

Faunabeheereenheid Fryslân
T.a.v. Secretariaat
Postbus 180
8400 AD GORREDIJK

Leeuwarden, 26 mei 2026

Verzonden, **27 MEI 2026**

Ons kenmerk : 02491003
Domein/ Team : Groene Regelgeving
Behandeld door : Team Groene Regelgeving / (058) 292 52 79 of wmb@fryslan.frl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) : 7

Onderwerp : PF-2024/279906: Omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit populatiebeheer grauwe ganzen in de vorm van ruivangsten.

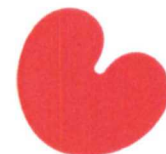
Geacht bestuur,

Op 21 februari 2025 hebben wij uw aanvraag ontvangen voor een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit (hierna: omgevingsvergunning) ten behoeve van de uitvoering van maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aan gewassen veroorzaakt door grauwe gans (*Anser anser*), waaronder ruivangsten. Met genoemde maatregel verwacht u dat de schade zal afnemen tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau, zoals vastgesteld in de provinciale Nota Faunabeleid Fryslân.

Uw aanvraag is geregistreerd onder het zaaknummer PF-2024/279906. Wilt u bij verdere correspondentie dit zaaknummer vermelden?

Het onderdeel ruivangsten binnen het populatiebeheer van de grauwe gans zoals door u aangevraagd, omvat het doden van groepen in de rui verkerende grauwe ganzen door middel van koolstofdioxide (CO₂).

Deze maatregel is opgenomen in het Faunabeheerplan Fryslân 2024-2029 (hierna: Fbp) dat op 25 maart 2025 door ons college van de gedeputeerde staten is goedgekeurd. Op basis van de aanvraag, het faunabeheerplan en aangeleverde aanvullende informatie kon in 2025 echter geen vergunning worden verleend voor ruivangsten en is, per ons besluit van 25 maart 2025 (02344154), de beslistermijn opgeschort.

Op 27 februari 2026 heeft u, na afstemming met ons, aanvullende informatie en een plan van aanpak aangeleverd. U verzoekt om de gevraagde omgevingsvergunning te baseren op de integrale tekst van uw Fbp, de nadien ontvangen aanvullende informatie en de in het Plan van Aanpak (bijlage 2) benoemde uitvoeringsdetails. De omgevingsvergunning voor populatiebeheer wordt aangevraagd tijdens de ruiperiode van de grauwe gans in de jaren 2026 tot en met 2029. U geeft aan dat de rui van grauwe ganzen in de provincie met name tussen 15 mei en 31 juli plaatsvindt.

Besluit

Op basis hiervan hebben wij besloten de gevraagde omgevingsvergunning voor een flora en fauna-activiteit (artikel 5.1, tweede lid, onder g, Ow jo. artikel 11.37 van het Besluit activiteiten leefomgeving) onder de onderstaande voorschriften te verlenen (artikel 8.74j van het Besluit kwaliteit leefomgeving), voor zover de aanvraag ziet op het opzettelijk doden in het kader van populatiebeheer van grauwe ganzen in al hun verschijningsvormen tijdens de rui periode (verder: ruivangsten). De flora en fauna-activiteit betreft dus het opzettelijk samendrijven en vangen in een vangkraal (artikel 8.74q, eerste lid, sub b, Besluit kwaliteit leefomgeving) en vervolgens doden doormiddel van oplopende concentraties CO₂ (artikel 8.74q, eerste lid, sub a, Besluit kwaliteit leefomgeving) van de grauwe gans in al hun verschijningsvormen.

Maatregel: ruivangsten

Het bijeen drijven en vangen in een vangkraal en daarna doden van ruiende grauwe ganzen door middel van CO₂ tussen 15 mei en 31 juli in de opeenvolgende jaren 2026 tot en met 2029.

Gebied waarvoor de vergunning wordt verleend

De vergunning wordt verleend voor zover de aanvraag ziet op de gronden binnen de provincie Fryslân, met uitzondering van Natura 2000-gebieden. De uitzondering voor Natura 2000-gebieden geldt niet als op voorhand vaststaat dat bij de uitvoering geen significant negatieve effecten plaatsvinden op het Natura 2000-gebied dan wel dat voor de uitvoering een separate vergunning (of daarmee gelijk te stellen toestemming) voor een Natura 2000-activiteit is verkregen.

Belang waarvoor de vergunning wordt verleend

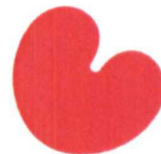
De vergunning wordt verleend ter voorkoming en beperking van belangrijke schade aan gras en landbouwgewassen, in aanvulling op- en in navolging van de eerder verleende vergunning populatiebeheer van grauwe ganzen (documentnummer: 02344154). Deze vergunningsaanvraag was onderdeel van de oorspronkelijke aanvraag van deze verleende vergunning en omwille van ontbrekende informatie opgeschort tot de aanlevering van aanvullende informatie en een plan van aanpak.

Periode waarvoor de vergunning wordt verleend

De vergunning is geldig jaarlijks in de periode van 15 mei tot en met 31 juli in de jaren 2026 tot en met 2029.

Aanvraag ruivangsten grote Canadese gans

De oorspronkelijke aanvraag van 21 februari 2025 betrof ook ruivangsten van de grote Canadese gans. Bij besluit van 25 maart 2025 is de aanvraag voor populatiebeheer van de grote Canadese gans afgewezen. Voor populatiebeheer ten aanzien van de grote Canadese gans heeft u inmiddels een nieuwe aanvraag ingediend. Met u is op 13 mei 2026 afgespro-

ken dat op het onderdeel ruivangsten voor de grote Canadese gans wordt besloten in een nog volgend separaat besluit over populatiebeheer ten aanzien van de grote Canadese gans.

Voorschriften

Verantwoordelijkheden

1. De omgevingsvergunning is aangevraagd door en staat op naam van de Faunabeheereenheid Fryslân (hierna: vergunninghouder of FBE). De vergunninghouder is te allen tijde verantwoordelijk voor de naleving van de voorschriften.
2. De vergunninghouder dient de activiteiten uit te (laten) voeren conform aanvraag, met de daarbij behorende stukken. Afwijkingen en wijzigingen behoeven schriftelijke toestemming van het bevoegd gezag.
3. Indien er tegenstrijdigheden bestaan tussen deze omgevingsvergunning enerzijds en de aanvraag met de daarbij behorende stukken en het FBP anderzijds, dan prevaleert onderhavige vergunning.
4. De omgevingsvergunning is alleen van toepassing op de activiteiten en verbodsbepalingen, zoals deze zijn aangevraagd en in dit besluit zijn benoemd in bijlage A1.1. onder 'Beschrijving van het project of andere handeling'.
5. De vergunninghouder mag een professionele uitvoerder machtigen om de praktische uitvoering van deze vergunning te bewerkstelligen. Deze uitvoerder moet aantoonbaar voldoende kennis en recente meerjarige ervaring hebben op het gebied van het uitvoeren van ruivangsten en het doden van ganzen met CO₂. In eerste instantie betreft dit faunabeheerbedrijf Stan's Wildlife Management (verder: SWM) uit Emmeloord. Eventuele toekomstige wijziging of toevoeging van uitvoerder(s) dient tijdig vooraf gemeld te worden bij het bevoegd gezag. Daarbij moet worden vermeld waarom die uitvoerder geschikt is voor de uitvoering van deze vergunning.
6. De vergunninghouder dient te machtigen uitvoerder(s) nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een gewaarmerkte kopie van de omgevingsvergunning met eventueel bijbehorende bijlage(n) te verstrekken en te wijzen op de relevante bepalingen in de Ow.
7. Op verzoek van Gedeputeerde Staten daartoe, dient een door de vergunninghouder verstrekte machtiging terstond te worden ingetrokken. Deze intrekking dient te geschieden door de gemachtigde uitvoerder(s) hiervan schriftelijk op de hoogte te stellen.
8. Gedode dieren dienen in ieder geval ter voorkoming ter verspreiding van ziekten zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk bij het verlaten van de locatie, te worden opgeruimd.

Gebruik omgevingsvergunning

Locatie & planning

9. Ruivangsten mogen op geschikte locaties in de hele provincie Fryslân plaatsvinden na afstemming met relevante (lokale) gebiedspartijen;
10. Ten behoeve van de uitvoering van de maatregel buiten de Natura 2000-gebieden zal, als het gaat weidevogelgebieden (kans- en kerngebieden), vooraf afstemming worden gezocht met het in dat gebied actief zijnde Agrarisch Collectief;
11. Voor aanvang van het rui seizoen, en minimaal een week voorafgaande aan de eerstvolgende ruivangst dient de vergunninghouder een globale planning van de beoogde ruivangstlocatie, data en tijdstippen door te geven aan Team Groene Regel-

geving van de provincie via wnb@fryslan.frl en aan de Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (hierna: FUMO) via meldingff-activiteit@fryslan.frl;

12. Indien locaties, data en/of tijdstippen van de planning als bedoeld in voorschrift 11 wijzigen dient de vergunninghouder dit uiterlijk vóór 17:00 's middags op de dag voorafgaande aan de betreffende ruivangst door te geven aan de FUMO via meldingff-activiteit@fryslan.frl;

Uitvoering

13. De door vergunninghouder gemachtigde uitvoerder(s) van deze vergunning mag/mogen taken uitvoeren met hulp van personeel en/of vrijwilligers;
14. De vergunninghouder is te allen tijde de hoofdcoördinator van de ruivangsten en bij alle ruivangsten met tenminste één afgevaardigde aanwezig op locatie;
15. Zowel het bijeen drijven en vangen als het doden van de ganzen vindt plaats met schriftelijke toestemming van de grondgebruiker(s) van het perceel/de percelen waarop dit plaatsvindt;
16. De ruivangsten vinden plaats tussen zonsopkomst en -ondergang;
17. Indien er sprake is van een gewond geraakte, in nood verkerende gans dan wordt deze, zo nodig met behulp van een hond, gevangen, en gedood met een geschikt slag-, snij- of steekwapen;
18. Voor het doden van de ganzen wordt gebruikgemaakt van door het CTGB goedgekeurd gas met de volgende voorwaarden:
  - a) Koolstofdioxide (CO₂) als werkzame stof;
  - b) Bedoeld voor het doden van (groepen) ganzen;
19. Bij het uitvoeren van ruivangsten dient het Richtsnoer Ganzendoden gevolgd te worden. Daarnaast dient de etikettering van het middel gevolgd te worden. In beide documenten staan eisen beschreven voor onder andere de apparatuur (opbouw van concentraties en meetapparatuur) en het gebruik daarvan (zoals aantallen dieren, tijdsduur en expertise).

Rapportage

20. De vergunninghouder rapporteert jaarlijks aan GS conform artikel 5.7 van de Omgevingsverordening Fryslân 2022. Rapportage over de uitvoering van deze vergunning mag plaatsvinden via het jaarverslag van de FBE.
21. Ringen en halsbanden die aan gedode vogels worden aangetroffen moeten worden gemeld bij het Vogeltrekstation (NIOO-KNAW), via www.vogeltrekstation.nl of worden opgestuurd naar Postbus 50, 6700 AB Wageningen.

Overige voorschriften

22. Jaarlijks dient de uitkomst van de door SOVON uitgevoerde zomertelling gebruikt te worden om voor de grauwe gans de in het Fbp genoemde berekeningswijze uit te voeren conform de methodiek, zoals opgesteld door SOVON¹ met de daarvoor opgestelde GRP als ondergrens² (zie bijlage 3 bij dit besluit). De uitkomst van de telling en de uitkomst van de berekening dient jaarlijks uiterlijk op 31 december via wnb@fryslan.frl onder vermelding van bovengenoemd zaaknummer door te geven aan het team Groene Regelgeving van de provincie Fryslân.
23. Indien voor een ganzensoort uit de berekening als bedoeld in voorschrift 22 volgt dat Amin(t+1) kleiner of gelijk is aan het GRP, dan kan deze vergunning in de eerstvol-

¹Sovon Vogelonderzoek Nederland (2022a). Advies voor de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland - onderdeel rekenkundige benadering ondergrens populatiebeheer, Sovon-notitie 2022/14. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

² Sovon Vogelonderzoek Nederland (2022b). Sovon notitie 2022/47 Voorstel provinciale gunstige referentiewaarden voor de standpopulaties van Grauwe Gans en Brandgans. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

gende beheerperiode (1 februari t/m 30 september) voor de betreffende soort niet gebruikt worden. Hierbij geldt als GRP voor de grauwe gans: 7.150 individuen.

24. Wanneer in een kalenderjaar in de provincie Fryslân de populatieomvang van de grauwe gans dusdanig is afgenomen dat aannemelijk is dat de zomerschade onder de € 500.000,- zal blijven, mag geen gebruik meer worden gemaakt van deze omgevingsvergunning.

Zorgplicht

Wij wijzen u erop dat u in alle gevallen te maken heeft met de Specifieke Zorgplicht voor natuur en in het wild levende dieren, zoals verwoord in artikel 11.6 en artikel 11.27 Besluit activiteiten leefomgeving. Ingevolge deze bepalingen neemt een ieder voldoende zorg in acht voor de natuur, in het wild levende dieren en planten en hun directe omgeving. Daarnaast dient een ieder die een in het wild levend dier doodt of vangt op grond van artikel 11.28 van het Bal te voorkomen dat het dier onnodig lijdt.

Overig

Indien deze vergunning gebruikt wordt in of grenzend aan een Natura 2000-gebied, dient er vooraf een beoordeling te hebben plaatsgevonden in het kader van de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied. Indien significant negatieve effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten dient een vergunning in het kader van een Natura 2000-activiteit te worden verkregen alvorens de activiteit kan worden uitgevoerd.

Inwerkingtreding en einddatum

De omgevingsvergunning treedt in werking de dag na verzending van het besluit tot en met 31 juli 2029.

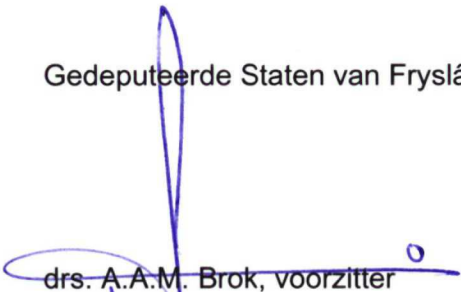
Voor de motivering van ons besluit verwijzen wij u naar bijlage 1.

Vragen?

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben dan kunt u terecht bij het team Groene Regelgeving van de provincie Fryslân. De contactgegevens vindt u bovenaan deze brief. Wilt u daarbij het zaaknummer vermelden?

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

drs. ing. J.J. Algra, secretaris

Bezwaar

Degene wiens belang rechtstreeks bij dit besluit is betrokken kan tegen dit besluit binnen zes (6) weken na de verzending daarvan een bezwaarschrift indienen bij Gedeputeerde Staten, Postbus 20120, 8900 HM in Leeuwarden.

Het bezwaarschrift moet worden ondertekend en moet ten minste bevatten:

- a. de naam en het adres van de indiener;
- b. de dagtekening;
- c. een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht;
- d. de gronden van het bezwaar.

Meer informatie over de bezwaarschriftenprocedure vindt u op www.frvslan.frl onder "Contact", of u kunt bellen met het secretariaat van de bezwaarschriftencommissie: tel. (058) 292 51 57.

Het indienen van een bezwaarschrift schort niet de werking van het besluit op. Indien spoed dat vereist kan een belanghebbende verzoeken om het treffen een voorlopige voorziening bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Noord-Nederland. Op de website van de rechtbank kunt u hierover meer informatie vinden.

Kennisgeving

Van dit besluit zal, conform artikel 3:42, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht door mij kennis worden gegeven door publicatie in de Leeuwarder Courant, het Friesch Dagblad en in het provinciaal blad op www.overheid.nl, zie hiervoor de link: [https://zoek.officielebekendmakingen.nl/zoeken/provinciaal blad](https://zoek.officielebekendmakingen.nl/zoeken/provinciaal%20blad).

Bijlagen

- Bijlage 1: Motivering van het besluit.
- Bijlage 2: 'Plan van Aanpak Ruivangsten Ganzen', Faunabeheereenheid Fryslân, 2026.

- Bijlage 3: Notitie 'Advies voor de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland onderdeel rekenkundige benadering ondergrens populatiebeheer van SOVON', 1 februari 2022.
- Bijlage 4: 'Richtsnoer Ganzendoden', Raad voor Dieraangelegenheden, 2012.
- Bijlage 5: Sovon Vogelonderzoek Nederland (2022). Sovon notitie 2022/47. Voorstel provinciale gunstige referentiewaarden voor de standpopulaties van Grauwe Gans en Brandgans. Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Bijlage 6: bepaling aandeel standganzen in de winterpopulatie Fryslân, Fbe 2025.
- Bijlage 7: Advertentie.

Afschriften

- Het ministerie van LVVN (per e-mail)
- Staatsbosbeheer Fryslân, (per e-mail)
- Natuurmonumenten, Groningen Fryslân en Wadden, Standplaats Vennebroek, Hoofdweg 251b, 9765 CH Paterswolde of (per e-mail)
- It Fryske Gea, Postbus 3, 9244 ZN Beetsterzwaag of (per e-mail)
- Sovon, Postbus 6521, 6503 GA Nijmegen of (per e-mail)
- Burgemeester en wethouders van de Friese gemeenten (per e-mail)
- Politie Fryslân (per e-mail)
- Vogelbescherming Nederland (per e-mail)
- De FUMO - Afdeling Toezicht en Handhaving (per e-mail)

Bijlage 1: Motivering van het besluit

A. Weergave van de feiten

Op 21 februari 2025 ontvingen wij de door u ingediende aanvraag voor een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit op grond van de Omgevingswet (verder: Ow) voor:

- Populatiebeheer middels ruivangsten van grauwe ganzen (*Anser anser*) in al hun verschijningsvormen tijdens de rui periode in de gehele provincie Fryslân.

Uw aanvraag staat geregistreerd onder zaaknummer PF-2024/279906.

Uw aanvraag van 21 februari 2025 is destijds per brief opgeschort in verband met nog ontbrekende informatie en een concreet uitvoeringsplan (Plan van Aanpak):

- 24 april 2025 onder documentnummer 02365178 - Opschorting beslistermijn twee onderdelen vergunningsaanvraag populatiebeheer ganzen (2025).

Voor de aangevraagde activiteit is eerder vergunning/ontheffing verleend:

- 2 juni 2015 onder documentnummer 01219969 - Eénmalig vangen en doden in juni van ruiende ganzen in de Jan Durkspolder in het Natura 2000-gebied 'Alde Feanen'.
- en 2 juni 2015 (documentnummer: 01220474).

A1. Vergunningaanvraag

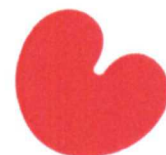
A1.1. Beschrijving van het project

Aanleiding

Bij besluit van 26 maart 2025 is het Faunabeheerplan ganzen Fryslân 2024-2029 (hierna: Fbp) door Gedeputeerde Staten (verder: GS) goedgekeurd. Het Fbp is opgesteld en goedgekeurd met als doel het voorkomen en beperken van belangrijke schade door grauwe ganzen aan landbouwgewassen en dan met name landbouwgras. Grauwe ganzen zijn de grootste veroorzaker van schade aan gewassen. De schade en de daarvoor uitgekeerde tegemoetkoming aan bedrijven groeien al jaren, evenals de populatie grauwe ganzen. De schadebedragen in de provincie Fryslân lopen inmiddels in de miljoenen. Daarom is het doel van GS (en Provinciale Staten) van de provincie Fryslân om de schade te verminderen. Daar de groei van de populatie gerelateerd is aan de groei van de schade en de alternatieven onvoldoende toereikend zijn gebleken, wordt dit gedaan door het terugdringen en verkleinen van de populatie overzomerende grauwe ganzen (standganzen). In het Fbp is, ter realisatie van dit doel, de methode 'ruivangsten' opgenomen. Voor de uitvoering van dat onderdeel van het Fbp wordt deze vergunning verleend. Op de noodzaak voor het verlenen van deze vergunning wordt hieronder nader ingegaan.

Het project

Binnen de FBE Fryslân is er ervaring vanuit overige provincies, met name vanuit samenwerkingscollectief Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland, met de uitvoering van ruivangsten. Deze ervaring wordt ingezet in de coördinatie van de uitvoering van ruivangsten in Fryslân, de communicatie van afspraken en de samenwerking met gebiedspartners. In Fryslân wordt de praktische uitvoering van de ruivangsten gedaan door 'Faunabeheerbedrijf

Stan's Wildlife Management' (verder: SWM), welke over de ervaring, kunde, materialen, kwalificaties en getraind personeel beschikt om de vangsten efficiënt en zo humaan mogelijk uit te voeren.

Doel van ruivangsten

Middels ruivangsten worden in korte tijd lokaal grote groepen ganzen verwijderd uit een (lokaal) gebied, dit is onderdeel van populatiebeheer van overzomerende grauwe ganzen. Zoals hiervoor aangegeven is het doel om een afname in de populatie te bewerkstelligen, en daarmee om belangrijke schade aan landbouwgewassen in de provincie Fryslân te voorkomen en/of te beperken. Minder (lokale) ganzen betekent minder vraatschade in een gebied. Het gaat in deze specifieke aanvraag om een reductie in aantallen van in het bijzonder jaar rond aanwezige grauwe ganzen, ofwel een reductie in de standganzen populatie van de grauwe gans.

Ruivangsten staan daarbij niet op zichzelf maar zijn een aanvullende methode voor populatiebeheer van de grauwe ganzen in de provincie Fryslân. Sinds 25 maart 2025 mag onder de Omgevingsvergunning voor populatiebeheer van grauwe ganzen (documentnummer: 02344154) al ingezet worden op populatievermindering doormiddel van afschot van koppelvormers, nestbehandeling en populatiebeheer door middel van afschot in de maanden april tot en met september.

Beschrijving van de methode

Voor de aanpak en de daarbij gehanteerde methode verwijzen wij naar het 'Plan van Aanpak Ruivangsten Ganzen'.

De vangacties zullen worden uitgevoerd door SWM uit Emmeloord maar staan voorafgaand en gedurende de uitvoering onder regie van de FBE Fryslân. Het genoemde bedrijf werkt conform het Richtsnoer Ganzendoden (zie bijlage 4) en de geldende toelatingsvoorwaarden voor het gebruik van CO₂.

Per vangdag kunnen in beginsel twee tot drie vangacties uitgevoerd worden, afhankelijk van locatiecondities, groepsgrootte en weersomstandigheden. Alvorens de planning definitief wordt vastgesteld, voert SWM aanvullend op het eerdere veldbezoek door de FBE, een locatiecontrole uit. Voor een gedetailleerde beschrijving van onder andere de aanpak en werkwijze van de ruivangsten verwijs ik kortheidshalve naar de door u aangeleverde notitie 'Plan van Aanpak Ruivangsten', Fbe 2026.

Samenhang van maatregelen

Het uitvoeren van ruivangsten heeft naast het afschieten van koppelvormende ganzen, het beperken van legsels (wegnemen eieren, dan wel bewerken daarvan door middel van oliën) in het vroege voorjaar en het beheerabschot van standganzen in het voorjaar en de zomer een effect op de populatieomvang, omdat de reproductie in datzelfde en komende (voor)jaar kan worden beperkt. Laatstgenoemde maatregelen zijn, zoals benoemd, reeds toegestaan op grond van ons besluit van 25 maart 2025 (ons nr. 02344154).

Het beheer van de standganzen tot nu toe (met name het alleen jarenlange afschot in de zomerperiode) heeft nog niet geresulteerd in lagere schadebedragen ten opzichte van voorgaande jaren. Gelet op de aanzienlijke en stijgende schadepost en de groei van de omvang van de populatie grauwe ganzen als standganzen, achten wij het noodzakelijk dat het populatiebeheer verder wordt geïntensiveerd. Middels ruivangsten gebeurt dit door het in één

actie vangen en doden van een (relatief) grote groep grauwe ganzen, zodat dit daarvoor een effectieve methode is. Minder vergaande methodes en middelen alleen kunnen in redelijkheid helaas niet tot de beoogde schadereductie leiden.

Het middels deze omgevingsvergunning mogelijk maken van ruivangsten wordt als aanvullend gezien in combinatie met genoemde legselbeperking, afschot van de koppelvormende ganzen en afschot in de zomerperiode. Het planmatig en daarmee structureel kunnen uitvoeren van genoemde, vaak opeenvolgende maatregelen moeten in combinatie nu daadwerkelijk bijdragen aan het terugdringen of zo mogelijk voorkomen van belangrijke landbouwschade conform het provinciale beleid, zoals opgenomen in hoofdstuk 8 van de Nota Faunabeleid Fryslân en het Fbp.

A1.2. Periode

De vergunning is geldig vanaf de dag na verzending aan de FBE tot en met 31 december 2029 en in de jaarlijkse periode van 15 mei tot en met 31 juli.

A1.3. Relevante stukken

Ter beoordeling van het verzoek is gebruik gemaakt van het Fbp. Daarnaast is bij de aanvraag van 21 februari 2025 op 26 februari 2026 en nadien aanvullende informatie aangeleverd.

Ambtshalve is ook informatie betrokken behorende bij de beoordeling van de eerdere besluiten hieromtrent (zie A1.1). Ook zijn actuele schadeoverzichten bij de aanvraag beschouwd.

A1.4. Aanvullende gegevens

Ten behoeve van de voorliggend omgevingsvergunning hebben wij in een gesprek en schriftelijk (21 januari 2026, ons nr. 2439448) u om aanvullende informatie gevraagd. Deze informatie is op 26 februari 2026 aangeleverd. Ook nadien is nog aanvullende informatie ontvangen al dan niet na verzoeken van ons daartoe.

A1.5. Uw aanvraag en overige regels over natuur in de Omgevingswet

Natura 2000-gebieden

De aanvraag van de Fbe voor ruivangsten voorziet in uitvoering van de maatregelen in de gehele provincie Fryslân, met (in principe) uitzondering van de Natura 2000-gebieden en in de periode 15 mei – 31 juli. Op 21 februari 2025 was een aanvraag gedaan voor de jaarlijkse periode van 1 juli t/m 31 augustus. Dit is op 13 mei 2026 door u gewijzigd naar 15 mei t/m 31 juli.

Wij wijzen erop dat voor het gebruik van de vergunning binnen en mogelijk nabij zogenaamde speciale beschermingszones (Natura 2000-gebieden) aanvullende vergunningen vereist kunnen zijn. Van een vergunningplicht is sprake indien niet (middels een voortoets) kan worden uitgesloten dat het gebruik van de voorliggende omgevingsvergunning afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied. De aanvraag voorziet op dit moment niet in een verzoek om een dergelijke onderdeel van besluit.

Dit is dan ook de reden dat wij uw aanvraag voor zover dat ziet op populatiebeheer (ruivangsten) in Natura 2000-gebieden afwijzen (behoudens het geval dat op voorhand vast staat dat bij de uitvoering geen significant negatieve effecten plaatsvinden op het Natura 2000-gebied

dan wel voor de uitvoering een separate vergunning (of daarmee gelijk te stellen toestemming) voor een Natura 2000-activiteit is verkregen.

Deze vergunning(en) (of informatie hierover) kan/kunnen aangevraagd worden bij Provincie Fryslân, afdeling Omgevingszaken, team Groene Regelgeving, Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden of via wnb@fryslan.frl. Bij het verlenen van machtigingen dienen de Fbe, respectievelijk de Wbe's, de betreffende gemachtigden hierop te wijzen.

A2. Bevoegdheid

Gedeputeerde Staten zijn het bevoegd gezag om op uw aanvraag te beslissen, op basis van het bepaalde in artikel 4.6, eerste lid, van het Omgevingsbesluit.

A3. Procedure

De procedureregels staan in hoofdstuk 16 van de Ow en in de hiervoor relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb).

A3.1. Verlengen beslistermijn

Uw aanvraag van 21 februari 2025 is destijds per brief opgeschort (documentnummer 02365178).

A3.2. Coördinatie met andere wetgeving

Ten overvloede wijzen wij erop dat er mogelijk andere wettelijke verplichtingen op uw activiteit/handeling kunnen rusten waarvoor GS van Fryslân niet het bevoegd gezag zijn. Dit besluit is enkel gebaseerd op de bepalingen met betrekking tot de flora- en fauna-activiteit die zijn opgenomen in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal), het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), de Omgevingsregeling, de Omgevingsverordening Fryslân 2022 en de Nota Faunabeleid Fryslân.

Hierboven is al genoemd dat in en nabij Natura 2000-gebieden een vergunningplicht in het kader van gebiedsbescherming kan gelden (een 'Natura 2000-activiteit').

A4. Vergunningplicht

Wij hebben beoordeeld of de handelingen overtreding van de verbodsbepalingen tot gevolg hebben ten aanzien van de beschermde soorten, zoals bedoeld in paragraaf 11.2.2 Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).

Wij verwijzen voor de beoordeling en motivering van dit oordeel naar de overwegingen onder B. (Toetsing).

B. Toetsing

B1. Wettelijk kader

B1.1. Omgevingswet, Besluit kwaliteit leefomgeving en Besluit activiteiten leefomgeving

Artikel 5.1, tweede lid, onder g van de Ow bepaalt dat het verboden is om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit uit te voeren. De vergunningplicht geldt alleen voor de gevallen die in het Bal zijn aangewezen. De aanvraag heeft betrekking op een vergunningplichtig geval. Aan de orde zijn onderstaande bepalingen:

1. Artikel 11.37, eerste lid, onder a van het Bal bepaalt dat het verboden is zonder omgevingsvergunning opzettelijk vogels te doden of te vangen.
2. Artikel 11.37, eerste lid, onder d van het Bal bepaalt dat het verboden is zonder omgevingsvergunning vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn opzettelijk te storen.
3. Op grond van artikel 11.75, eerste lid, aanhef en onder b. Bal mag een geweer ter uitoefening van de wet alleen worden gebruikt conform de daarvoor verleende omgevingsvergunning.
4. Ingevolge artikel 11.76 Bal wordt een geweer enkel gebruikt op een jachtveld. Op grond van artikel 11.31, tweede lid, kan hiervan middels een vergunningvoorschrift worden afgeweken.
5. In artikel 11.79 Bal worden regels gesteld aan de te gebruiken geweren en munitie.
6. Uit artikel 11.83 Bal volgt dat het is verboden om het geweer te gebruiken voor zonsopkomst en na zonsondergang, binnen de in een omgevingsplan aangewezen bebouwingscontour jacht of op terreinen die onmiddellijk aan die bebouwingscontour grenzen, binnen de afpalingskring van een eendenkooi, vanaf of vanuit een rijdend voertuig of vanuit een luchtvaartuig.
7. Op grond van artikel 8.74j, derde lid, Bkl mag een omgevingsvergunning voor het beperken van een populatie vogels alleen worden verleend voor de doelen die zijn vermeld in artikel 8.74j, eerste lid, sub b, onder 1° tot en met 4°, Bkl.
8. In artikel 8.74o Bkl staan de algemene voorschriften voor het verlenen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit als bedoeld in artikel 11.37, eerste lid. Bal. Aan de omgevingsvergunning worden voorschriften verbonden die inhouden: - de middelen, installaties of methoden voor het vangen of doden; - de tijd en locatie waarvoor de omgevingsvergunning geldt; - de soorten van vogels, of hun nesten, rustplaatsen of eieren, waarvoor de omgevingsvergunning geldt; en - de wijze waarop het risico voor afbreuk van het behoud van de vogelstand wordt beperkt. Eveneens staat in het tweede lid van dit artikel dat als de omgevingsvergunning wordt verleend voor het belang als bedoeld in artikel 8.74j, eerste lid, sub b, onder 3°, Bkl, alleen middelen worden voorgeschreven die nadelige gevolgen voor het welzijn van vogels voorkomen of, als dat niet mogelijk is, zoveel mogelijk beperken.
9. In artikel 8.74p Bkl staat dat voor het doden van vogelrichtlijnsoorten onder meer de volgende middelen zijn toegestaan: slag-, snij- of steekwapens, honden (met uitzondering van lange honden) en geweren.
10. In artikel 8.74q Bkl staat de voorschriften voor de toegestane methoden of installaties in het geval van een omgevingsvergunning voor vogels. Hieruit volgt dat het is toegestaan om in het geval van het vangen of doden van vogels, onder meer gebruik te maken van een middel waarmee loggeluiden kunnen worden gemaakt en het geweer.
11. Uit artikel 8.74q, eerste lid, sub a, Bkl volgt dat het is toegestaan om voor het doden gebruik te maken van middelen die krachtens de [Wet gewasbeschermingsmiddelen](#)

[en biociden](#) zijn toegelaten, en van alle middelen of installaties die noodzakelijk zijn om die middelen toe te passen.

12. Uit artikel 8.74q, eerste lid, sub b, Bkl volgt dat het vangen middels bijeendrijven is toegestaan, waaronder in ieder geval wordt begrepen het gebruik van de vangkraal in combinatie met een middel als bedoeld bij 8.74q, eerste lid, sub a, Bkl;
13. De specifieke zorgplicht voor flora en fauna staat in artikel 11.27 Bal.
14. De specifieke zorgplicht voor Natura 2000-gebieden staat in artikel 11.9 Bal.

B2. Inhoudelijke beoordeling

B2.1. Verbodsbepalingen

De onder A1 genoemde handelingen hebben een overtreding van verbodsbepalingen tot gevolg. Derhalve is een omgevingsvergunning voor een flora en fauna-activiteit nodig.

Een omgevingsvergunning wordt uitsluitend verleend, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat, een wettelijk belang wordt gediend, zoals vastgelegd in artikel 8.74j, eerste lid, onder b van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) en de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt.

B2.2. Toetsing

Argumenten voor het toepassen van de beheermaatregel op grauwe ganzen binnen de provincie Fryslân zijn onveranderd sinds de afgifte van voorgaande en eerdergenoemde onthefingen en vergunningen.

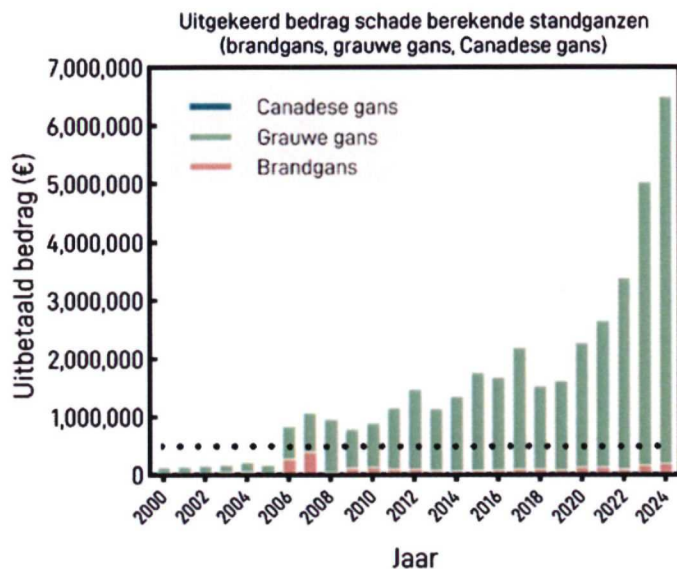
Fryslân zet al jaren fors in op de reductie van schade door ganzen. Nadat eind 2012 het landelijke G7 akkoord alsnog vastliep kon elke provincie aan de slag met een eigen aanpak. Dit heeft geleid tot de uitvoeringsnotitie 'De Fryske Guozzenaanpak' en de beleidsnotitie 'Gans in Balans'. Vanuit de evaluatie in 2017 van beide stukken was al geconcludeerd dat de schade (in kilo's droge stof) nog altijd toeneemt, dit was en is nog steeds terug te zien in de schade cijfers van BIJ2.

Uit de gegevens van het BIJ12 Faunafonds blijkt dat de gemiddelde jaarlijkse getaxeerde schade aan voorjaarsgras veroorzaakt door brandgans, grauwe gans, Canadese gans en kolgans in de jaren 2017/2018 t/m 2022/2023 29,6 miljoen kg droge stof was. De getaxeerde schade door grauwe ganzen steeg vanaf 2016 tot en met 2023 aanzienlijk. De uitbetaalde schade door grauwe ganzen (na aftrek van het eigen risico van € 250,-) was in 2023 om en nabij € 1 miljoen.³ De meest recente schadegegevens van 2025 laten zien dat specifiek de getaxeerde zomerschade gestegen is naar € 2,7 door grauwe ganzen.⁴

Grauwe ganzen als standgans foerageren uiteraard niet enkel in de zomer maanden. Doordat zij jaarrond aanwezig zijn in Fryslân wordt ook jaarrond gefoerageerd op agrarische percelen met grasland of landbouwgewassen. Uit cijfers van BIJ12-Faunazaken blijkt dat wanneer naar de verschillende snedes (voorjaar, zomer en najaar) tezamen wordt gekeken, de grauwe gans als standgans in 2024 naar schatting een bedrag van € 6,3 miljoen aan uitgekende schade veroorzaakte (zie hieronder, figuur 1).

³ Faunabeheerplan ganzen 2024-2029 (hierna: FBP), p. 83.

⁴ Bron: BIJ12, fig. 2.

Figuur 1: Uitgekeerd bedrag bij schade door standganzen. Standganzen schade is berekend op basis van de verschillende snedes (zomer en najaar) en berekende schadeaandeel van het aantal standganzen in de winter (voorjaarsgras; zie berekening P.3 vergunningaanvraag 21 februari 2025). Stippellijn geeft de grens van €500.000,- weer. Bron aantallen: Sovon, Bron schadecijfers: BIJ12.

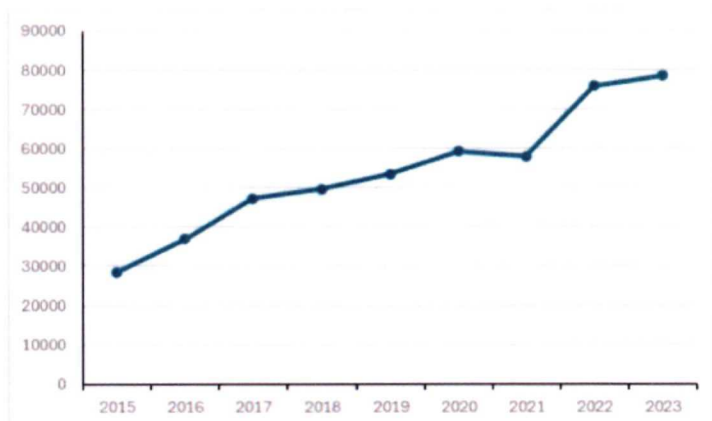
De populatieontwikkeling weergegeven in figuur 2 bevestigt deze trend. Op basis van Sovon-gegevens is het aantal getelde grauwe ganzen in Fryslân sinds 2015 gestegen van nog net geen 30.000 tot circa 80.000 in 2023. De toename van schade en populatie loopt daarmee gelijk op, Figuur 3 laat zien dat de aantalsontwikkeling van de grauwe gans als standganzen significant correleert met de schadeontwikkeling die door deze populatie wordt veroorzaakt. Deze relatie staat niet op zich zelf maar wordt ook in andere provincies vastgesteld (Scheckerman et al., 2018⁵; Latour et al., 2019b⁶).

Zoals beschreven neemt de omvang van de populatie grauwe ganzen (standganzen) in de provincie Fryslân al jaren toe.⁷ Hieruit volgt dat de noodzaak voor populatiebeheer van deze soort onverminderd groot is; de belangrijke schade aan gewassen neemt de afgelopen jaren toe.

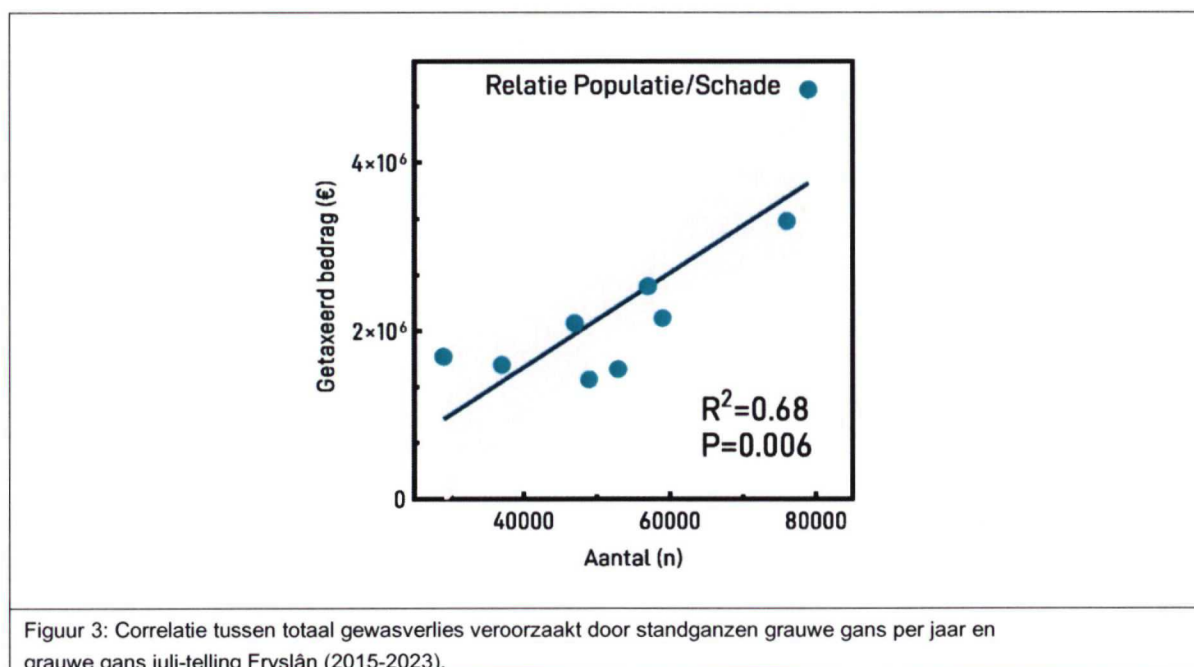
⁵ Scheckerman, H., van den Bremer, L., Koffijberg, K., & Stahl, J. (2018). Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015–2020 Noord-Holland. Sovon-rapport 2018/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

⁶ Latour, J. B., Stahl, J., Klop, E., Pot, M., & Roodbergen, M. (2019b). Evaluatie Ganzenbeheer provincie Utrecht 2013–2018. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek & Sovon Vogelonderzoek Nederland.

⁷ Nota Faunabeleid Fryslân, p. 30-31, 34; FBP p. 78 e.v.

Figuur 2: Aantalsontwikkeling van de grauwe gans in juli in Fryslân. Weergegeven is de aantalsontwikkeling op grond van de monitoring in de maand juli conform het watervogelprotocol. Data bron: Sovon, gebaseerd op het Meetnet Watervogels.

Figuur 3: Correlatie tussen totaal gewasverlies veroorzaakt door standganzen grauwe gans per jaar en grauwe gans juli-telling Fryslân (2015-2023).

Beleidskader

In maart 2024 hebben Provinciale Staten de Nota Faunabeleid Fryslân aangevuld met nieuw beleid voor de beperking van schade door ganzen, ter vervanging van de daarvoor geldende nota 'Gans in Balans' en de 'Fryske Guozzeoanpak 2014-2023'. In het nieuwe provinciale beleid is onder andere aangegeven dat er sprake zal zijn van intensivering van het beheer van met name de standganzen in de provincie.

De ambitie van de nota is om de stijgende trend van schade door standganzen om te buigen naar een stabilisatie en binnen vijf jaar in een daling van zowel kilogram droge stof als in uitbetaalde schade. Het concrete streven is dat de uitbetaalde schade door standganzen vanaf 2029 jaarlijks niet langer boven de € 500.000 ligt. De aanpak van schade door standganzen dient te worden geïntensiveerd door middel van het gestructureerd planmatig uitvoeren van populatie beperkende maatregelen. Eerder genoemde maatregelen aangevuld met ruivangsten voorzien hierin.

Voor de aanpak van de standganzen is in dit licht voorzien dat er sprake zal zijn van een gebiedsgerichte aanpak *'Er komt een gebiedsgerichte aanpak. Fryslân wordt opgedeeld in een aantal onderscheidende gebieden, waarbij o.a. grondgebruikers, jagers en terreinbeherende organisaties per gebied met elkaar in overleg te gaan over de uit te voeren maatregelen. Er wordt maatwerk per gebied mogelijk, zodat beter kan worden ingespeeld op de plaatselijke omstandigheden. Daarbij is er aandacht voor eenduidige en duidelijke voorwaarden, zodat de uitvoerders niet in onzekerheid komen door per gebied wisselende regelgeving.'*⁸

In de Nota Faunabeleid Fryslân staat dat over vijf jaar (gerekend vanaf 2024) voor elk gebied een gebiedsplan beschikbaar is.

Voor een overzicht van de aantallen ontwikkeling en de geregistreerde landbouwschade voor de grauwe gans verwijs ik kortheidshalve naar het Fbp, blz. 78 - 85⁹. Voor de resultaten van de in de afgelopen jaren genomen maatregelen verwijzen wij eveneens naar het Fbp, blz. 87 - 89¹⁰.

B2.3. Belang van de activiteit

Ingevolge artikel 5.1, eerste lid, aanhef en onder g, Ow, artikel 11.37, eerste lid, Bal en artikel 8.74j, eerste lid, sub b, onder 3°, Bkl kan een omgevingsvergunning worden verleend voor het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren.

In onderhavig geval is voldoende aangetoond sprake van belangrijke schade aan gewassen door de grauwe gans. Zie hierboven onder B2.2 voor een nadere toelichting. Het beleidsdoel ten aanzien van standganzen aan gewassen is vastgesteld op maximaal € 500.000,- (door alle soorten ganzen), waarbij geldt dat de schade boven dit bedrag is aan te merken als 'belangrijke schade'. Dit maximum bedrag is door Provinciale Staten vastgesteld op 22 maart 2024 in de Nota Faunabeleid Fryslân na breed overleg met verschillende stakeholders. In dit kader is onder meer te noemen agrarische belangenvrtegenwoordigers en terreinbeherende organisaties.

Periode, tijd, locatie en middelen

Periode: Ten aanzien van de periode(n) waarvoor de vergunning wordt verleend is aangesloten bij de vanuit de ecologie van de soort dwingende periode(n) waarin de betreffende methode optimaal kan worden uitgevoerd. Daarbij is afgewogen dat deze specifieke periode niet langer duurt dan nodig om het doel (effectieve reductie van de populatie) te kunnen behalen.

Locatie: De vergunning is geldig voor het gehele werkgebied van de Fbe (vergunninghouder) om populatiebeheer effectief te kunnen (laten) uitvoeren. De Natura 2000-gebieden zijn (in principe) hiervan uitgezonderd in het kader van de bescherming van de instandhoudingsdoelstellingen en de Natura 2000-gebieden. Voor verdere informatie verwijzen wij naar het Plan van Aanpak.

Middelen: De toegestane middelen zijn effectief voor het gericht doden van een groep ganzen (zoals vermeld in het Ganzen Richtsnoer (bijlage 4)). Het toestaan van het doden van de ganzen door middel van slag-, snij- en steekwapens of het geweer (eventueel met behulp

⁸ startnotitie Beleid Fryske Guozzenoanpak (februari 2022).

⁹ o.a. *Figuur 11-1, Figuur 11-2, Figuur 11-3, Figuur 11-4, Figuur 11-5, Figuur 11-6, Figuur 11-7, Figuur 11-8, Tabel 11-1, Tabel 11-2, Figuur 11-9, Figuur 11-10, Figuur 11-11, Figuur 11-12.*

¹⁰ O.a. *Figuur 11-13, Figuur 11-14, Figuur 11-15.*

van honden) voor in nood verkerende gewonde vogels is gebaseerd op de zorgplicht om zo dieren uit hun lijden te verlossen.

B2.4. Andere bevredigende oplossing

Uit het FBP blijkt dat de grauwe gans zomers in vrijwel de gehele provincie voorkomt¹¹, dat de populaties een (significant) stijgende tendens vertoont en dat ook het aantal broedparen (standganzen) toeneemt. De gewassen waaraan schade door grauwe ganzen wordt veroorzaakt (zie hierboven) komen in de gehele provincie voor. Daarnaast volgt uit p. 82 van het Fbp dat in vrijwel de gehele provincie schade door grauwe ganzen wordt gemeld.

Naast verjaging door of namens de grondgebruiker zelf worden tot op heden als actieve dan wel passieve preventieve maatregelen o.a. zangdraden, ratels, vogelafweerpistolen, vliegers (al dan niet in de vorm van een roofvogel), gaskanonnen, vogelverschrikkers, getrainde honden, handlasers, drones en verjaging via menselijke aanwezigheid ingezet¹². Daarnaast worden in de afgelopen jaren, zoals hierboven beschreven, beheermaatregelen toegepast ter voorkoming en beperking van gewas schade. Uit de praktijk en uit onderzoek blijkt dat er geen bevredigende alternatieven zijn ter voorkoming of beperking van belangrijke schade door grauwe ganzen aan gewassen. Hierbij wordt opgemerkt dat uit vaste jurisprudentie volgt dat de vraag of geen andere bevredigende oplossing voorhanden is, moet worden afgezet tegen het doel van de ingreep.¹³ Daarbij geldt dat niet alle alternatieve maatregelen hoeven te zijn getroffen voordat kan worden overgegaan tot vergunningverlening.¹⁴

Preventieve maatregelen en in het verleden verleende ontheffingen op grond van de Flora- en faunawet en Wet natuurbescherming hebben tot dusverre belangrijke schade onvoldoende beperkt dan wel voorkomen. Wij achten het, mede gelet op de onderbouwing in (hoofdstuk 7 in) het Fbp, dan ook aannemelijk dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat dan het reduceren van de standpopulatie grauwe ganzen ter voorkoming en het terugdringen van belangrijke schade aan gewassen, en dat het nodig is dit via de hier vergunde methode verder te intensiveren.

De nu aangevraagde beheermaatregelen maken onlosmakelijk onderdeel uit van het maatregelenpakket om uiteindelijk toch aantallen standganzen grauwe gans te drukken en op die manier schade te verminderen of zelfs te voorkomen. Zij passen in de gekozen aanpak die gebiedsgericht en structureel invulling krijgt en moet gaan krijgen.

Conclusie: GS zijn van mening dat in de door u aangevraagde methode en middelen de meest oplossingsgerichte weg is gezocht, die – mede in het licht tot de grote opgave om tot schadereductie te (kunnen) komen – in verhouding staat tot het doel van de ingreep. Een bevredigend alternatief is niet voorhanden gebleken.

B2.5. Staat van instandhouding

Tot slot is ten eerste de svi van de grauwe gans als standgans beoordeeld, en ten tweede het effect van de omgevingsvergunning op de svi.

Svi van de grauwe gans (standgans)

¹¹ o.a. Fbp, blz. 67 e.v.

¹² Fbp blz. 35 Tabel 7-1. Effectiviteit van preventieve maatregelen om schade door vogels te voorkomen.

¹³ ABRvS van 19 april 2023, ECLI:NL:RVS:2023:1547, r.o. 7.1.

¹⁴ ABRvS van 27 november 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3976, r.o. 6.2.

Uit gegevens van Sovon blijkt dat de staat van instandhouding van de grauwe gans als standgans gunstig is.¹⁵

Figuur 5: Svi grauwe gans als broedvogel in Nederland (bron: Sovon).

Eveneens kan worden vastgesteld dat de svi in de provincie Fryslân gunstig is. Korthedshalve wordt verwezen naar het Fbp p. 89 e.v. en naar de Sovon-notities 2022/14 en 2022/47, die u vindt in de bijlage.

Effect van de omgevingsvergunning op de svi

De svi van de grauwe gans als standgans is in Nederland en Fryslân als 'gunstig' beoordeeld. Mede gelet op het feit dat afgelopen jaren ondanks beheermaatregelen de populatieomvang is toegenomen én gelet op de omvang in Fryslân (minimaal 80.000 exemplaren in juli 2023)¹⁶ ten opzichte van de gunstige referentiepopulatie van de grauwe gans als standgans in Fryslân (2.180 broedparen dan wel 7.150 exemplaren), komt de gunstige svi met zekerheid niet in het geding.¹⁷

GRW en GRP

Het AEW European Goose Management Platform (hierna: AEW-EGMP) is op internationaal niveau betrokken bij de afstemming van ganzenbeheer in de verschillende Europese lidstaten. In dit samenwerkingsverband zijn gunstige referentiewaarden (hierna: GRW) voor de Nederlandse broedpopulaties grauwe gans (en de brandgans) genoemd. Het belang van de GRW vindt zijn oorsprong in de Habitatrichtlijn en wordt met betrekking tot vogels in een vergelijkbaar kader gebruikt. De GRW omvat meerdere indicatoren om een gezonde levensvatbaarheid van populaties te beoordelen en op een lange termijn te kunnen waarborgen. Een van die indicatoren is de gunstige referentiepopulatie (hierna: GRP), wat een weergave is voor het aantal individuen dat een de populatie van een soort minimaal moet omvatten om te spreken van een gezonde levensvatbare status.

¹⁵ Zie link: <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1610>, onder het kopje 'Vogelrichtlijn', geraadpleegd op 6 mei 2026.

¹⁶ FBP, p. 79 en 80.

¹⁷ De GRP is een weergave van het aantal individuen dat een populatie van een soort minimaal moet omvatten om te kunnen spreken van een gezonde levensvatbare populatie. Voor een nadere toelichting op de GRP-systematiek wordt verwezen naar p. 16 en 17 van de omgevingsvergunning en de daarbij gevoegde nota van Sovon: 'Advies voor de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland – onderdeel rekenkundige benadering ondergrens populatiebeheer'.

Sovon heeft in notitie 2022¹⁸ de internationaal voorgestelde GRW's en GRP's gebruikt om te berekenen wat de minimale grootte van de standganzenpopulaties van de grauwe gans en brandgans in Noord-Holland dienen te zijn om te kunnen stellen dat de landelijke gunstige staat van instandhouding van de soorten niet in gevaar komt. Er is dus een provinciale GRP berekend. Aanvullend hierop is in de notitie 2022b¹⁹ een voorstel gedaan voor provinciale gunstige referentiewaarden voor de overige provincies waaronder Fryslân. De notities zijn terug te vinden in de bijlagen bij dit besluit.

Uit de notitie van Sovon volgt dat de provinciale GRP van de grauwe gans in Fryslân uit 7.150 individuen dienen te bestaan om, kijkend naar de ecologische rol die Fryslân heeft in de landelijke huisvesting van deze ganzen, te kunnen waarborgen dat de gunstige staat van instandhouding van grauwe gans niet in het geding komt. Het is dus belangrijk dat het populatiebeheer in Fryslân er niet toe kan leiden dat de populaties kleiner worden dan voornoemde aantallen. Sovon heeft in de notitie daarvoor een rekensystematiek opgebouwd. Deze rekenwijze maakt gebruik van gegevens uit de juli-tellingen in de meest recente jaren en beschikbare literatuur om de jaarlijkse aanwas en sterfte (zowel natuurlijk als veroorzaakt door populatiebeheer) in de populaties te schatten. Op basis van de julitelling in jaar T (het moment in het jaar dat een populatie op haar grootste is) wordt in jaar T voorspeld wat de populatie-grootte zal zijn in het opvolgende jaar T+1, wanneer deze voorafgaand aan het opgroeiseizoen (wanneer puilen vliegvlug worden) op haar kleinst is. Volgt uit deze berekening dat de voorspelde populatiegrootte van een soort mede door het toepassen van populatiebeheer voor het aankomende jaar T+1 kleiner zal zijn dan de provinciale GRP? Dan wordt het populatiebeheer van de betreffende soort voor dat gehele jaar T+1 (1 februari tot en met 30 september) stilgelegd. Na de eerstvolgende juli-telling in jaar T+1 wordt de voorspelling opnieuw gemaakt, dan kijkend naar jaar T+2. Op basis van de uitkomst wordt opnieuw bepaald of het beheer in jaar T+2 doorgang kan vinden of niet.

Sovon heeft daarvoor een rekensystematiek gemaakt. De provincie heeft in een brief (d.d. 14 juni 2024) de FBE verzocht deze rekensystematiek in het Faunabeheerplan op te nemen. De FBE conformeert zich in het Fbp aan deze systematiek.

Conclusie:

Met de huidige populatieomvang van de grauwe gans zal meerjarig populatiebeheer nodig zijn om de stand van jaarrond verblijvende standganzen terug te brengen en te stabiliseren, zodat de gewasschade significant wordt beperkt. Om te voorkomen dat het beheer leidt tot een verslechtering van de gunstige svi van de soorten, wordt gebruikgemaakt van een vastgestelde berekeningsmethode.

Door jaarlijkse verslaglegging van de uitgevoerde maatregelen en het voortzetten van jaarlijkse tellingen wordt continu gemonitord hoe de populaties zich ontwikkelen en of het beheer nog noodzakelijk en ecologisch verantwoord is. Indien uit de juli-telling blijkt dat het verwachte beheer zal leiden tot een populatieafname die het risico op verslechtering van de svi met zich meebrengt, zal het gebruik van de vergunning worden gestaakt. Bij elke daaropvolgende juli-telling wordt het starten of stoppen van het beheer opnieuw beoordeeld en met de FBE besproken.

¹⁸ Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2022). Advies voor de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland - onderdeel rekenkundige benadering ondergrens populatiebeheer. Sovon-notitie 2022/14. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

¹⁹ Sovon Vogelonderzoek Nederland (2022). Sovon notitie 2022/47. Voorstel provinciale gunstige referentiewaarden voor de standpopulaties van Grauwe Gans en Brandgans. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Op basis van het bovenstaande en de door u bij de aanvraag aangeleverde informatie concluderen wij dat de gunstige staat van instandhouding van de grauwe gans gezien de huidige populatiegrootte, de voorgestelde GRP's en de jaarlijkse monitoring met ingebouwde beheersmaatregelen, niet in gevaar komt door de voorgenomen populatiereductie.

Wij zijn van mening dat de door u gehanteerde werkwijze, met het toepassen van de systematiek van de GRP's, de meest oplossingsgerichte en navolgbare aanpak biedt om te waarborgen dat de gunstige svi van de genoemde standganzen met zekerheid niet in het geding komt.

Overig

Het omgevingsvergunning treedt in werking de dag na verzending van het besluit aan de FBE tot en met 31 juli 2029. Hiervoor is gekozen gelet op het belang dat met het besluit wordt gediend, namelijk het voorkomen van aanzienlijke schade aan gras en andere gevoelige gewassen door ganzen. Hierbij is eveneens meegewogen de beperkte periode waarin ruivangsten jaarlijks kunnen plaatsvinden.

C. Conclusie

Gelet op het voorgaande is de zekerheid verkregen dat de gunstige staat van instandhouding van de overzomerende grauwe gans niet in het gedrang komt en dat de vergunning kan worden verleend. Verder is sprake van een wettelijke noodzaak en is geen sprake van een bevredigend alternatief. Hiermee is voldaan aan de wettelijke eisen voor het verlenen van de omgevingsvergunning. Door het stellen van voorschriften en beperkingen worden mogelijke schadelijke gevolgen voor overige natuurwaarden voldoende voorkomen. Daarbij gelden te allen tijde, ook los van deze omgevingsvergunning, de specifieke wettelijke zorgplichten zoals verwoord in artikelen 11.6 (gebiedsbescherming) en 11.27 (soortenbescherming) van het Bal.

Plan
van
Aanpak
Ruivangsten

Ganzen

Faunabeheereenheid Fryslân

Plan van Aanpak Ruivangsten Fryslân

Faunabeheereenheid Fryslân

Versie: 27 februari 2026

Inhoud

1. Doel en reikwijdte van het Plan van Aanpak	4
2. Juridisch en beleidsmatig kader	5
3. Ecologische uitgangspunten	6
4. Selectie en prioritering van ruilocaties	7
5. Uitvoeringsmethodiek ruivangsten	8
6. Dierenwelzijn en zorgvuldigheid	9
7. Monitoring, registratie en rapportage	10
8. Evaluatie en bijstelling	10
9. Gebiedsafspraken en verantwoordelijkheden	11
10. Literatuurlijst	13

1. Doel en reikwijdte van het Plan van Aanpak

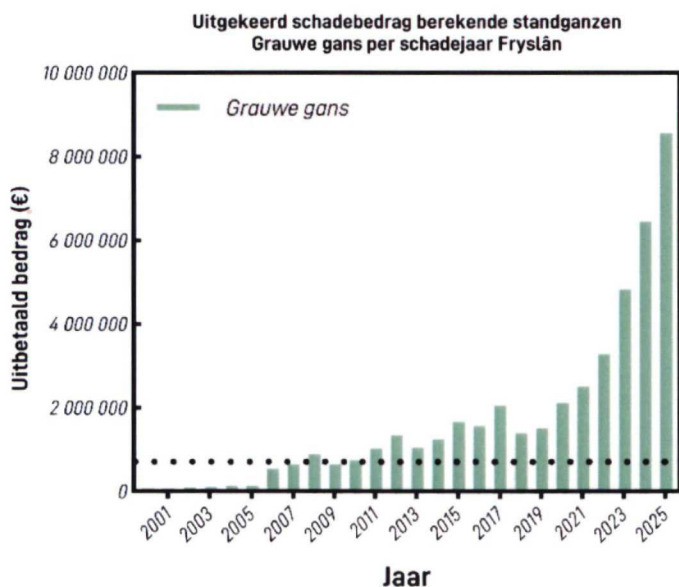
Dit Plan van Aanpak beschrijft de voorbereiding, uitvoering, monitoring en evaluatie van ruivangsten van de standpopulatie van de grauwe gans (*Anser anser*) in de provincie Fryslân. De maatregel maakt onderdeel uit van het provinciaal ganzenbeheer zoals vastgelegd in het Faunabeheerplan Ganzen Fryslân 2024–2029 en is gericht op het planmatig beperken van belangrijke schade aan landbouwgewassen.

1.1 Doelstelling

Doel van de inzet van ruivangsten is het reduceren van de omvang van de standpopulatie van de grauwe gans tot een niveau waarbij structurele en belangrijke landbouwschade wordt voorkomen dan wel beperkt. De maatregel maakt onderdeel uit van het provinciaal beleid zoals vastgelegd in de Nota Faunabeleid Fryslân en het Faunabeheerplan Ganzen Fryslân 2024–2029. De standpopulatie van de grauwe gans is sinds de jaren zeventig sterk toegenomen als gevolg van hoge adulte overleving, verbeterde bescherming en een ruim voedselaanbod in agrarisch gebied (Van der Jeugd et al., 2006; Kleijn et al., 2012). Standganzen zijn jaarrond aanwezig, kennen beperkte verplaatsingsafstanden en vertonen een sterke binding aan vaste foerageergebieden, waardoor een continue graasdruk op landbouwgronden ontstaat (Van der Jeugd et al., 2006; Schekkerman et al., 2018). Uit diverse studies blijkt dat een toename van de populatieomvang samenhangt met een toename van landbouwschade (Schekkerman et al., 2018; Latour et al., 2019; Latour et al., 2021). In de Nota Faunabeleid Fryslân

is vastgelegd dat de uitbetaalde tegemoetkomingen in schade door standganzen structureel dienen te worden teruggebracht tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau van maximaal €500.000 per jaar. In de afgelopen jaren is de schade door standganzen in Fryslân opgelopen tot enkele miljoenen euro's per jaar, met in 2025 een piek van ruim €8,5 miljoen schade veroorzaakt door de grauwe gans als standgans, een niveau dat financieel en maatschappelijk niet houdbaar wordt geacht (Figuur 1).

Populatiebeheer, waaronder ruivangsten, is noodzakelijk om verdere toename van de standpopulatie te voorkomen en om de schadeontwikkeling duurzaam te beheersen binnen de kaders van het provinciale beleid. De maatregel wordt ingezet als onderdeel van een samenhangende en adaptieve beheerstrategie, waarbij wordt gestreefd naar een structurele daling van de schade binnen juridisch en ecologisch verantwoorde grenzen.

Figuur 1. Uitgekeerd bedrag bij schade door standganzen grauwe gans. Schade door standganzen grauwe gans is berekend op basis van de verschillende snedes (zomer en najaar) en berekende schadeaandeel van het aantal standganzen in de winter (voorjaarsgras; zie berekening in tabel onder). Berekeningen zijn op basis van de gemiddelde broedpopulatie in de provincie Fryslân met behulp conversiefactoren van reproductie direct na en kort voor het broedseizoen (Grauwe gans 4.09, 3.27, Schekkerman, et al., 2018). Stippellijn geeft de grens van €500,000 weer. Bron aantallen: Sovon, Bron schadecijfers: BIJ12.

Provincie Fryslân	Broedpopulatie (gemiddelde)	Berekende standvogels (winter)	Geschat winter maximum	Percentage standvogels (winter)
Grauwe gans	15,505	57,058	61,700	92.48 %

2. Juridisch en beleidsmatig kader

2.1 Juridische grondslag

De uitvoering van ruivangsten in de provincie Fryslân vindt plaats binnen het geldende wettelijke en beleidsmatige kader. De maatregel is vergunningplichtig als flora- en fauna-activiteit op grond van artikel 5.1 van de Omgevingswet in samenhang met artikel 8.74 van het Besluit kwaliteit leefomgeving. Als inheemse vogelsoort valt de grauwe gans onder de bescherming van de Vogelrichtlijn en kan afwijking van het verbod op het doden van vogels uitsluitend plaatsvinden ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van artikel 8.74, tweede lid, Bkl, waaronder het ontbreken van andere bevredigende oplossingen en het borgen van de gunstige staat van instandhouding. De concrete uitvoering geschiedt op basis van een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit populatiebeheer grauwe gans ruivangsten van de provincie Fryslân. Daarnaast wordt gehandeld overeenkomstig het goedgekeurde Faunabeheerplan Ganzen Fryslân 2024–2029, waarin de noodzaak, doelstellingen en randvoorwaarden voor het ganzenbeheer zijn vastgelegd.

2.2 Juridische randvoorwaarden

Bij de uitvoering van ruivangsten wordt uitsluitend gebruikgemaakt van koolstofdioxide (CO₂) als dodingsmiddel. Het gebruikte gas dient te zijn toegelaten door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en specifiek bestemd te zijn voor het doden van (groepen) ganzen. Het middel wordt toegepast overeenkomstig de geldende toelatingsvoorwaarden en de bijbehorende etikettering. De uitvoering vindt plaats conform het Richtsnoer Ganzendoden van de Raad voor

Dieraangelegenheden (2012), waarin randvoorwaarden zijn opgenomen ten aanzien van de opbouw van de CO₂-concentratie, het gebruik van geschikte meetapparatuur, de maximale aantallen dieren per sessie, de duur van blootstelling en de vereiste deskundigheid van de uitvoerders. Deze voorschriften worden onverkort nageleefd.

Minimaal één week voorafgaand aan de eerste geplande ruivangst meldt de vergunninghouder of diens gemachtigde aan het bevoegd gezag de globale planning van de beoogde vanglocaties, data en tijdstippen, onder vermelding van het relevante zaaknummer. Wijzigingen in locaties, data of tijdstippen worden tijdig gemeld aan de aangewezen toezichthouder, uiterlijk vóór 17.00 uur op de dag voorafgaand aan de betreffende ruivangst.

De uitvoering van ruivangsten wordt zorgvuldig geregistreerd. Van iedere vangactie worden ten minste vastgelegd: datum, locatie (inclusief WBE), soort, aantal gedode dieren per leeftijdscategorie (adult/juveniel/pullen) en de toegepaste maatregel. Deze gegevens worden opgenomen in het door de FBE beschikbaar gestelde registratiesysteem. Jaarlijks rapporteert de vergunninghouder aan Gedeputeerde Staten overeenkomstig artikel 5.7 van de Omgevingsverordening Fryslân 2022. De geregistreerde gegevens dienen volledig, controleerbaar en herleidbaar te zijn en worden desgevraagd ter beschikking gesteld aan het bevoegd gezag.

3. Ecologische uitgangspunten

De grauwe gans is een langlevende soort met een relatief hoge adulte overleving en een lage natuurlijke mortaliteit. Bij dergelijke soorten wordt de populatieontwikkeling in sterke mate bepaald door de overleving van volwassen dieren; reductie van adulte individuen werkt daarom relatief krachtig door in de populatieontwikkeling (Schekkerman et al., 2018; Latour et al., 2019; Koffijberg et al., 2022). In Fryslân betreft het een standpopulatie met jaarronde aanwezigheid en beperkte dispersie, waardoor lokale populatiereductie ook in belangrijke mate lokaal doorwerkt in de schadeontwikkeling. Ruivangsten leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan populatiereductie doordat in korte tijd grote aantallen dieren uit de populatie kunnen worden verwijderd, met relatief beperkte inzet per vangactie.

3.1 slagpenrui en concentratiegedrag

Ruivangsten worden uitgevoerd in aansluiting op de jaarlijkse slagpenrui. De slagpenrui start doorgaans begin juni. De piek van vliegloosheid ligt gemiddeld tussen half juni en half juli. De meeste volwassen dieren hervatten hun vliegvermogen tegen het einde van juli. In deze periode verblijven familiegroepen en niet-broedende dieren geconcentreerd in vaste ruigebieden met open water en aangrenzende foerageerpercelen. In deze vliegloze periode in combinatie met deze natuurlijke concentratie zijn ganzen gedurende circa drie tot vijf weken beperkt mobiel, wat vangacties met een vangkraal mogelijk maakt (Kahlert, 2006). Tijdens de rui concentreren ganzen zich in relatief voorspelbare ruigebieden met open water (veiligheid/ontsnapping te voet of zwemmend) en aangrenzende foerageerpercelen. Daarbij geldt dat broedende en niet-broedende dieren de rui vaak op verschillende locaties doormaken: broedende dieren blijven in de ruitijd met hun nog niet vliegvlugge jongen in de omgeving van geschikte opgroelocaties nabij de broedplekken, terwijl niet-broedende ganzen eerder “optimale” ruilocaties kiezen waar veiligheid zwaarder weegt dan voedselaanbod (Madsen et al., 1999). Deze ecologie verklaart waarom een goede inventarisatie van ruilocaties en de spreiding over meerdere (kleinere) groepen bepalend is voor de uiteindelijke opbrengst van ruivangsten.

3.2 Effectiviteit

Vanuit ecologisch perspectief is groepsgewijze vangst in de ruiperiode een effectieve maatregel om in korte tijd substantiële aantallen dieren uit een populatie te verwijderen. In tegenstelling tot individueel afschot, kan ruivangst direct leiden tot een zichtbare reductie van lokale dichtheden. Internationale studies naar vangstmethoden bij waterwild tonen aan dat ruivangsten een efficiënte methode zijn om geconcentreerde groepen te bemachtigen (O'Brien et al., 2016). De effectiviteit van ruivangsten wordt mede bepaald door de

omvang en spreiding van ruigroepen, de voorafgaande inventarisatie en de mogelijkheid om meerdere locaties binnen een beperkt tijdsvenster te bedienen. Wanneer ruiende groepen zich over meerdere kleinere concentraties verdelen, kan het noodzakelijk zijn meerdere vangacties te organiseren om een vergelijkbare populatiereductie te realiseren. Desondanks blijft de ruiperiode vanuit populatiebiologisch perspectief een moment waarop relatief grote aantallen dieren met beperkte verstoringsduur kunnen worden verwijderd.

3.4 Gedragseffecten

De verstoring bij ruivangsten bestaat uit de kortdurende aanwezigheid van een vangploeg en het gecontroleerd bijeen drijven van de groep naar een vangvoorziening. Omdat ruiende ganzen vliegloos zijn, is geen langdurige achtervolging nodig, waardoor de verstoringsradius beperkt en tijdelijk is in vergelijking met langdurig afschot of herhaalde verjaging. Onderzoek naar vangst van waterwild laat zien dat letsel en vangstmortaliteit mede door professionele uitvoering uitzonderlijk laag is (O'Brien et al., 2016). Gedragmatige effecten na vangst zijn tijdelijk en nemen doorgaans binnen enkele dagen af (Madsen et al., 2009).

3.5 Positionering binnen de totale beheerstrategie

Ruivangsten worden niet als op zichzelf staande maatregel ingezet, maar als aanvullend instrument binnen een bredere beheerstrategie bestaande uit legselbehandeling en regulier afschot. Legselbeheer grijpt primair in op reproductie, terwijl afschot verspreid plaatsvindt over de beheerperiode; ruivangsten maken het mogelijk om geconcentreerde groepen adulte standganzen te reduceren. Vanuit populatiebiologisch perspectief versterkt deze combinatie het effect op de populatieontwikkeling doordat wordt ingegrepen in volwassen leeftijdsklassen die bepalend zijn voor de groei van de standpopulatie, en daarmee voor de omvang van de landbouwschade.

4. Selectie en prioritering van ruilocaties

Binnen de FBE is er ervaring vanuit overige provincies met de uitvoering van ruivangsten. Deze ervaring wordt nu ingezet in de coördinatie van de uitvoering van ruivangsten, communicatie afspraken en samenwerking met gebiedspartners. Naar aanleiding van de resultaten van 2026 zal het vervolg voor de opvolgende jaren worden uitgezet met als doel meerjarig beheer, waarmee een maximaal doelmatige uitvoering van populatiebeheer voor de komende jaren kan worden nagestreefd.

4.1 Uitgangspunten selectie

De selectie van ruilocaties vindt plaats op basis van objectieve, verifieerbare en gebiedsgerichte criteria. Ruivangsten worden uitsluitend uitgevoerd op locaties waar zich tijdens de slagpenruid daadwerkelijk concentraties van standganzen bevinden. Daarbij wordt onder meer gekeken naar:

- Structurele schadehistorie in het omliggende agrarische gebied;
- concentraties van standganzen, onder meer op basis van juli-tellingen en veldwaarnemingen;
- Praktische uitvoerbaarheid en veiligheid;
- Mogelijke gebiedsbeschermingsaspecten, waaronder Natura 2000-voorwaarden.

De prioritering wordt jaarlijks vastgesteld door de Faunabeheereenheid Fryslân op basis van actuele schadegegevens, populatieontwikkeling en beleidsmatige doelstellingen.

4.2 Minimale groepsomvang

Vanuit populatiebiologisch perspectief is de effectiviteit van ruivangsten afhankelijk van de omvang en samenstelling van de ruigroep. Groepen met een substantieel aandeel adulte dieren dragen relatief sterker bij aan populatieontwikkeling. Om een doelmatige inzet van de beschikbare capaciteit te waarborgen, wordt in beginsel uitgegaan van ruigroepen van circa 200 individuen of meer. Deze richtwaarde is gebaseerd op de benodigde schaal om per vangactie een betekenisvolle bijdrage te leveren aan populatiereductie, gelet op de beperkte uitvoeringsperiode in juni–juli.

4.3 Inventarisatie

In het kader van de uitvoering heeft de FBE Fryslân een gebiedsgerichte inventarisatie uitgevoerd naar potentiële ruilocaties. Deze inventarisatie heeft plaatsgevonden in afstemming met

grondeigenaren, agrarische ondernemers en waar relevant terreinbeherende organisaties. Locaties zijn geselecteerd op basis van veldkennis, recente waarnemingen van ruigroepen (onder meer via waarneming.nl) en signalen uit het gebied. De geïnventariseerde locaties dienen als basis voor uitvoering in dat jaar, waarbij per locatie voorafgaand aan de vangactie wordt vastgesteld of daadwerkelijk sprake is van een geschikte ruiconcentratie. Dit wordt gedaan door zowel een voorafgaand bezoek door een deskundige vanuit de FBE als de Uitvoerende partij. Alleen locaties die op dat moment als geschikt en uitvoerbaar worden beoordeeld, komen voor uitvoering in aanmerking.

Na interne afstemming binnen de FBE worden de geselecteerde locaties doorgegeven aan de uitvoerende partij voor verdere planning. De lijst van locaties is niet limitatief; jaarlijkse actualisatie blijft noodzakelijk vanwege variatie in waterstanden, vegetatiestructuur en verspreiding van ruiende groepen. Gedurende de geldigheidsduur van de vergunning informeert de FBE Fryslân betrokken terreinbeherende organisaties over de werkwijze en randvoorwaarden van ruivangsten. Transparantie en kennisdeling dragen bij aan een zorgvuldige uitvoering van de maatregel.

4.4 Flexibiliteit en adaptieve inzet

De beschikbare uitvoeringsperiode is beperkt tot de fase waarin dieren vliegloos zijn. Een zorgvuldige inventarisatie vooraf is noodzakelijk om de beschikbare vangdagen optimaal te benutten. Indien tijdens het seizoen blijkt dat ruigroepen zich anders verdelen dan verwacht, kan de prioritering worden aangepast binnen de kaders van de vergunning en dit Plan van Aanpak.

5. Uitvoeringsmethodiek ruivangsten

5.1 Professionele uitvoering

Voor de uitvoering van ruivangsten is contact gelegd met het professioneel en gecertificeerd faunabeheerbedrijf Stan's Wildlife Management (SWM) uit Emmeloord. SWM beschikt over aantoonbare ervaring met de uitvoering van ruivangsten bij grauwe ganzen in meerdere provincies en werkt conform het Richtsnoer Ganzendoden (Raad voor Dieraangelegenheden, 2012) en de geldende toelatingsvoorwaarden voor het gebruik van CO₂. SWM kan per vangdag in beginsel twee tot drie vangacties uitvoeren, afhankelijk van locatiecondities, groeps grootte en weersomstandigheden. Op basis van de resultaten van het eerste seizoen wordt bezien of uitbreiding van het aantal vangdagen in opvolgende jaren wenselijk en doelmatig is in relatie tot de beleidsdoelstellingen en de beschikbare capaciteit. Alvorens de planning definitief wordt vastgesteld, voert SWM aanvullend op het eerdere veldbezoek door de FBE een locatiecontrole uit.

5.2 Voorbereiding en locatiebeoordeling

Voorafgaand aan iedere vangactie wordt voldaan aan de geldende vergunningvoorschriften, waaronder tijdige melding aan het bevoegd gezag en afstemming met betrokken grondgebruikers. Potentiële locaties worden in het voortraject door deskundigen vanuit de FBE beoordeeld op geschiktheid. Vlak vóór uitvoering vindt een aanvullende veldcontrole plaats door zowel de FBE als SWM, waarbij wordt vastgesteld of sprake is van een voldoende omvangrijke ruiconcentratie, of zich beschermde soorten of andere belemmeringen voordoen en of de locatie logistiek veilig en uitvoerbaar is. Indien omstandigheden wijzigen, wordt in overleg een alternatieve locatie geselecteerd binnen de vastgestelde prioritering.

5.3 Randvoorwaarden voor uitvoering

De locatie moet geschikt, goed bereikbaar en veilig zijn voor het opbouwen van de vanginstallatie en het gecontroleerd bijeen drijven van de ruigroep. Vangacties vinden plaats bij voorkeur in de vroege ochtend of vroege avond, wanneer de rust in de ruigroep het grootst is. Extreme weersomstandigheden kunnen aanleiding zijn om vangacties uit te stellen; uitvoering op koele momenten van de dag beperkt het risico op hittestress. Een zorgvuldige locatiekeuze en professionele aanpak beperken de duur van de interventie. Niet-betrokken personen blijven op

afstand om onnodige stress te voorkomen; indien nodig wordt ondersteuning van toezicht en handhaving ingeschakeld. Onderzoek naar vangstmethoden bij waterwild toont aan dat onder deze omstandigheden de stress respons het laagst is (O'Brien et al., 2016).

5.4 Beschrijving van de uitvoering

De vangactie wordt uitgevoerd door een gespecialiseerd team van SWM. Op een strategisch gekozen locatie wordt een vangkraal opgebouwd, waarna de ruigroep rustig en gecontroleerd naar de vangvoorziening wordt gedreven. Na afsluiting wordt de kraal afgeschermd om externe prikkels te beperken. De dieren worden aansluitend gedood met behulp van een gecontroleerd oplopende concentratie koolstofdioxide (CO₂), conform het Richtsnoer Ganzendoden (Raad voor Dieraangelegenheden, 2012). Experimenteel onderzoek laat zien dat bij een gecontroleerde concentratieopbouw verlies van bewustzijn doorgaans binnen circa één minuut optreedt (Gerritzen, 2010; Gerritzen et al., 2011), hetgeen de methode vanuit dierenwelzijnsperspectief aanvaardbaar maakt wanneer volgens protocol wordt gewerkt (Sharp & Saunders, 2011). Na het doden worden de dieren geregistreerd naar leeftijdscategorie (adult/juveniel/pullen) en afgevoerd conform de geldende regelgeving inzake dierlijke bijproducten en hygiëne. Afvoer vindt plaats via een erkende verwerker of, indien veterinaire en hygiënische omstandigheden dit toelaten, via verwerking in de voedselketen. Bij veterinaire risico's, waaronder vogelgriepmaatregelen, wordt gekozen voor afvoer via een erkende destructie-inrichting. De keuze voor de verwerkingsroute vindt plaats met inachtneming van de op dat moment geldende wettelijke voorschriften en protocollen.

5.5 Tijdlijn vangseizoen

Ruivangsten vinden plaats in de periode waarin grauwe ganzen vliegloos zijn als gevolg van de slagpenrui, doorgaans tussen 15 mei en 15 juli. In mei vindt de definitieve inventarisatie en prioritering van vanglocaties plaats. De beschikbare vangdagen worden vervolgens ingepland in overleg met SWM. Na afronding van het seizoen worden de resultaten geëvalueerd en gebruikt voor eventuele bijstelling of opschaling in het daaropvolgende jaar.

6. Dierenwelzijn en zorgvuldigheid

De uitvoering van ruivangsten vindt plaats conform het Richtsnoer Ganzendoden van de Raad voor Dieraangelegenheden (2012). Dit richtsnoer geldt als leidend normatief kader voor het groepsgewijs doden van ruiende ganzen en bevat concrete voorschriften ten aanzien van dierenwelzijn, waaronder:

- gecontroleerde en geleidelijke opbouw van de CO₂-concentratie;
- gebruik van geschikte en gekalibreerde meetapparatuur;
- beperking van groepsgrootte per sessie;
- deskundigheid en ervaring van uitvoerend personeel;
- minimalisering van externe prikkels tijdens de procedure.

Het doden vindt plaats met behulp van een gecontroleerd oplopende concentratie koolstofdioxide (CO₂), overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden van het gebruikte middel. Experimenteel onderzoek toont aan dat bij correcte concentratieopbouw verlies van bewustzijn bij ganzen doorgaans binnen circa één minuut optreedt (Gerritzen, 2010; Gerritzen et al., 2011). De Raad voor Dieraangelegenheden concludeert dat deze methode, mits uitgevoerd conform het richtsnoer, vanuit dierenwelzijnsperspectief aanvaardbaar is voor populatiereductie bij ruiende ganzen (RDA, 2012). Bij de uitvoering wordt nadrukkelijk ingezet op het beperken van stress vóór en tijdens het doden. De oprijftijd wordt zo kort mogelijk gehouden, externe verstoring wordt beperkt en de vangvoorziening wordt afgeschermd om visuele en auditieve prikkels te minimaliseren. Indien technische storingen, afwijkingen in concentratieopbouw of welzijnsproblemen worden geconstateerd, wordt de vangactie onmiddellijk onderbroken en worden passende corrigerende maatregelen getroffen.

Hoewel toepassing van CO₂ gepaard kan gaan met kortdurende stress, dient deze te worden afgewogen tegen alternatieve methoden. Individueel of koppelaafschot van vergelijkbare aantallen binnen een beperkt tijdsbestek is praktisch niet haalbaar en zou leiden tot herhaalde verstoring over langere perioden en een grotere ruimtelijke impact. Het Richtsnoer Ganzendoden spreekt vanuit welzijnsoogpunt bovendien de voorkeur uit voor het vangen van complete gezinsverbanden tijdens de ruiperiode, omdat dit sociale ontwrichting binnen groepen beperkt (RDA, 2012). De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft in haar uitspraak van 20 februari 2019 (ECLI:NL:RVS:2019:550, zaaknr. 201803550/1/A3) geoordeeld dat het toepassen van ruivangsten en doding met behulp van CO₂ onder de geldende voorwaarden kan worden aangemerkt als een toelaatbare en effectieve maatregel ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen. Daarbij achtte de Afdeling van belang dat de uitvoering plaatsvindt binnen de kaders van het Richtsnoer Ganzendoden en dat de maatregel onderdeel vormt van een samenhangende beheerstrategie. Internationale evaluaties van vangstmethoden bij waterwild tonen aan dat bij professionele uitvoering letsel en vangstmortaliteit uitzonderlijk laag zijn (O'Brien et al., 2016). In Vlaanderen is in het kader van populatiebeheer van ganzen geconcludeerd dat planmatige ruivangsten effectief kunnen bijdragen aan schadebeperking en vermindering van langdurige beheerdruk (Reyns et al. 2018). Een geconcentreerde en gecontroleerde uitvoering in de ruiperiode kan daarmee, bezien over een meerjarige beheerperiode, bijdragen aan het beperken van de totale welzijnsbelasting op populatieniveau. De FBE Fryslân ziet toe op correcte naleving van de voorschriften. In het eerste jaar wordt de uitvoering aanvullend gemonitord door daartoe aangewezen toezichthouders van de FUMO.

7. Monitoring, registratie en rapportage

Van iedere uitgevoerde ruivangst worden datum, betrokken WBE, soort, aantal gedode dieren per leeftijdscategorie (adult/juveniel/pullen) en eventuele bijzonderheden vastgelegd in het door de FBE Fryslân beschikbaar gestelde registratiesysteem. De gegevens zijn volledig, controleerbaar en herleidbaar. De uitvoering wordt jaarlijks verantwoord in het jaarverslag van de FBE Fryslân, waarin per WBE inzicht wordt gegeven in het aantal vangacties en de aantallen per leeftijdscategorie, afgezet tegen populatieontwikkeling en schadecijfers. De resultaten worden na afloop van het seizoen beoordeeld in samenhang met onder meer juli-tellingen en schadeontwikkeling. Indien daartoe aanleiding bestaat, wordt de inzet in het daaropvolgende jaar aangepast binnen de kaders van het Faunabeheerplan en de geldende vergunning, zodat een proportionele en doelmatige toepassing is geborgd.

8. Evaluatie en bijstelling

De uitvoering van ruivangsten wordt jaarlijks geëvalueerd door de Faunabeheereenheid Fryslân in samenhang met de ontwikkeling van de standpopulatie, de beschikbare tellingen (waaronder juli-tellingen) en de geregistreerde landbouwschade. Daarbij wordt beoordeeld of de inzet van ruivangsten doelmatig en proportioneel is geweest en in welke mate de maatregel heeft bijgedragen aan het beperken van schade en populatiegroei. Voor het eerste seizoen wordt een afzonderlijke evaluatie opgesteld waarin inzicht wordt gegeven in de uitvoering, het aantal gerealiseerde vangacties, de behaalde reductie per WBE, eventuele knelpunten in organisatie of uitvoering en de samenwerking met gebiedspartners. Op basis van deze evaluatie wordt beoordeeld of uitbreiding van het aantal vangdagen, aanpassing van prioritering of bijstelling van werkwijze noodzakelijk is voor de daaropvolgende jaren. Evaluatie vindt plaats binnen de kaders van het Faunabeheerplan Ganzen Fryslân 2024–2029 en de geldende vergunning. Hiermee wordt geborgd dat ruivangsten niet als statische maatregel worden toegepast, maar adaptief worden ingezet op basis van actuele gegevens, uitvoeringservaring en beleidsdoelstellingen.

9. Gebiedsafspraken en verantwoordelijkheden

De Faunabeheereenheid Fryslân (FBE) is verantwoordelijk voor de coördinatie en borging van de uitvoering van ruivangsten binnen de provincie. Dit omvat de selectie van geschikte vanglocaties op basis van vastgestelde criteria, de planning en organisatorische afstemming van de uitvoering, de afstemming met betrokken grondgebruikers en gebiedspartijen en het onderhouden van contact met het bevoegd gezag. De feitelijke uitvoering vindt plaats door een daartoe bevoegde en professioneel gecertificeerde uitvoerder, Stan's Wildlife Management (SWM) uit Emmeloord, die handelt conform de een geldende vergunning en het Richtsnoer Ganzendoden. Hoewel ruivangsten geen formele taak van de WBE zijn, is de gebiedskennis van de WBE's essentieel bij de inventarisatie van potentiële vanglocaties.

9.1 Gebiedssamenwerking

De maatregel ruivangsten wordt als één van de vier effectieve maatregelen binnen het populatiebeheer van de standpopulatie grauwe gans opgenomen in de gebiedsplannen. Dit plan van aanpak maakt daarmee integraal onderdeel uit van de te maken gebiedsafspraken met betrokken partners en vormt een essentieel instrument voor een doelmatige en samenhangende aanpak van het populatiebeheer. Een meerjarige, planmatige inzet van ruivangsten kan bijdragen aan het verminderen van de noodzaak om gedurende langere perioden grote aantallen ganzen via regulier afschot te reduceren. Dit toekomstperspectief onderstreept het belang van structurele samenwerking tussen gebiedspartijen.

De basis van de gebiedssamenwerking wordt gevormd door grondeigenaren en -gebruikers waaronder agrariërs, terreinbeherende organisaties (It Fryske Gea, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) en de WBE's. Afhankelijk van de gekozen vanglocatie kunnen daarnaast gemeenten, provincie, It Wetterskip of particuliere organisaties betrokken zijn. De samenwerking strekt zich uit over de gehele uitvoeringsketen: van inventarisatie van potentiële vanglocaties en locatiekeuze, tot medewerking van betrokken grondgebruikers, inzet van een professioneel uitvoerend bedrijf, toezicht en handhaving, omgevingscommunicatie, monitoring, afronding en terugkoppeling van de resultaten. Deze afspraken worden per gebied afgestemd en vastgelegd in overeenstemming met de betrokken partners. De samenwerking met de terreinbeherende organisaties is van bijzonder belang, aangezien ruiende ganzen zich bij voorkeur concentreren in waterrijke natuurterreinen met op korte afstand geschikte foerageermogelijkheden. In februari 2026 is met de TBO's besproken of en op welke wijze binnen hun terreinen inventarisatie van potentiële ruillocaties kan plaatsvinden. Verdere uitwerking van deze inventarisatie kan plaatsvinden in samenwerking met gebiedspartners, waaronder It Wetterskip, WBE's, agrariërs en agrarische

collectieven. Ruigroepen worden echter niet uitsluitend binnen natuurterreinen aangetroffen, maar ook op aangrenzende agrarische gronden of op pachtland van TBO's. Een goede samenwerking met agrariërs en verpachters is daarom essentieel. Hoewel ruivangsten geen formele taak van de WBE zijn, is de gebiedskennis van de WBE's in relatie tot de standganzenpopulatie van grote waarde bij de inventarisatie en prioritering van potentiële vanglocaties. Tijdens de inventarisatieronde in 2025, met afronding in 2026, is de mogelijke inzet van ruivangsten vooraf besproken met alle 27 WBE's in Fryslân, de drie TBO's en vertegenwoordigers vanuit de landbouwsector, waaronder het Ganzencollectief Fryslân, de ganzenwerkgroepen van agrarische collectieven en belangenorganisaties zoals LTO, NMV, FDF en FBBF. Daarmee is de maatregel vroegtijdig in het gebied bestuurlijk en operationeel verkend.

Tijdens de inventarisatieronde langs de beoogde gebiedspartijen in 2025, waarvan de afronding plaats vindt in 2026, is de (mogelijke) inzet van ruivangsten op voorhand besproken als doelmatige maatregel binnen het populatiebeheer standganzen grauwe gans. De partijen waarmee tot nu toe gesproken is zijn o.a. alle WBE's in Fryslân (27), de drie TBO's binnen de provincie Fryslân, It Fryske Gea (IFG), Natuurmonumenten (NM) en Staatsbosbeheer (SBB), en verschillende vertegenwoordigers vanuit de landbouw waaronder het Ganzencollectief Fryslân, de ganzenwerkgroepen van de verschillende Agrarische collectieven en belangenbehartigers waaronder de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO), Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV), Farmers Defence Force (FDF), Friese Bond van Boeren en Burgers (FBBF). Naarmate de urgentie van ganzenbeheer zich uitbreidt van landbouw- en natuurschade naar (vlieg)verkeersveiligheid en volksgezondheid, neemt het aantal relevante gebieds- en gesprekspartners toe en kan de noodzaak tot uitvoering op meer locaties ontstaan. Een aandachtspunt bij uitvoering vormt de mogelijke

inzet binnen Natura 2000-gebieden. Indien vanglocaties binnen deze gebieden worden overwogen, kan een passende beoordeling en aanvullende vergunningverlening noodzakelijk zijn, aangezien de vigerende vergunning populatiebeheer deze inzet niet zonder meer toestaat. Dit vereist per locatie een afzonderlijke juridische afweging.

9.2 Veiligheid en toezicht

De uitvoering vindt plaats met inachtneming van veiligheid en openbare orde. Per locatie wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om risico's voor omstanders, verkeer of medewerkers te beperken, zoals tijdelijke afzetting of aanvullende veiligheidsinstructies. Indien de situatie daartoe aanleiding geeft, vindt vooraf afstemming plaats met gemeente, politie of andere betrokken instanties. Toezicht en handhaving worden uitgevoerd door de Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO), die in opdracht van de provincie Fryslân controleert op naleving van protocol en vergunningvoorwaarden.

9.3 Communicatie

De Faunabeheereenheid Fryslân draagt zorg voor een eenduidige interne en externe communicatielijn over de uitvoering van ruivangsten. Communicatie is gericht op transparantie, zorgvuldigheid en het bevorderen van begrip voor de noodzaak en werkwijze van de maatregel. Grondgebruikers, waaronder terreinbeherende organisaties, worden vooraf geïnformeerd over de uitvoering van vangacties op hun gronden of binnen hun terreinen. Door tijdige kennisoverdracht en het bespreken van praktische vragen en aandachtspunten wordt gewerkt aan wederzijds begrip en draagvlak. Deze communicatie is tevens essentieel voor het kunnen inventariseren en benutten van potentiële vanglocaties in de komende jaren. De uitvoering van ruivangsten kan maatschappelijke reacties en weerstand oproepen. Vragen van derden, belangenorganisaties of media worden behandeld conform een vooraf met de provincie Fryslân afgestemde communicatiestructuur. In afstemming met de provincie wordt hiervoor communicatieafspraken gemaakt. Deze afspraken omvatten woordvoering, taakverdeling en responstermijnen. Vooraf wordt een beperkt aantal contactpersonen vanuit de provincie en indien wenselijk ook de FBE aangewezen, zodat externe partijen gericht kunnen worden doorverwezen en consistente informatie wordt verstrekt.

Er wordt proactief ingezet op duidelijke en feitelijke informatievoorziening over de noodzaak van populatiebeheer, de wijze van uitvoering, de borging van dierenwelzijn en de verwerking van de gedode dieren. Transparantie over het proces draagt bij aan maatschappelijke acceptatie. Daarbij wordt benadrukt dat, waar mogelijk en wettelijk toegestaan, wordt ingezet op duurzame benutting van de gedode dieren. Informatie over de voorgenomen uitvoering wordt uiterlijk één week voorafgaand aan de vangactie gepubliceerd via de websites van de provincie Fryslân en de FBE Fryslân. Op de dag van uitvoering is aanvullende informatie beschikbaar in de vorm van een flyer of informatiekaart met verwijzing (QR-code) naar een online informatiepagina. De exacte locaties van vangacties worden om uitvoerings- en veiligheidsredenen niet vooraf openbaar gedeeld en kunnen tot uiterlijk 17.00 uur op de dag voorafgaand aan uitvoering worden gewijzigd. Tijdens de uitvoering zijn uitsluitend personen aanwezig die een rol hebben in het proces of daartoe zijn uitgenodigd. Personen die geen bijdrage leveren aan de uitvoering hebben geen toegang tot de uitvoeringslocatie. Indien noodzakelijk wordt ondersteuning gevraagd van toezichthouders of politie om de veiligheid en rust tijdens de vangactie te waarborgen.

Middelen die binnen de communicatiestrategie kunnen worden ingezet zijn onder meer een informatieavond over ruivangsten (bijvoorbeeld verzorgd door de uitvoerder), informatie op de websites van de provincie Fryslân en de FBE Fryslân, een visuele toelichting (infographic) waarin de maatregel wordt uitgelegd, en een informatiekaart met verwijzing naar een digitale informatiepagina. Door deze gestructureerde en proactieve communicatieaanpak wordt beoogd om de uitvoering van ruivangsten zorgvuldig, transparant en in goede afstemming met de omgeving te laten plaatsvinden.

10. Literatuurlijst

- Gerritzen, M. (2010). *Het doden van ganzen met CO₂ en argon* (Rapport 338a). Wageningen UR Livestock Research.
- Gerritzen, M. A., Lambooi, E., Reimert, H. G. M., Stegeman, J. A., & Spruijt, B. M. (2011). On-farm euthanasia of poultry: Effects of different gas mixtures on behavior and brain activity. *Poultry Science*, 90(5), 1108–1117.
- Kahlert, J. (2006). Effects of feeding patterns on body mass loss in moulting Greylag Geese (*Anser anser*). *Bird Study*, 53(1), 20–31. <https://doi.org/10.1080/00063650609461412>
- Kleijn, D., van Riel, M., & Melman, D. (2012). *Pilotonderzoek grauwe ganzen op Texel: Effectiviteit van beheersmaatregelen en ontwikkelingen in landbouw- en natuurschade* (Alterra-rapport 2307). Alterra.
- Koffijberg, K., van den Bremer, L., & van Winden, E. (2022). *Ontwikkeling van ganzenaantallen, ganzenschade en overzicht van beheersmaatregelen voor ganzen in de provincie Groningen* (Sovon-rapport 2022/82). Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Latour, J. B., Stahl, J., Klop, E., Pot, M., & Roodbergen, M. (2019). *Evaluatie ganzenbeheer provincie Utrecht 2013–2018*. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek & Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Madsen, J., Cracknell, G., & Fox, T. (1999). *Goose populations of the Western Palearctic*. Wetlands International.
- O'Brien, M. F., Lee, R., Cromie, R., & Brown, M. J. (2016). Assessment of the rates of injury and mortality in waterfowl captured with five methods of capture and techniques for minimizing risks. *Journal of Wildlife Diseases*, 52(2S), S86–S95.
- Provincie Fryslân. (2021). *Nota Faunabeleid Fryslân*. Provincie Fryslân.
- Raad voor Dieraangelegenheden. (2012). *Richtsnoer ganzendoden*. Raad voor Dieraangelegenheden.
- Reyns, N., Casaer, J., & Stuyck, J. (2018). Cost benefit analysis for invasive species control: The case of greater Canada goose (*Branta canadensis*) in Flanders. *PeerJ*, 6, e4283.
- Schekkerman, H., van den Bremer, L., Koffijberg, K., & Stahl, J. (2018). *Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015–2020 Noord-Holland* (Sovon-rapport 2018/65). Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Sharp, T., & Saunders, G. (2011). *A model for assessing the relative humaneness of pest animal control methods* (2nd ed.). Australian Government Department of Agriculture, Fisheries and Forestry.
- van der Jeugd, H., Voslamber, B., van Turnhout, C., Sierdsma, H., Feige, N., Nienhuis, J., & Koffijberg, K. (2006). *Overzomerende ganzen in Nederland: Grenzen aan de groei?* (Sovon-onderzoeksrapport 2006-02). Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Bestemd voor: Provincie Noord-Holland
Afkomstig van: Sovon Vogelonderzoek Nederland,
Hans Schekkerman en Julia Stahl

Datum: 1 februari 2022

Status: definitief

Advies voor de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland - onderdeel rekenkundige benadering ondergrens populatiebeheer.

Wijze van citeren: Sovon 2022. Advies voor de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland - onderdeel rekenkundige benadering ondergrens populatiebeheer. Sovon-notitie 2022/14. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Niets uit deze notitie mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van Sovon en opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	2
1.1. Aanleiding	2
1.2. Opzet van dit advies	2
2. Uitvoeringssystematiek algemeen	3
2.1. Uitgangspunten	3
2.2. Schets van een uitvoeringssystematiek	4
3. Ondergrens ruimte voor beheer	8
3.1. Gunstige referentiewaarden op nationaal niveau	8
3.2. Naar een provinciale invulling	9
4. Methodiek en vaststelling ruimte voor beheer	11
4.1. Uitgangspunten	11
4.2. Beschrijving methodiek en toepassing voor Grauwe Gans	11
4.3. Toepassing voor Brandgans	13
4.4. Discussie	14
Literatuur	15
Bijlage I: Afkortingen en begrippen	17

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Het Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2021-2024 is goedgekeurd door de provincie Noord-Holland (hierna aangeduid als 'de Provincie') in 2021 (FBE Noord-Holland 2020). Opsteller en uitvoerder van het beheerplan is de Faunabeheereenheid Noord-Holland (hierna aangeduid als 'FBE').

Onderdeel van de maatregelen voorgesteld in het FBP zijn verjaging van ganzen met ondersteunend afschot ter voorkoming van landbouwschade, en reductie van populaties van standganzen in de richting van eerder vastgestelde doelstanden ('populatiebeheer'). Voor uitvoering van dit beheer, met name het actief onttrekken van dieren aan de populatie (door afschot en/of vangst gevolgd door doding met CO₂) heeft de FBE een ontheffing aangevraagd onder de Wet Natuurbescherming (Wnb). Deze kan worden afgegeven door de provincie. Ontheffingverlening en handhaving hierop zijn door de provincie belegd bij de Omgevingsdienst Noord-Holland-Noord (hierna aangeduid als 'OD').

De Wnb vereist dat gewaarborgd is dat afgifte van de ontheffing niet leidt tot verslechtering van de staat van instandhouding (SvI) van de betrokken vogelsoorten. De Provincie heeft aan Sovon gevraagd te adviseren over de wijze waarop de uitvoering, ontheffingverlening en handhaving van het beheer zo kunnen worden vormgegeven dat de gunstige SvI gewaarborgd is en de maatregelen in de praktijk goed uitvoerbaar zijn. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van diverse telgegevens, informatie over populatiedemografie en populatiedynamiek door het jaar heen.

De vragen van de Provincie aan Sovon strekken zich *niet* uit tot afwegingen en argumentatie betreffende de noodzaak en/of wenselijkheid van de te ontheffen maatregelen. Het vastgestelde en goedgekeurde Faunabeheerplan vormt het uitgangspunt voor het gevraagde advies over de uitvoering van de maatregelen. De in het advies ontwikkelde rekenmethodiek maakt gebruik van de landelijke Staat van Instandhouding en heeft geen betrekking op in het kader van Natura 2000 geformuleerde gebiedsdoelen voor ganzen, die evenwel ook in het oog moeten worden gehouden.

1.2. Opzet van dit advies

Om te komen tot een advies heeft Sovon gesprekken gevoerd met twee vertegenwoordigers elk van de Provincie, de FBE, en de OD. We danken allen voor het kritische meedenken en voor hun inbreng.

Het advies is gebaseerd op de bij Sovon beschikbare kennis over aantallen, verspreiding en dynamiek van ganzenpopulaties, over de provinciale uitvoering van het beheer en de effecten van het beheer op de populatieontwikkeling van ganzensoorten en de ontwikkelingen op flyway niveau zoals vormgegeven in de AEWA ganzenbeheerplannen voor Grauwe Gans en Brandgans (Jensen et al. 2018, Powolny et al. 2018).

Het hier voorliggende advies heeft betrekking op de definitie van een gunstige populatiereferentiewaarde voor de in Noord-Holland broedende ganzen (hoofdstuk 3), op de ontwikkeling van een afwegingskader om de ruimte voor beheer te bepalen en op een advies hoe dit kader toegepast kan worden in het actuele beheer vanaf 2022 (hoofdstuk 4). In hoofdstuk 2 is de uitvoeringssystematiek in het algemeen beschreven. Bijlage I van deze notitie bevat een verklarende lijst van gebruikte afkortingen en begrippen.

2. Uitvoeringssystematiek algemeen

2.1. Uitgangspunten

2.1.1. Wettelijke kaders

Voor een beschrijving van de wettelijke kaders voor het faunabeheer verwijzen we naar het Fauna-beheerplan van de provincie Noord-Holland (FBE NH 2020). We citeren uit hoofdstuk 3 van het FBP:

[begin citaat]

Bescherming door de Wnb

De bescherming van alle van nature voorkomende dier- en plantensoorten in Nederland is geregeld in de op 1 januari 2017 van kracht geworden Wet natuurbescherming (Wnb). De Wnb legt de meeste taken en verantwoordelijkheden bij de provincies. Provinciale Staten van Noord-Holland hebben deze taken vastgelegd in de Verordening faunabeheer Noord-Holland en in de Beleidsregel natuurbescherming.

Een belangrijke basis voor de Nederlandse Wnb is de Europese Vogelrichtlijn. De Wet natuurbescherming (artikel 3.1, Wnb) beschermt alle in het wild levende vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn. De wet verbiedt:

1. Het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1).
2. Het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2).
3. Het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3).
4. Het opzettelijk storen van vogels (artikel 3.1 leden 4 en 5).
5. Het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

Vrijstelling van soortbescherming

De Wnb geeft het Rijk (artikel 3.3 lid 3, Wnb) en provincies (artikel 3.3 lid 2, Wnb) de mogelijkheid vogelsoorten in bepaalde gevallen vrij te stellen van bescherming. Een vrijstelling kan worden afgegeven op grond van de volgende wettelijke belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora of fauna;
- voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
- om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voorwaarde is dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat om schade te voorkomen. Ook mag de staat van instandhouding niet verslechteren. Een vrijstelling geeft grondgebruikers de mogelijkheid soorten te bestrijden om (dreigende) schade te voorkomen op/in de door hen gebruikte gronden en opstallen of in het omliggende gebied. [...]

Ontheffing

Uitvoerders maken eerst gebruik van de beschikbare landelijke en provinciale vrijstellingen. Mochten deze met betrekking tot de vogelsoort, periode en/of middelen niet voldoende voorzien in effectief beheer, dan kan een ontheffing worden aangevraagd op basis van een faunabeheerplan. Deze ontheffing wordt in beginsel verleend aan een Faunabeheereenheid, die handelt overeenkomstig het daartoe vastgestelde en goedgekeurde faunabeheerplan. De Faunabeheereenheid kan de aan haar toegestane handelingen door een wildbeheereenheid of anderen laten voeren middels een machtiging. *[Einde citaat]*

Staat van Instandhouding (SvI)

De Staat van Instandhouding (SvI) is een maat voor de duurzaamheid van een populatie. De methodiek is ontwikkeld voor gebruik ten behoeve van de Habitatrichtlijn en kent vier hoofdaspecten die worden meegewogen bij een beoordeling: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomstperspectief.

Hoewel de Vogelrichtlijn het begrip SvI niet als zodanig kent wordt deze methode ook gehanteerd voor de beoordeling van de staat van instandhouding van vogelsoorten, waaronder in het Natura 2000-doelendocument (LNV 2006). In de Wet natuurbescherming wordt het begrip SvI wel expliciet gehanteerd in relatie tot soorten van de Vogelrichtlijn. Zo mag een provincie alleen ontheffing verlenen van verboden in de Wbn wanneer de maatregel waarvoor de ontheffing is verleend niet leidt tot een verslechtering van de SvI van de betreffende vogelsoort (art 3.3, 4e lid, aanhef en onder c). Ook in de jurisprudentie komt de toetsing van een bepaalde ingreep aan de SvI van een vogelsoort veelvuldig terug. Alle van nature in Nederland voorkomende vogelsoorten zijn Vogelrichtlijn-soort, dus ook de soorten waarvoor geen Natura 2000-gebieden zijn aangewezen.

De SvI van een soort wordt als gunstig onder het aspect populatieontwikkeling beoordeeld indien voor dit aspect het volgende geldt: populatieaantal is groter dan of gelijk aan de gunstige referentie voor het aantal, de trend is stabiel of positief en demografische parameters zijn voldoende voor een gelijkblijvende of toenemende populatie. Ook voor de andere drie aspecten zijn criteria geformuleerd voor een beoordeling als gunstig. Voor details verwijzen we naar Foppen et al. 2016 en Vogel et al. 2013.

In § 2.2.2. schetsen we een werkwijze hoe middels het gebruik van gunstige referentiewaarden (GRW) voor de populaties een borging van een gunstige SvI kan worden bereikt. Belangrijke noot hierbij: Het wettelijke afwegingskader is de *landelijke* SvI; er is momenteel geen formele provinciale SvI. Dat heeft gevolgen voor de manier waarop plannen en projecten (zoals populatiebeheer) in een provincie moeten worden beoordeeld. Hierop komen we terug in § 3.2.

Een tweede belangrijke noot is dat bij beoordelingen naast de (landelijke) SvI ook de instandhoudingsdoelen in het oog moeten worden gehouden van eventuele Natura 2000-gebieden in de provincie waarvoor doelen voor ganzen zijn vastgesteld.

2.2. Schets van een uitvoeringssystematiek

2.2.1. Dynamiek van ganzenpopulaties algemeen

De grootte van een populatie ganzen vertoont van nature doorgaans veranderingen van jaar op jaar, maar ook een cyclisch patroon binnen het jaar. De populatieomvang is maximaal net na het broedseizoen, wanneer een nieuwe lichte jonge vogels vliegvlug is geworden (figuur 1). Vervolgens gaan gedurende het jaar de aantallen afnemen door sterfte. Deze vindt gespreid over het jaar plaats, maar de mate waarin kan in de tijd variëren. Bij de jonge vogels is er vaak verhoogde sterfte in de eerste maanden na het broedseizoen, doordat de zwakkere als eerste wegvallen. Bij adulten kan de broedtijd een periode van verhoogde sterfte opleveren, bijvoorbeeld doordat broedende vrouwtjes kwetsbaar zijn voor roofdieren.

Figuur 1: Geschematiseerd populatieverloop gedurende het jaar van Grauwe Ganzen in Noord-Holland rond 2020. De tellingen in juli (groene staven) geven uitsluitend over de maximale omvang van de populatie, aan het einde van het broedseizoen. Over het jaar heen zorgen natuurlijke sterfte en onttrekking (door afschot of vangsten) voor een terugloop van de aantallen, maar de reproductieperiode zorgt voor populatieaanwas (vliegvlugge juvenielen) in mei-juli.

Naast zulke ‘natuurlijke’ oorzaken draagt ook actieve onttrekking (door afschot en vangsten) bij aan de mortaliteit, en ook die is vaak niet gelijk verdeeld over het jaar. In Noord-Holland vindt afschot van ganzen het meest intensief plaats in de nazomer en het najaar (juli-oktober), gevolgd door een paar maanden van rust en een nieuwe periode van intensievere afschot vanaf februari-maart (FBE NH 2020). In het begin van het volgende broedseizoen (bij Grauwe Gans vanaf maart, andere soorten april-mei) bereikt de populatie zijn kleinste omvang. Het aantal volgroeide vogels neemt tijdens het broedseizoen nog verder af (gestippelde lijn in figuur 1), maar ondertussen worden de gelederen weer aangevuld doordat nieuwe juvenielen vliegvlug worden.

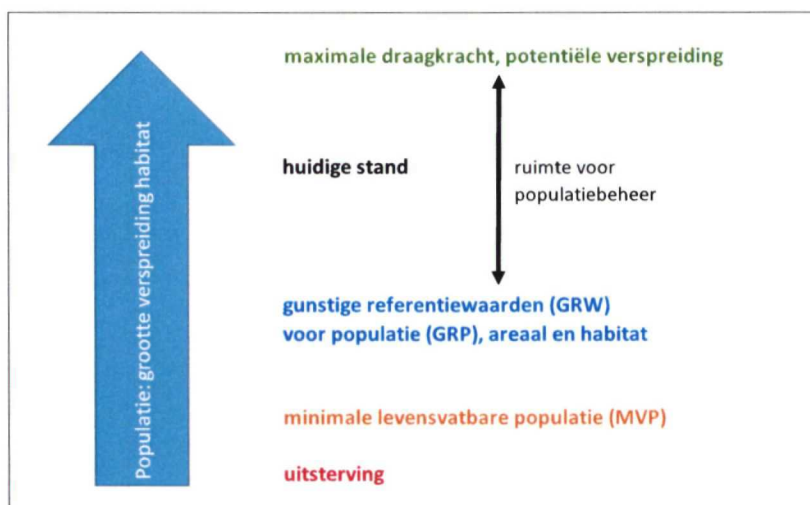
De balans tussen de aanwas door reproductie en de sterfte gedurende het jaar bepaalt of de populatie netto groeit of krimpt. Ook immi- en emigratie kunnen in de loop van het jaar invloed hebben op de stand. Dispersie van ganzen over provinciegrenzen heen komt zeker voor, maar blijft in dit advies verder buiten beschouwing, omdat deze lastig is te meten, anders dan met een uitgebreide analyse van (kleur)ringgegevens.

Naast broedvogels uit de eigen omgeving zullen in de maanden oktober-mei doortrekkende ganzen (trekganzen) uit noordelijke populaties aanwezig zijn: Grauwe Ganzen uit Scandinavië en Brandganzen uit Rusland en het Oostzeegebied. Doortrekkende Grauwe Ganzen bereiken doorgaans een piek in het najaar (oktober-november), bij Brandgans meestal gedurende de winter, maar in het Waddengebied ook in het voorjaar (maart-april).

2.2.2. Ruimte voor populatiebeheer

De ruimte die de wet laat voor populatiebeheer is de ruimte (het verschil) tussen de actuele toestand van de populatie en de toestand die overeenkomt met de gunstige referentiewaarde (GRW), die in ieder geval moeten worden gehaald om een gunstige Staat van Instandhouding te realiseren/behouden (figuur 2). Die ondergrens omvat gunstige referentiewaarden voor de aspecten populatie, verspreiding (areaal), habitat en toekomstperspectief. In het kader van het hier besproken populatiebeheer is de meest relevante hiervan de GRW voor de grootte en ontwikkeling van de populatie, de ‘gunstige referentiepopulatie’ GRP. Populatiebeheer zal immers sneller en grotere effecten hebben op de populatieomvang dan op het bezette areaal van een soort of op de kwaliteit van het leefgebied. In het vervolg van deze notitie gebruiken we daarom steeds de term GRP, maar het is wel van belang om bij beoordelingen de andere aspecten niet geheel uit het oog te verliezen.

Het te hanteren afwegingskader is als volgt: De GRP, als vangnet voor de populatie, mag niet worden onderschreden gedurende de looptijd van het project/plan, maar vooral niet bij beëindiging hiervan. In het huidige geval hebben we het dan over de einddatum van de ontheffing, in 2024.

Figuur 2. De samenhang tussen begrippen gerelateerd aan de Staat van Instandhouding van een populatie en beheer en bescherming ervan, zoals gehanteerd door het European Goose Management Platform onder AEWA (Nagy et al. 2021).

2.2.3. Beschikbaarheid data m.b.t. populatiegrootte en beheer

Bovenstaande betekent dat een goed beeld van het populatieverloop nodig is voor de beoordeling, sturing, handhaving en evaluatie van projecten. Dit geldt met name voor de populatiegrootte (totale aantal vogels in N-H) en de aantallen onttrokken vogels. Hieronder wordt beknopt beschreven welke informatie hierover in de praktijk beschikbaar is.

Populatiegrootte

Sinds 2013 wordt jaarlijks in juli een provinciedekkende telling van alle ganzensoorten uitgevoerd. Deze telling valt kort na het broedseizoen en na de ruiperiode van Grauwe Gans, maar gedeeltelijk tijdens de ruitijd van Brandgans en Canadese ganzen¹. Hij valt ongeveer samen met het moment in de jaarcyclus waarop de standganzenpopulaties hun maximale grootte bereiken en omvat alle demografische stadia: net vliegvlugge jongen uit het afgelopen broedseizoen en hun ouders (broedparen), onvolwassen vogels geboren in eerdere jaren die nog niet hebben gebroed, en volwassen (potentiële broed)vogels die om een of andere reden niet tot broeden kwamen.

Vanwege de nagestreefde volledige provinciale dekking en de demografische volledigheid geeft de juli-telling op dit moment het meest complete beeld van de ontwikkeling van de standganzenpopulaties in Noord-Holland. Een alternatief zoals een complete telling van aantallen broedparen is in de praktijk veel lastiger te realiseren, vanwege het verborgen broedgedrag van de ganzen (met name van Grauwe Gans, de talrijkste soort), maar een dergelijke telling is in de komende jaren wel voorzien om de aanwezige broedpopulatie te monitoren (en komt dan als tweede (onafhankelijke) schatting voor de aantallen beschikbaar). In het winterhalfjaar (september-april) worden in de provincie ook maandelijks gantellingen uitgevoerd (georganiseerd door Sovon), maar die zijn niet provincie-dekkend (hoewel de januari-telling dit wel benadert) en omvatten bovendien een mix van standganzen en overwinterende trekvogels, waarin de eerstgenoemde niet eenduidig zijn te onderscheiden en de verhouding tussen standganzen en trekganzen per soort zal verschillen.

Afschot en vangsten

Sinds 2017 is er een verplichte registratie van alle afschot in het faunaregistratiesysteem FRS, binnen een termijn van 30 dagen (vóór 2017 betrof deze verplichting alleen vogels geschoten onder ontheffing). De bruikbaarheid van deze cijfers voor de aansturing en handhaving van maatregelen wordt nu nog belemmerd door onzekerheid over de accuratesse van de opgaven. Er zijn aanwijzingen dat deze cijfers het werkelijke afschot (flink) overschatten (Schekkerman et al. 2018). Dit probleem is niet uniek voor

¹ Uit trekellingen en ringaflezingen is bekend dat Grote Canadese Ganzen uit de Nederlandse broedpopulatie ook (deels) elders de vleugelrui doormaken, maar we hebben geen informatie over de mate waarop dit plaatsvindt. Vooralnog gaan we er van uit dat er een balans is met eventuele ruitrek naar Noord-Holland toe, zodat de netto aantallen ongeveer gelijk blijven.

Noord-Holland maar speelt op de schaal van de gehele West-Europese populatie van Grauwe Gans (Johnson & Koffijberg 2021). Er wordt momenteel gewerkt aan verbetering van de registratie.

Rapportage over de aantallen gevangen en met CO₂ gedode dieren gebeurt door de FBE. Aantallen worden gerapporteerd per vangst, per soort en leeftijdscategorie verdeeld naar 'subadulten' en 'adulten'. Deze termen kunnen tot onduidelijkheid leiden bij de evaluatie van ruimte voor en effecten van beheer. Duidelijker is om onderscheid te maken tussen nog niet vliegvlugge jongen ('kuikens'), vliegvlugge jongen uit het huidige broedseizoen ('juvenielen'), en minstens 1 jaar oude vogels ('adulten').

2.2.4. Voorstel uitvoeringssystematiek

Overwegingen

Voorkomen moet worden dat de 'ruimte voor beheer' wordt opgebruikt en de GRP onderschreden gedurende de looptijd en bij afloop van de ontheffing (figuur 2). In theorie zou dit mogelijk (moeten) zijn door op elk moment in het jaar (zij het met vertraging van een maand vanwege de vertraging van registratie in het FRS) de actuele populatiegrootte te reconstrueren uit de meest recente juli-telling, de aantallen sindsdien door afschot of vangst onttrokken ganzen, en een schatting van de sindsdien opgetreden natuurlijke sterfte (door andere oorzaken dan actieve onttrekking). Op basis hiervan zou de onttrekking kunnen worden stopgezet zodra de GRP dreigt te worden bereikt.

In de praktijk is dit nu niet goed mogelijk vanwege de grote waarschijnlijkheid dat afschot wordt overgerapporteerd (zie hiervoor ook Schekkerman et al. 2018). Dit zou ertoe leiden dat volgens de cijfers de ruimte voor beheer onrealistisch snel wordt opgebruikt en uitvoering wordt stopgezet terwijl dat eigenlijk nog niet nodig is.

Een alternatieve aanpak gebruikt niet de gerapporteerde cijfers over onttrekking maar een schatting gebaseerd op de waargenomen ontwikkeling van de populatie in een aantal direct voorafgaande jaren. Op basis van de reeks juli-tellingen en informatie over de jaarlijkse aanwas door reproductie kan een schatting worden berekend van de jaarlijkse sterfte, die voor een belangrijk deel wordt bepaald door de aantallen onttrokken vogels (deze berekening wordt uitgewerkt in hoofdstuk 4). Als ook informatie wordt toegevoegd over de verdeling van deze onttrekking over het jaar kan ook worden ingeschat of en wanneer de ondergrens van ruimte voor beheer wordt bereikt. Uiteraard kent deze inschatting meer onzekerheid dan een gebaseerd op correcte actuele onttrekkingscijfers.

Het is echter te verdedigen dat een *real-time* (dagelijkse of maandelijke basis) monitoring en bijsturing van het populatiebeheer niet noodzakelijk is om de GRP te waarborgen. Wanneer de actuele populatiegrootte ver genoeg boven de GRP ligt (verder dan een in te bouwen veiligheidsmarge) zal de kans dat deze GRP binnen een korte termijn wordt bereikt door de maatregelen immers zeer klein zijn. Dan volstaan ook minder frequente checks. Dit biedt voordelen voor zowel de uitvoerders (duidelijkheid voor een langere termijn) als de handhavende instanties (periodieke in plaats van continue monitoring van de ontwikkelingen). Zo lang gewerkt wordt met op eerdere jaren gebaseerde gegevens over de sterfte bieden tussentijdse evaluaties ook een 'schijnnaauwkeurigheid'. Er is immers maar één meetmoment per jaar waarop de werkelijke populatiegrootte bekend is: de juli-telling. Het resultaat van die ene telling bepaalt in combinatie met de historische gegevens, die ook per jaar vastliggen, hoe de populatieschatting zal uitvallen op alle momenten in het daarop volgende jaar. Dit pleit ervoor het aantal beslismomenten over voortzetting van de uitvoering ook te beperken tot één per jaar.

Omdat in de praktijk de hoeveelheid onttrokken vogels van jaar op jaar zal variëren onder invloed van een scala aan grotendeels onvoorspelbare factoren is het dan wel van belang om een veiligheidsmarge in te bouwen tussen de GRP en een te hanteren ondergrens van de ruimte voor beheer. Hiermee kan worden voorkomen dat de GRP wordt onderschreden doordat door toevallige omstandigheden de sterfte in een jaar aanzienlijk groter uitvalt dan in voorgaande jaren.

Voorstel

Samenvattend adviseren wij om jaarlijks één maal te evalueren of de actuele stand van de ganzenpopulaties het toelaat om de uitvoering van maatregelen in het komende jaar te continueren met de vigerende intensiteit. Deze evaluatie vindt plaats in de nazomer, zodra de resultaten van de juli-telling (en van de aanbevolen bemonstering van juvenielpercentages, zie §4.4) beschikbaar zijn. Bij deze evaluatie worden de geschatte actuele grootte (en leeftijdssamenstelling) van de populatie en de schattingen van de sterfte in de afgelopen vijf jaar vastgesteld, en wordt op basis hiervan beslist of er

ruimte is om de onttrekking van vogels in het komende jaar voort te zetten. De beslisregels hierbij worden uitgewerkt in hoofdstuk 4, maar luiden in essentie:

- als [aantal - verwachte onttrekking inclusief veiligheidsmarge] $\geq$ GRP $\rightarrow$ beheer voortzetten
- als [aantal - verwachte onttrekking inclusief veiligheidsmarge] $<$ GRP $\rightarrow$ beheer stoppen.

3. Ondergrens ruimte voor beheer

3.1. Gunstige referentiewaarden op nationaal niveau

EU Vogelrichtlijn / Natura 2000

Mede voortvloeiend uit de EU Vogelrichtlijn en Natura 2000 is in de Wnb voor vogelsoorten de gunstige staat van instandhouding (SvI, landelijk) of instandhoudingsdoelstellingen (per Natura 2000 gebied) vastgelegd. Voor broedvogels wordt hier gewerkt met broedparen, voor niet-broedvogels met het zogenaamde seizoensgemiddelde, soms met een seizoensmaximum, als indicatie voor de omvang en kwaliteit van het leefgebied (Ministerie van LNV 2006). Beide parameters zijn direct uit tellingen af te leiden. Voor de hier betrokken ganzensoorten gaat het bij de landelijke SvI in de praktijk buiten het broedseizoen om een mix van standvogels en trekvogels afkomstig van elders, zodat ze niet eenduidig te vertalen zijn naar de Nederlandse broedpopulaties. Vergelijkbaar is de problematiek op de schaal van Natura 2000-gebieden, waar de aantallen ter plaatse eveneens bestaan uit broedvogels uit de regio en winter- en trekvogels.

AEWA-European Goose Management Platform

Voor de implementatie van de flyway-beheerplannen in AEWA-verband zijn voor de relevante soorten, in dit geval Grauwe Gans en Brandgans, GRPs (en referenties voor verspreiding en habitatkwaliteit) ontwikkeld, die als vangnet moeten dienen om populaties niet in de gevarenzone te brengen (AEWA 2020a,b). Hiervoor is onder andere gebruik gemaakt van door de landen zelf aangeleverde gegevens. In dit verband zijn voorstellen ontwikkeld voor GRPs voor de Nederlandse broedpopulaties van Grauwe gans en Brandgans (Foppen & Koffijberg 2020, van Roomen et al. 2020). Deze GRPs zijn geïmplementeerd in de flyway-beheerplannen voor beide soorten, die door de AEWA-lidstaten formeel zijn bekrachtigd. In Nederland is de doorvertaling van deze plannen op nationaal niveau en inbedding in het provinciale ganzenbeleid nog volop in ontwikkeling. Vooruitlopend op een meer formele vaststelling gebruiken we in dit advies de onder AEWA geformuleerde GRP als afwegingskader voor de beleidsvoornemens voor ganzen in Noord-Holland. In het kader van het 'Strategisch Plan Natura 2000' van het Ministerie van LNV vindt momenteel een actualisatie van de SvI voor alle Annex 1 soorten plaats.

Voor Grote en Kleine Canadese Gans is een GRP als hierboven benoemd voor Brand- en Grauwe Gans (nog) niet vastgesteld of voorgesteld. Deze twee soorten komen in Europa in wilde staat alleen voor als dwaalgast (*Category A - vagrant*), een categorie die wel valt onder Artikel 1 van de Vogelrichtlijn maar in de praktijk beperkte verplichtingen meebrengt (https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/eu_species/index_en.htm). Daarnaast kennen beide soorten geïntroduceerde populaties ('exoot') in diverse landen waaronder Nederland. In het kader van het 'Strategisch Plan Natura 2000' worden momenteel beoordelingen van de Staat van Instandhouding geactualiseerd. Of hierbij enige vorm van gunstige referentiewaarde voor Canadese ganzen zal worden geformuleerd of niet, en zo ja waar die dan komt te liggen, is nu nog onduidelijk.

3.2. Naar een provinciale invulling

3.2.1. Beoordeling van effecten van plannen en activiteiten op gunstige referentiepopulatie

De relevante vraag bij beoordeling van plannen en projecten is of er gevaar bestaat dat de landelijke GRP en daarmee de landelijke SvI (eventueel ook de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden), verslechtert door de uitvoering van populatiebeheer van Grauwe ganzen, Brandganzen en Canadese Ganzen in de provincie Noord-Holland. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met 'cumulatieve effecten' van andere plannen en projecten die al zijn vastgesteld of in uitvoering zijn. Noord-Holland is allerm minst de enige provincie waar populatiebeheer of onttrekking ter voorkoming van schade of vanuit oogpunt van vliegveiligheid wordt toegepast; dit gebeurt ook in de meeste andere provincies met standganzenpopulaties. Als alléén een nationale GRP beschikbaar is als referentie vereist een evaluatie van plannen en projecten dus kennis van alle (geplande) maatregelen in alle andere provincies en de daarvan te verwachten effecten. Dit leidt tot herhaling van werk in verschillende provincies en vergt goede informatie-uitwisseling tussen alle provincies. De vereiste complete landelijke informatie bemoeilijkt ook het zicht op de juistheid van beoordelingen en ontheffingverleningen.

Als de landelijke GRP zou worden doorvertaald naar provinciale referentiewaarden, zouden provincies deze kunnen toepassen bij beoordelingen. Mits de provinciale GRP goed zijn gekozen (d.w.z., optellen tot maximaal de landelijke GRP) èn alle provincies deze werkwijze toepassen is het behoud van een populatie bóven de GRP daarmee in principe gegarandeerd (mits ook aan de andere voorwaarden van een gunstige SvI wordt voldaan). Het niet (meer) behalen van de GRP-norm door cumulatie van negatieve effecten van activiteiten in andere provincies is dan immers impliciet uitgesloten, zodat die niet meer expliciet behoeven te worden meegenomen in de beoordelingen per provincie. Dit heeft grote praktische voordelen voor het beoordelingsproces.

Een effectieve uitvoering van het bevoegd gezag door provincies zou dus belangrijk gefaciliteerd worden door provinciale GRPs, maar op dit moment zijn die er niet (doorvertaling van de AEWA flyway-beheerplannen is immers nog in ontwikkeling). Wij adviseren daarom dat de provincies gezamenlijke afspraken maken over een uniforme werkwijze op dit punt en over een 'verdeling' van de nationale GRP over provincies. Dit past ook binnen de beoogde werkwijze in AEWA/EGMP verband.

Het maken van bovengenoemde interprovinciale afspraken vergt tijd, mogelijk zelfs enkele jaren. Tot het zover is bestaat bij het zelfstandig hanteren van een provinciale GRP door één provincie in principe de kans dat de landelijke GRP, en daarmee de landelijke SvI, in gevaar komt doordat in één of meer andere provincies een plan of project een populatiereductie veroorzaakt die groter is dan het 'evenredige aandeel' van die provincie in de landelijke ruimte voor populatiebeheer. Wij denken dat voor een beperkte periode (tot interprovinciale afspraken zijn gemaakt, bv. in IPO-verband) dit risico aanvaardbaar is. Dit gezien de nu al bestaande *checks & balances* in beoordelings- en ontheffingsprocessen en het feit dat de landelijke standganzenpopulaties momenteel ruim voldoen aan hun GRP.

3.2.2. Afleiding van gunstige referentiepopulaties in Noord-Holland

Partitionering van de landelijke GRP naar provincies kan op verschillende manieren gebeuren, bijvoorbeeld evenredig (elke provincie even veel), naar rato van de hoeveelheid geschikt leefgebied, of op enige andere wijze. Wij stellen voor om hiervoor de actuele (of recente) verdeling van de populatie-aantallen over de provincies te gebruiken. In beginsel weerspiegelen deze aantallen de verhoudingen tussen provincies in de combinatie van oppervlak en geschiktheid (kwaliteit) van het aanwezige leefgebied, al is hier en daar nog wel een historische component in de verspreiding aanwijsbaar.

Er zijn twee informatiebronnen voor de recente verdeling van standganzenpopulaties over de provincies. Voor de recente Vogelatlas van Nederland (Sovon 2018) zijn schattingen gemaakt van de broedpopulaties van alle vogelsoorten in 2013; deze zijn ook uitgesplitst per provincie (hoewel niet opgenomen in het gepubliceerde boek). Daarnaast worden tegenwoordig in vrijwel alle provincies gebiedsdekkende ganzentellingen uitgevoerd in juli, op vergelijkbare wijze als in Noord-Holland (Buij & Koffijberg 2019).

Tabel 1 geeft op basis van dit materiaal een overzicht van het aandeel van de Noord-Hollandse populaties in het landelijke totaal. Voor Brandgans en Grote Canadese Gans komen de aandelen op basis van de

Vogelatlas en drie recente beschikbare juli-tellingen goed overeen. Bij Grauwe Gans is het verschil wat groter. Omdat de onzekerheden rondom de atlasschattingen per provincie vermoedelijk groter zijn dan die rond de juli-tellingen, en de laatste ook recenter zijn, wegen we de juli-tellingen zwaarder. Vervolgens worden de resulterende aandelen (25% voor Grauwe Gans, 24% voor Brandgans) vermenigvuldigd met de landelijke GRP tot een GRP voor Noord-Holland. De landelijke GRP is uitgedrukt in een aantal broedparen; via een conversiefactor is dit te vertalen naar een aantal individuen aan de start van het volgende broedseizoen. De te gebruiken conversiefactoren zijn bepaald met het populatiemodel van Schekkerman *et al.* (2018). Ze zijn relatief laag omdat de start van het broedseizoen het moment in de jaarcyclus is waarop de populatie zijn minimale grootte bereikt.

De zo berekende provinciale GRP voor Noord-Holland bedragen voor Grauwe Gans 5250 broedparen of 17 200 individuen, voor Brandgans 2640 broedparen of 8250 individuen (tabel 1).

Voor Grote en Kleine Canadese Gans is momenteel geen landelijke GRP beschikbaar, en kan dus ook geen provinciale GRP worden berekend op basis daarvan.

Tabel 1. Afleiding van GRP voor standganzen in de provincie Noord-Holland. Vermeld zijn de aandelen (%) van N-H in de landelijke totalen per soort volgens vier bronnen (zie tekst) en een resulterend voorstel voor het bij de berekening te hanteren aandeel (vet), de landelijke GRP onder AEWA/EGMP, en de resulterende provinciale GRPs in broedparen en individuen bij de start en direct na afloop van het broedseizoen (via een conversiefactor). Voor Canadese ganzen is geen landelijke GRP vastgesteld.

bron	Grauwe Gans	Brandgans	Grote Canadese Gans
Vogelatlas 2013-15	18 %	24 %	8 %
juli-telling 2017	24 %	25 %	7 %
juli-telling 2018	26 %	24 %	7 %
juli-telling 2019	25 %	24 %	11 %
te hanteren aandeel	25 %	24 %	10 %
landelijke GRP (broedparen)	21 000	11 000	-
provinciale GRP (broedparen)	5 250	2 640	-
conversie broedparen→ind. start broedseizoen	3.27	3.12	
provinciale GRP (individuen, start broedseizoen)	17 200	8 250	-

4. Methodiek en vaststelling ruimte voor beheer

4.1. Uitgangspunten

Het doel van de hier voorgestelde methodiek voor een jaarlijkse tussenevaluatie en vaststelling van de ruimte voor onttrekkingsmaatregelen voor het komende jaar is te waarborgen dat de onttrekking niet leidt tot een populatiegrootte onder de provinciale gunstige referentiepopulatie GRP. Omdat er maar één evaluatiemoment per jaar is (nazomer), is het van belang een veiligheidsmarge in te bouwen die voldoende zekerheid biedt op het behoud van de GRP zonder dat de onttrokken aantallen vogels min of meer continu hoeft te worden gevolgd. Van belang is ook een uniforme aanpak die werkt voor alle relevante soorten.

In dit hoofdstuk beschrijven we een rekensystematiek waarmee jaarlijks de ruimte voor beheer kan worden bepaald. De systematiek is relatief eenvoudig gehouden met het oog op een snelle toepassing en draagvlak onder betrokkenen. De kern is dat op basis van de waargenomen ontwikkeling van de populatiegrootte (juli-tellingen) en informatie over de reproductie de sterfte van volgroeide vogels in de vijf voorgaande jaren wordt geschat. Vervolgens wordt gekeken of extrapolatie van de gemiddelde mortaliteit in die vijf jaren naar het komende jaar leidt tot onderschrijding van de GRP, uitgaande van de recent verrichte juli-telling.

Hieronder volgt een beschrijving van de voorgestelde systematiek op basis van data voor Grauwe Gans. Hieruit komt tevens een advies voort voor het komende beheerjaar 2022. De zelfde rekenwijze is ook toegepast voor de Brandgans en de resultaten hiervan worden kort besproken in §4.3.

Voor de Canadese ganzen kunnen we op dit moment geen advies uitbrengen omdat er momenteel geen numerieke ondergrens voor de SvI is vastgesteld en nog onduidelijk is of die er komt en met welke waarde. Als echter zo'n referentiewaarde eenmaal is gedefinieerd kan de hieronder geschetste systematiek op dezelfde manier als bij de andere soorten worden toegepast voor de Canadese ganzen.

4.2. Beschrijving methodiek en toepassing voor Grauwe Gans

Basis voor de rekenaanpak zijn de op de juli-tellingen gebaseerde populatiegroottes in Noord-Holland in de meest recente zes jaren (tabel 2), die we aanduiden met $N_{[t]}$ (het suffix t geeft het jaar aan). In juli omvat de populatie zowel de in het zojuist afgelopen broedseizoen vliegvlug geworden jongen ('juvenielen') als de vogels die dan minimaal 1 jaar oud zijn. Het aantal in de laatste categorie moeten we weten om de totale sterfte over het afgelopen jaar te berekenen: dit zijn immers alle vogels die dat jaar hebben overleefd. Tijdens de juli-telling wordt geen onderscheid gemaakt naar leeftijd, maar de verhouding tussen juveniele en oudere vogels valt in te schatten op basis van externe informatie. Leeftijdstellingen in de nazomer in Noord-Holland leverden een gemiddelde aandeel juvenielen (F) op van 20% (schekkerman *et al.* 2018) en dit cijfer ($F=0.2$) gebruiken we hier om het aantal minstens 1 jaar oude vogels tijdens de juli-telling ($A_{[t]}$) te schatten:

$$A_{[t]} = N_{[t]} - (1-F)N_{[t]}$$

Vervolgens kunnen de jaarlijkse aantallen gestorven vogels (sterfte: mortaliteit $M_{[t]}$) worden berekend door het actuele aantal minstens 1 jaar oude vogels af te trekken van het totale aantal vogels in juli van het voorgaande jaar:

$$M_{[t]} = N_{[t-1]} - A_{[t]}$$

Een complicatie die hierbij optreedt is dat de zo berekende sterfte negatief kan uitvallen. Dat kan ontstaan door toevallige fouten in de telling die leiden tot schijnbare aantalsfluctuaties (zonder demografische oorzaak) of door immigratie van méér vogels van elders dan er lokale vogels gestorven zijn. Omdat er in de werkelijkheid altijd enige sterfte zal zijn introduceren we bij de berekening van de sterfte een ondergrens van nul:

$$M_{[t]} = \text{maximum}(N_{[t-1]} - A_{[t]}; 0)$$

Vervolgens worden het gemiddelde (M_{gem}) en de standaarddeviatie van de sterftes in de meest recente vijf jaren ($M_{[t-4]} .. M_{[t]}$) berekend voor gebruik in de beoordeling van de ruimte voor onttrekking.

Tabel 2. Totale populatiegroottes van Grauwe Gans in Noord-Holland uit de juli-tellingen in recente jaren en daaruit afgeleide grootheden gebruikt in de beoordeling van de 'ruimte voor onttrekking'.

grootheid		2016	2017	2018	2019	2020	2021	gem. 5 jr	
		t-5	t-4	t-3	t-2	t-1	t	M_{gem}	s.d.
totale aantal getelde vogels in Juli	$N_{[t]}$	93200	115753	128890	118420	127457	132437	124591	7149
reproductie: fractie eerstejaars	F	0.20	0.20	0.20	0.20	0.20	0.20	0.20	
totale aantal ≥ 1 jaar oude vogels	$A_{[t]}$	74560	92602	103112	94736	101966	105950	99673	5719
totale mortaliteit voorafgaande jaar	$M_{[t]}$		598	12641	34154	16454	21507	17071	12277
fractie mortaliteit voorafgaande jaar			0.01	0.11	0.26	0.14	0.17	0.14	0.09

Met deze cijfers en de in hoofdstuk 3 afgeleide waarde van de provinciale gunstige referentiepopulatie GRP, die de harde ondergrens vormt waar de populatie niet onder mag dalen, kan nu worden bepaald of er ruimte is om in het aankomende jaar de onttrekking voort te zetten op een vergelijkbaar niveau als in de voorgaande jaren (tabel 3). In principe wordt hiervoor de gemiddelde sterfte in de afgelopen vijf jaren afgetrokken van de actuele populatiegrootte (juli-telling), tot het aantal te verwachten ≥ 1 jaar oude vogels in het volgende broedseizoen:

$$A_{[t+1]} = N_{[t]} - M_{gem}$$

Daarbij is er in principe 'ruimte' voor de onttrekking zolang $A_{[t+1]}$ groter blijft dan de GRP.

De praktijk is complexer doordat enerzijds de juli-telling geen exact beeld geeft van de werkelijke populatiegrootte op dat moment maar een onzekerheidsmarge kent, en anderzijds de hoeveelheid onttrokken vogels niet jaarlijks gelijk is maar flinke en onvoorspelbare fluctuaties vertoont. Dit brengt het risico mee dat bij de volgende evaluatie een jaar later kan blijken dat de populatie toch onder GRP is gezakt, doordat de vorige telling toevalligerwijs het werkelijke aantal ganzen overschatte of doordat bovengemiddeld veel vogels zijn gestorven. Dat is te voorkomen door expliciet rekening te houden met onzekerheidsmarges rondom de juli-telling en de berekende jaarlijkse mortaliteit. Daartoe gebruiken we voor de actuele populatiegrootte niet het getelde aantal (N) maar een aantal dat voldoende zekerheid biedt dat de werkelijke populatie niet kleiner was (N_{min}). Net zo hanteren we voor de sterfte niet het gemiddelde (M_{gem}) zelf maar een aantal waarvan gegeven de historische variatie onwaarschijnlijk is dat het zal worden overschreden (M_{max}). Vervolgens trekken we die van elkaar af om een veilige minimumverwachting te krijgen van het aantal ganzen in het volgende broedseizoen. Deze zal alleen uitkomen in het zeer onwaarschijnlijke geval van een zware overschatting door de juli-telling en/of een veel groter dan normaal uitvallende onttrekking:

$$A_{min[t+1]} = N_{min[t]} - M_{max}$$

Een veilige waarde voor N_{min} kan worden afgeleid uit een waarschijnlijkheidsverdeling van het werkelijke aantal gegeven de telling. We schatten hiertoe de ondergrens van het interval waarbinnen 90% van die verdeling valt, uitgaande van een normale verdeling. De theoretische kans dat de werkelijke populatiegrootte nog kleiner was, is dan 5%. Op basis van de telrapportage door FBE NH (2020) is de standaardfout van de waarschijnlijkheidsverdeling voor het aantal Grauwe Ganzen geschat op ongeveer 7%. Omdat het 90%-interval van een normale verdeling valt tussen het gemiddelde plus of min 1.65 maal de standaardafwijking leidt dit tot een te hanteren minimum populatiegrootte van:

$$N_{min[t]} = N_{[t]} - 1.65 * 0.07 * N_{[t]}$$

Analoog wordt M_{max} bepaald met behulp van de standaardafwijking van $M_{[t]}$ over de recente vijf jaar:

$$M_{max} = M_{gem} + 1.65 * SD(M_{[t-4]..M_{[t]}})$$

De laatste stap in de procedure is het vergelijken van $A_{min[t+1]}$ met de GRP. Als $A_{min[t+1]}$ groter is dan de GRP is er ruimte om het vigerende beheer nog een jaar door te zetten, als $A_{min[t+1]}$ kleiner is, is dat niet het geval.

Tabel 3 vat de evaluatie samen voor Grauwe Gans op basis van de cijfers uit 2021. De juli-telling van 2021 leverde ruim 132.000 Grauwe Ganzen op. Bij een standaardfout van 7% geeft dat een N_{min} van

ca. 117.000 vogels. Na aftrekken van de M_{max} van 37.000 vogels geeft dat een verwacht minimumaantal van bijna 80.000 vogels in het volgende broedseizoen, nog ca. vier keer zo veel als de GRP van 17200 individuen. Er is dus nog voldoende ruimte om de recente onttrekkingsinspanning een jaar voort te zetten.

Tabel 3. Evaluatie van de ruimte voor beheer voor Grauwe ganzen in seizoen 2021-2022.

kengetallen		
provinciale GRP (individuen)	GRP	17200
actuele populatiegrootte geteld juli 2021	$N_{[t]}$	132437
90%-LowerCL van actuele populatiegrootte	$N_{min[t]}$	117141
90%-UpperCL van mortaliteit in afgelopen jaren	M_{max}	37328
ondergrens verwachte populatie volgend broedseizoen	$A_{min[t+1]}$	79813
IS ER RUIMTE VOOR BEHEER: $A_{min[t+1]} \geq GRP?$		JA

4.3. Toepassing voor Brandgans

Voor Brandgans is dezelfde systematiek toegepast, maar met kleine verschillen in details van de gebruikte cijfers (tabellen 4 en 5). Er is een gemiddelde juvenielenaandeel gehanteerd van 17%, gebaseerd op gegevens verzameld in Nederland (voornamelijk Deltagebied en Rivierengebied) in 2018-2020 (AEWA-EGMP 2021). De standaardfout voor de juli-tellingen is gesteld op 12% (FBE N-H 2020).

De situatie voor Brandgans verschilt vooral van die voor Grauwe Gans doordat de huidige aantallen Brandgans niet ver boven de voorgestelde provinciale GRP liggen. Er is daardoor maar weinig ruimte voor verdere onttrekking, zeker niet in de recent gerealiseerde aantallen. Zelfs zonder de ingebouwde veiligheidsmarge zou de recent gebruikelijke jaarlijkse sterfte de populatie ruim onder GRP brengen. Het advies op basis van deze analyse is dus om in 2022 geen Brandgans meer te onttrekken.

Tabel 4. Totale populatiegroottes van Brandgans in Noord-Holland uit de juli-tellingen in recente jaren en daaruit afgeleide grootheden gebruikt in de beoordeling van de 'ruimte voor onttrekking'.

grootheid		2016	2017	2018	2019	2020	2021	gem. 5 jr	
		t-5	t-4	t-3	t-2	t-1	t	M_{gem}	s.d.
totale aantal vogels geteld in Juli	$N_{[t]}$	10700	17200	15476	12960	13292	10469	13879	2569
reproductie: fractie eerstejaars	F	0.17	0.17	0.17	0.17	0.17	0.17	0.17	
totale aantal ≥ 1 jaar oude vogels	$A_{[t]}$	8881	14276	12845	10757	11032	8689	11520	2132
totale mortaliteit voorafgaande jaar	$M_{[t]}$		0	4355	4719	1928	4603	3121	2088
fractie mortaliteit voorafgaande jaar			0.00	0.20	0.25	0.09	0.30	0.17	0.12

Tabel 5. Evaluatie van de ruimte voor beheer voor Brandgans in seizoen 2021-2022.

kengetallen		
provinciale GRP (individuen)	GRP	8250
actuele populatiegrootte geteld juli 2021	$N_{[t]}$	10469
90%-LowerCL van actuele populatiegrootte	$N_{min[t]}$	8396
90%-UpperCL van mortaliteit in afgelopen jaren	M_{max}	6566
ondergrens verwachte populatie volgend broedseizoen	$A_{min[t+1]}$	1830
IS ER RUIMTE VOOR BEHEER: $A_{min[t+1]} \geq GRP?$		NEE

4.4. Discussie

De hierboven geschetste aanpak maakt geen onderscheid tussen sterfte door 'natuurlijke' oorzaken en door menselijk handelen (afschot, vangst). Hiervoor is gekozen omdat dit onderscheid de rekensystematiek ingewikkelder zou maken en extra onzekerheid meebrengt over de schatting van beide componenten. Ook is niet goed duidelijk of de sterfte door onttrekking 'additief' is of (gedeeltelijk) wordt gecompenseerd door een verlaging van de natuurlijke sterfte. Door te werken met de 'totale mortaliteit' is er ook voldoende waarborg op een gunstige referentie. Een voordeel is daarbij dat ook fluctuaties in niet direct door menselijk handelen veroorzaakte sterfte doorwerken in de beslissing over de voortzetting van het beheer. Momenteel treden er bijvoorbeeld in Europa uitbraken op van vogelgriep die juist Brandganzen relatief zwaar treffen en vermoedelijk ook in Nederland leiden tot verhoogde sterfte.

De hier geschetste aanpak leent zich op meerdere punten voor verbetering:

1. Gebruik van jaarspecifieke in het veld bepaalde juvenielenpercentages in plaats van een vaste aanname voor F . Hiermee is de jaarlijkse sterfte aanzienlijk beter te schatten dan op basis van een gemiddelde aanname. Hiervoor zal jaarlijks na afloop van het broedseizoen een representatieve steekproef moeten worden verzameld van tellingen waarbij de juvenielen worden onderscheiden van de oudere vogels, met een goede ruimtelijke spreiding over de provincie. Vanwege de hiervoor benodigde tijd en kennis van de leeftijdskenmerken zijn deze leeftijdstellingen niet te combineren met de uitvoering van de juli-tellingen. Ze kunnen het beste worden gedaan door professionele waarnemers. Dit zal jaarlijks enkele velddagen vergen.
2. Een betere inschatting van de onzekerheid rondom de juli-tellingen. Deze is nu gebaseerd op berekeningen (met TRIM) op basis van de aantallen per telgebied, vooral omdat dit een nu beschikbare maat voor de onzekerheid vormde. Terwijl deze aanpak uitgaat van een symmetrische waarschijnlijkheidsverdeling rondom het getelde aantal verondersteld, zal in de praktijk allicht eerder sprake zijn van een onder- dan een overschatting van het werkelijke aantal. Als hierover gegevens beschikbaar komen (bijvoorbeeld uit kort na elkaar herhaalde tellingen in dezelfde gebieden) kan de wijze van bepaling van $N_{\min}$ worden verfijnd.
3. Op termijn kunnen bij voldoende vertrouwen in de geregistreerde afschotcijfers deze wellicht worden gebruikt voor tussentijdse evaluaties van de ruimte voor beheer. Dit zou dan mogelijkheden bieden om onttrekking gedurende een deel van het jaar toe te staan als de beheerruimte nog niet is opgebruikt, maar dit wel in zicht komt. Daarbij hoort dan wel meer duidelijkheid over de mate waarin afschot in de wintermaanden eigen broedvogels betreft, of winter- en trekvogels.

Bij het bovenstaande geldt in het algemeen dat hoe nauwkeuriger de gebruikte cijfers zijn, hoe groter de resulterende ruimte voor beheer (door kleinere onzekerheidsmarges). Dat kan een stimulans vormen om de gegevensverzameling verder te verbeteren.

De geschetste aanpak leent zich ook om op termijn vorm te geven in een 'geïntegreerd populatiemodel' (IPM). Daarmee kan een meer samenhangend beeld worden verkregen van de informatie en de onzekerheden in de gegevens (zoals de grootte van toevallige fouten in de juli-tellingen). In AEWA-verband worden dergelijke modellen nu ontwikkeld op de schaal van de flyway-populaties *management-units* van enkele ganzensoorten. Het IPM voor de Brandgans is in een vergevorderd stadium, dat voor de Grauwe Gans nog maar aan het begin van de ontwikkeling. Met aanpassingen zijn dergelijke modellen wellicht geschikt te maken voor gebruik in de aansturing op provincie-niveau. De provincies zouden gezamenlijk stappen kunnen zetten in deze richting.

Literatuur

AEWA EUROPEAN GOOSE MANAGEMENT PLATFORM 2020a. Defining favourable reference values for the NW/SW European population of the Greylag Goose.

https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/information_documents/aewa_egm_iwg_inf_6_10_defining_FRVs_for_GG.pdf

AEWA EUROPEAN GOOSE MANAGEMENT PLATFORM 2020b. Defining favourable reference values for the population of the Barnacle Goose (*Branta leuopsis*).

https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/information_documents/aewa_egm_iwg_inf_6_11_FRVs_BG.pdf

AEWA EUROPEAN GOOSE MANAGEMENT PLATFORM 2021. Egmp population status and assessment report 2021. Aewa Doc. Aewa/EGMIWG/6.6/Rev.4.

https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/egm_iwg_6_6_rev.4_population_status_report.pdf

BUIJ, R., & KOFFIJBERG, K. 2019. *Ganzen en ganzenschade in Nederland: Overzicht van kennis en kennishiaten voor effectief beleid*. (Wageningen Environmental Research rapport; No. 2965), (Sovon-rapport; No. 2019/67). Wageningen Environmental Research. <https://doi.org/10.18174/504998>

FBE NOORD-HOLLAND, 2020. Faunabeheerplan Ganzen Noord-Holland 2021-2024. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem.

FBE NOORD-HOLLAND 2021. Telrapportage standganzen 2020. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem.

FOPPEN R., VAN ROOMEN M., VAN DEN BREMER L. & NOORDHUIS R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

FOPPEN R. & KOFFIJBERG K. 2020. Notitie advies "Favourable Reference Values" voor Grauwe Ganzen in Nederland. Notitie 2020-92, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

JENSEN, G.H., MADSEN, J., NAGY, S., LEWIS M. (COMPILERS) 2018. *AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (*Branta leucopsis*) - Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population*. Aewa Technical Series No. 70. Bonn, Germany.

VAN DER JEUGD H.P. & KWAK A. 2015. Effecten van beheersjacht op de brandganspopulatie in het noordelijk Deltagebied. Vogeltrekstation rapport 2013-04. Vogeltrekstation, Wageningen.

JOHNSON F.A. & KOFFIJBERG K. 2021. Biased monitoring data and an info-gap model for regulating the offtake of greylag geese in Europe. *Wildlife Biology* 2021: 00803, doi: 10.2981/wlb.00803.

MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKwaliteit. 2006. Natura 2000 Doelendocument. <https://www.natura2000.nl/sites/default/files/Bibliotheek/Doelen/Natura%202000%20doelendocument%20%28LNV%2C%202006%29.pdf>

NAGY S., H. HELDBJERG, G. HØJ JENSEN, F. JOHNSON, J. MADSEN, E. MEYERS & S. DERELIEV 2021. Adaptive Flyway Management Programme for the Russia / Germany & Netherlands Population of the Barnacle Goose *Branta leucopsis*. https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/aewa_egm_iwg_6_14_BG_Russia_pop_AFMP.pdf

POWOLNY, T., JENSEN, G.H., NAGY, S., CZAJKOWSKI, A., FOX, A.D., LEWIS, M., MADSEN, J. (COMPILERS) 2018. *AEWA International Single Species Management Plan for the Greylag Goose (*Anser anser*) - Northwest/Southwest European population*. Aewa Technical Series No. 71. Bonn, Germany.

VAN ROOMEN M., KOFFIJBERG K. & FOPPEN R. 2020. Notitie advies "Favourable Reference Values" voor Brandganzen in Nederland. Notitie 2020-93, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

SCHEKKERMAN H. 2012. Aantalsschattingen van broedende ganzen in Nederland: een evaluatie en kwantificering van de onzekerheidsmarges. Sovon-rapport 2012/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

SCHEKKERMAN H., VAN DEN BREMER L., KOFFIJBERG K. & STAHL J. 2018. Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 Noord-Holland. Sovon-rapport 2018/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2018. Vogelatlas van Nederland. Sovon Vogelonderzoek Nederland / Kosmos, Nijmegen/Utrecht/Antwerpen.

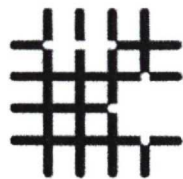
VAN TURNHOUT C., B. VOSLAMBER, F. WILLEMS & G. VAN HOUWELINGEN. 2003. Trekgedrag en overleving van Grauwe Ganzen *Anser anser* in de Ooijpolder. *Limosa* 76 (2003): 117-122.

VOGEL R.L., BOUWMA I., KOESE B., KRANENBARG J., LA HAYE M., ODÉ B., SIERDSEMA H., SPARRIUS L., VERBURG P. & ZOLLINGER R. 2013. Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrictlijn. Sovon-rapport 2013/15. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage I: Afkortingen en begrippen

afkorting/begrip	omschrijving
AEWA	<i>Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds</i> ; een internationale overeenkomst (1995) voortvloeiend uit de Bonn-conventie, met als doel het behouden of herstellen van een gunstige staat van instandhouding van watervogels die tussen Afrika en Europa trekken (zie www.unep-aewa.org).
EGMP	European Goose Management Platform; groep die werkt aan internationale afstemming van ganzenbeheer in Europa, onder AEWA.
FBE	Faunabeheereenheid
FBP	Faunabeheerplan
FRS	Fauna Registratie Systeem; computersysteem waarin gegevens over afschot, vangsten en verjaagacties worden geregistreerd door de uitvoerders.
GRW	Gunstige referentiewaarde
GRP	Gunstige referentiepopulatie, de GRW voor populatiegrootte
MVP	Minimale levensvatbare populatie
OD	Omgevingsdienst (Noord-Holland-Noord); organisatie gemandateerd door de Provincie Noord-Holland voor ontheffingverlening en handhaving van natuurbeleid en -wetgeving
Svl	Staat van Instandhouding
standganzen	ganzen behorende tot soorten of populaties die in een lokaal gebied (zoals provincie N-H) broeden en hier (grotendeels) gedurende (vrijwel) het hele jaar aanwezig zijn.
trekganzen	ganzen behorende tot soorten of populaties die niet in Noord-Holland of Nederland broeden maar hier voorkomen als overwintelaars en/of doortrekkers.
Wnb	Wet Natuurbescherming

Richtsnoer Ganzendoden

RAAD VOOR DIERENAANGELEGHEDEN

AANBIEDINGSBRIEF

Excellentie,

Voor u ligt het Richtsnoer Ganzendoden in reactie op de vraag van uw ambtsvoorganger in juni van dit jaar: *“Wat is – in enkele specifiek aan te wijzen praktijksituaties – een uitvoerbare en maatschappelijk geaccepteerde methode voor het doden van wilde (stand)ganzen die het onnodig lijden van de dieren voorkomt; afgewogen tegen de alternatieve dodingmogelijkheden.”* Het opstellen van dit Richtsnoer is geen sinecure gebleken: specifieke, wetenschappelijk onderbouwde informatie over het doden van ganzen en vooral over de maatschappelijke opvattingen dienaangaande is spaarzaam. Het is echter duidelijk dat het doden van ganzen, zeker wanneer dat in grote hoeveelheden tegelijk gebeurt en in het bijzonder wanneer dat door middel van vergassing plaatsvindt, veel ongemak bij mensen oproept.

De aan de Raad gestelde vraag is gebaseerd op het uitgangspunt dat het doden van grote aantallen wilde ganzen nodig is. De meningen over dit uitgangspunt zijn echter verdeeld, zowel in het maatschappelijke debat alsook in de Raad. Het valt dan ook niet te verwachten dat acceptatie voor een bepaalde dodingmethode bestaat bij personen die het uitgangspunt niet delen. Enkele raadsleden zijn dan ook van mening dat de Raad deze adviesvraag alleen had moeten aannemen als zij de volledige context van het ganzenvraagstuk – inclusief een beschouwing van de aanleiding en de afweging van de alternatieven voor doding – had beslagen.

Verder zijn ook de meningen over de aanvaardbaarheid van dodingmethoden niet unaniem. Een ruime meerderheid van de Raad ziet dat alsnog anders en daarom ligt dit Richtsnoer er nu. Ik hecht er echter wel aan deze minderheidsstandpunten expliciet onder uw aandacht te brengen. De boodschap daarbij is dat het niet eenvoudig zal zijn om te komen tot breed gedragen, algemeen maatschappelijk aanvaarde strategieën voor de aanpak van de ganzenproblematiek in Nederland. Toch moet u daar naar streven, en ik vertrouw er op u middels dit Richtsnoer duidelijkheid verschaft te hebben over de dodingmethoden die in de finale afweging van beheerstrategieën aan de orde zullen moeten komen.

Den Haag, 17 december 2012

Prof. dr. Frauke Ohl,
voorzitter Raad voor Dierenaangelegenheden

INHOUD

1.	Inleiding Richtsnoer ganzendoden	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Adviesvraag	5
1.3	Afwegingsmodel	6
1.4	Scope en verantwoording	8
1.5	Aanvullende cases	8
1.6	Maatschappelijke opvattingen	8
2.	OVERZICHT DODINGMETHODEN met AFWEGINGEN	10
2.1	Wegingsfactoren	10
2.2	Kanttekeningen bij de dodingmethoden	11
2.3	Dodingmethoden per casus: afwegingen	14
2.3.1	Populatiereductie overzomerende standganzen in watergebieden	14
2.3.2	Veiligheid van het vliegverkeer	16
2.3.3	In geval van acute schade bij agrarische bedrijven	17
2.3.4	Zieke ganzen in een stedelijke omgeving	18
2.3.5	Invasieve exoten in een stedelijke omgeving	19
3.	RICHTSNOER	20
3.1	Inleiding	20
3.2	Richtsnoer ganzendoden	20
3.2.1	Populatiereductie	21
3.2.2	Vliegverkeer	21
3.2.3	Landbouwschade	22
3.2.4	Zieke ganzen	22
3.2.5	Invasieve exoten	22
3.2.6	Samenvattend overzicht	23
4.	MINDERHEIDSSTANDPUNTEN	24
5.	LITERATUUR	25

LEESWIJZER

Hoofdstuk 1 schetst de noodzakelijke context voor het door de Raad voor Dierenaangelegenheden gepresenteerde richtsnoer. In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de aanleiding, het gehanteerde afwegingsmodel, de reikwijdte van deze zienswijze, de breedte van de adviesvraag en het referentiekader voor de afwegingen gepresenteerd. In paragraaf 1.2 kunt u de exacte formulering van de adviesvraag lezen. Vervolgens wordt in hoofdstuk 2 eerst een beschrijving van de voor dit richtsnoer relevante eigenschappen van de verschillende dodingmethoden gegeven, waarna per gevraagde casus de voor- en nadelen van de verschillende dodingmethoden worden uitgewerkt. Dit resulteert in een oordeel van de Raad over welke dodingmethode op basis van breed gedragen maatschappelijke opvattingen per casus de meest aanvaardbare is. Dit is in verkorte vorm weergegeven in hoofdstuk 3, het uiteindelijke Richtsnoer.

TOTSTANDKOMING

Voor de totstandkoming van deze zienswijze van de Raad voor Dierenaangelegenheden is door het ambtelijk bureau van de Raad een concepttekst opgesteld op basis van de voorhanden zijnde literatuur- en expertkennis. Deze concepttekst is voor een eerste beoordelingsronde voorgelegd aan de raadsleden en tegelijkertijd door het ministerie van Economische Zaken (, Landbouw en Innovatie) ter consultatie voorgelegd aan de partijen die deelnemen in de Ganzen-7, de Dierenbescherming en de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging. De beoordelingen van de raadsleden zijn door het bureau van de Raad verwerkt in een tweede concepttekst, na kennisname van de resultaten van de consultatieronde. De tweede concepttekst is vervolgens voor een finale beoordelingsronde voorgelegd aan de raadsleden. Deze zienswijze is daarmee nadrukkelijk een product van de Raad voor Dierenaangelegenheden. Dat betekent overigens niet dat de opvattingen van individuele leden volledig in overeenstemming hoeven te zijn met alle elementen van deze zienswijze. Daar waar meningen sterk verschillen is dit in de bijlage van deze zienswijze expliciet aangegeven.

1. Inleiding Richtsnoer ganzendoden

1.1 Aanleiding

De overheid besteedt jaarlijks ca. 26 miljoen euro aan de opvang en schade ten gevolge van ganzen in Nederland. Bij ongewijzigd beleid zal volgens voorspellingen van het LEI in de periode 2011-2018 het aantal overzomerende ganzen in Nederland toegenomen zijn van 370.000 naar 1.350.000 stuks en zal het aantal overwinterende ganzen groeien van 2.240.000 naar 3.290.000 stuks. Het LEI heeft berekend dat de netto economische schade ten gevolge van de grote aantallen ganzen voor Nederland zou oplopen tot ruim 38 miljoen euro¹. Wanneer de populatie overzomerende ganzen sterk wordt gereduceerd neemt die jaarlijkse kostenpost niet toe of neemt ze af tot ca. 15 miljoen euro, afhankelijk van het gekozen (Ganzen-7 of IPO) beheerscenario. Het uiteindelijk vastgestelde Ganzenakkoord is een mengvorm van beide scenario's. Op het moment van het vaststellen van dit Richtsnoer is nog geen doorberekening van dit akkoord bekend. Bij voornoemde bedragen is de niet-vergoede schade die ganzen aan boerenbedrijven toebrengen nog buiten beschouwing gelaten. Behalve een bron van economische schade vormen de groeiende ganzenpopulaties ook een risico voor de veiligheid van ons vliegverkeer.

Om de schade aan boerenbedrijven en de risico's voor het (vlieg)verkeer tot aanvaardbare proporties terug te brengen zijn verschillende beheermaatregelen mogelijk. Het doden van ganzen kan onderdeel uitmaken van die beheermaatregelen. Hoewel het doden van ganzen uit het oogpunt van beleidsmakers en beheerders noodzakelijk lijkt te zijn, wil dat nog niet zeggen dat doden van ganzen ook maatschappelijk aanvaardbaar is.

1.2 Adviesvraag

Staatssecretaris Bleker van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie formuleerde zijn vraag aan de Raad voor Dierenaangelegenheden als volgt:

Wat is – in enkele specifiek aan te wijzen praktijksituaties – een uitvoerbare en maatschappelijk geaccepteerde methode voor het doden van wilde (stand)ganzen die het onnodig lijden van de dieren voorkomt; afgewogen tegen de alternatieve dodingmogelijkheden.

Bij deze adviesvraag gaf de staatssecretaris de volgende toelichting:

"In het zgn. Ganzenakkoord van de G7-partijen zijn afspraken gemaakt over het bestrijden van schade aan landbouwgewassen en de natuurdoelstellingen die worden veroorzaakt door sterk toenemende aantallen standganzen in Nederland. Het doden van standganzen (exotische en inheemse) is daar onderdeel van. De inschatting is dat de komende 5 jaar intensief vele ganzen (ca. 200.000 ganzen per jaar) gedood zullen moeten worden.

De vraag die nu voorligt is welke methode het meest geëigend is om de standganzen in het bijzonder maar eigenlijk ook de gans in het algemeen te doden. Wij zullen een aantal specifieke praktijksituaties benoemen waarvoor een advies wordt gevraagd. De vraag of ganzen gedood moeten worden is nadrukkelijk geen onderdeel van deze adviesvraag.

---

¹ Doorrekenen Ganzen scenario G7 en IPO, LEI (2012)

Hoewel er wettelijke bepalingen zijn ten aanzien van het gebruik van bepaalde dodingmethoden, vormen deze geen inkadering voor de adviesvraag.

Met de RDA is afgesproken dat hij de beschikbare wetenschappelijke kennis inventariseert en met behulp van deze kennis en zijn Afwegingmodel voor dierbeleid een morelethische afweging van de verschillende dodingmethoden maakt. Deze afweging zal voor enkele specifieke voorbeeldsituaties gemaakt worden. Het beoogde resultaat van deze afwegingen vormt het richtsnoer voor het doden van wilde (stand)ganzen.”

De volgende specifieke praktijksituaties zijn aangewezen:

- populatiereductie van grote aantallen standganzen in watergebieden;
- de veiligheid van het vliegverkeer;
- acute schade bij agrarische bedrijven;
- zieke ganzen in een stedelijke omgeving en;
- invasieve exoten in een stedelijke omgeving.

1.3 Afwegingsmodel

Voor het bepalen van de maatschappelijke aanvaardbaarheid van voorgenomen beheermaatregelen heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden in zijn zienswijze *Zorgplicht Natuurlijk Gewogen* in 2012 nut, noodzaak en methode beschreven. Voor het bepalen van de maatschappelijke aanvaardbaarheid moeten de verschillende belangen die in het geding zijn - in dit geval onder andere dierenwelzijn², economie, ecologie en veiligheid van de mens - tegen elkaar worden afgewogen op basis van breed gedragen maatschappelijke waarden en normen. Die afweging betreft zowel de voorgenomen maatregelen, alsook de mogelijke mitigerende maatregelen en het netto resultaat. Wordt de netto resulterende dierenwelzijnaantasting onaanvaardbaar gevonden, dan zullen beleidsmakers en beheerders hun beheerstrategieën moeten heroverwegen.

De totale afweging wordt bij voorkeur vooraf (*ex ante*) gemaakt, zodat ze een preventief effect heeft en onaanvaardbaar lijden voorkomen wordt. Met een eenmalige afweging is de beheerder er nog niet: gedurende de uitvoering van de praktijk moet hij zich er van vergewissen dat de beoogde welzijneffecten inderdaad zijn zoals verwacht. Bovendien kunnen veranderingen in breed gedragen maatschappelijke waarden en normen leiden tot verschuivingen in de afwegingen over de aanvaardbaarheid van lijden en dus, over de aanvaardbaarheid van de praktijk.

Let wel: deze afweging (schematisch weergegeven in figuur 1 op de volgende bladzijde) heeft uitsluitend betrekking op de *aanvaardbaarheid van potentiële dierenwelzijnaantastingen* als gevolg van een bepaalde praktijk – en niet op de *principiële aanvaardbaarheid* van bepaalde praktijken.

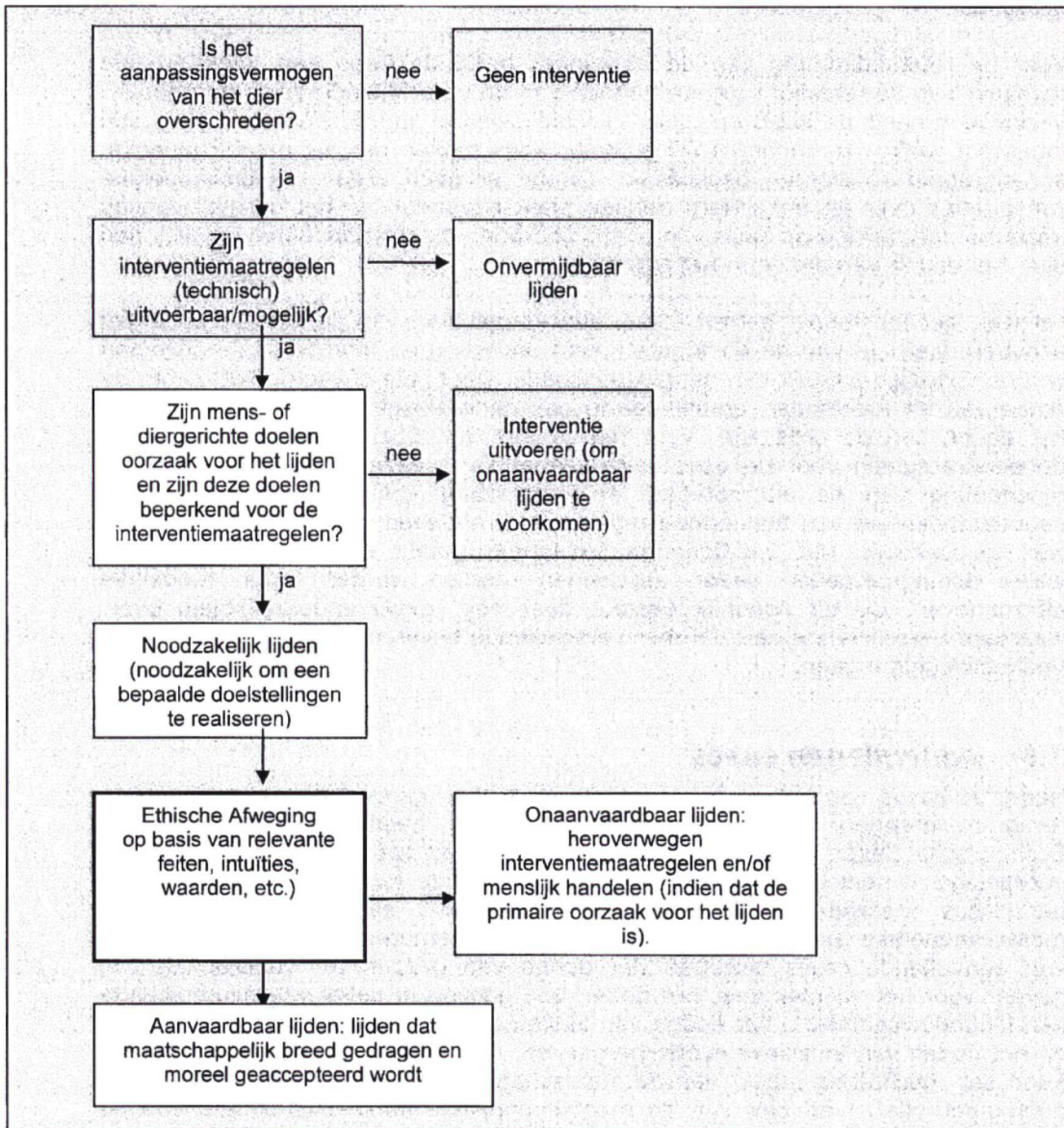
Het doden van ganzen kan lijden veroorzaken. Dat lijden is (technisch gezien) *vermijdbaar*, omdat de mens kan besluiten om geen ganzen te doden. Mens- en diergerichte doelen (zoals vliegveiligheid garanderen, economische schade voorkomen, zieke dieren uit hun lijden verlossen) kunnen het doden van ganzen echter noodzakelijk maken. Het doden van ganzen is voor beheerders een reële en realistische maatregel en het lijden dat uit die maatregel volgt is in die optiek *noodzakelijk lijden*. Pas uit de ethische afweging wordt duidelijk of dat noodzakelijk lijden ook (maatschappelijk) *aanvaardbaar* is. Wanneer dat niet het

---

² Zie *Zorgplicht Natuurlijk Gewogen* (RDA, 2012) voor de vernieuwde definitie van dierenwelzijn, die ook voor nietgehouden dieren toepasbaar is.

geval blijkt te zijn, moet de beheerder zijn voorgenomen handelen heroverwegen.

In figuur 1 begint deze zienswijze op het punt waar de beheerder besloten heeft dat er mens- en diergerichte doelstellingen zijn die het doden van ganzen noodzakelijk maken (het eerste witte blok) en draait om de afweging van de verschillende dodingmethoden en de daar uit volgende inschatting van aanvaardbaarheid.

Figuur 1: Afwegingsstappen aanvaardbaar lijden.

De afwegingen vinden achtereenvolgens plaats op technisch niveau, op beheerniveau en op maatschappelijk niveau. Het spreekt voor zich dat deze afwegingen in de openbaarheid en bij voorkeur ex ante plaatsvinden.

1.4 Scope en verantwoording

De staatssecretaris van EL&I (nu EZ) stelt expliciet dat de afweging óf er wel of geen ganzen gedood moeten worden, geen onderdeel is van zijn adviesvraag aan de Raad voor Dierenaangelegenheden. Wat hij wél vraagt van de Raad is om, gegeven het feit dat er ganzen gedood moeten worden, aan te geven welke dodingmethode het meest geëigend is om de standganzen in het bijzonder, maar eigenlijk ook de gans in het algemeen te doden. Het ministerie heeft vervolgens een aantal specifieke praktijksituaties benoemd waarvoor advies wordt gevraagd.

Voor de totstandkoming van dit richtsnoer heeft de Raad een inventarisatie gemaakt van de relevante eigenschappen van de verschillende dodingmethoden. Vervolgens heeft de Raad op basis van die eigenschappen, per praktijksituatie ingeschat welke methode(n) de grootste kans maken om als maatschappelijk aanvaardbaar te worden beoordeeld. Omdat er geen brede maatschappelijke consultaties over dit onderwerp hebben plaatsgevonden, is het oordeel van de Raad een *inschatting* op basis van breed gedragen maatschappelijke opvattingen over het doden van dieren in het algemeen.

Let wel: het Richtsnoer betreft alleen een vergelijking van de maatschappelijke aanvaardbaarheid van de dodingmethoden onderling en niet de finale afweging van de volledige aanpak van de ganzenschade. Die finale afweging ligt buiten de *scope* van dit Richtsnoer, omdat daarin ook nadrukkelijk de alternatieven voor het doden aan de orde zijn. Voor het maken van finale keuzes in de totale beheerstrategieën voor de geschetste scenario's is deze finale afweging, met meeneming van de alternatieven en inschatting van de maatschappelijke aanvaardbaarheid van beheermaatregelen, alternatieven en beoogde resultaten wél noodzakelijk. Het voorliggende Richtsnoer maakt op voorhand duidelijk welke dodingmethoden daarin afgewogen moeten worden tegen mogelijke alternatieven. Op dit ogenblik bestaat daar nog teveel onduidelijkheid over, waardoor verschillende partijen met verschillende beelden en verwachtingen die finale afweging ingaan.

1.5 Aanvullende cases

Naast de casus van het doden van grote aantallen ganzen om de zomerstand terug te brengen naar het niveau van 2007, heeft het ministerie van Economische Zaken nog vier cases over het doden van ganzen aan de Raad voorgelegd. Omdat de mee te wegen belangen en de zwaarte van de belangen per casus wisselen, is het nodig om per casus een afweging over de maatschappelijke aanvaardbaarheid van de dodingmethode(n) te maken. Die vier aanvullende cases betreffen het doden van ganzen ter voorkoming van gevaar voor het vliegverkeer, het doden van ganzen in geval van acute schade aan landbouwbedrijven, het doden van zieke ganzen in een stedelijke omgeving en het doden van invasieve exotische ganzen. Ook voor deze cases geldt dat de Raad een inschatting maakt van de maatschappelijke aanvaardbaarheid van de dodingmethode(n) en niet van de maatschappelijke aanvaardbaarheid van de totale beheerstrategie.

1.6 Maatschappelijke opvattingen

Er zijn geen wetenschappelijk onderbouwde gegevens over de brede maatschappelijke opvattingen over de aanvaardbaarheid van de verschillende dodingmethoden bij ganzen. Voor zijn inschatting van de aanvaardbaarheid van

de verschillende dodingmethoden heeft de Raad zich dus moeten baseren op maatschappelijke opvattingen over het doden van andere dieren in andere contexten. In de in 2012 uitgevoerde Trendanalyse Denken over Dieren³ staat onder andere dat van de 17 negatieve aspecten van de omgang met dieren de dodingmethoden in de veehouderij, het verhongeren van wilde dieren in de winter en het afschot van wilde (schadelijke) dieren zoals ganzen, het minst belangrijk worden gevonden. Verder kunnen we uit de Trendanalyse opmaken dat 94% van de respondenten vindt dat dieren gedood mogen worden als ze ernstig en uitzichtloos lijden en dat 84% vindt dat dieren gedood mogen worden als ze een gevaar vormen voor de mens. Ongeveer de helft (51%) van de respondenten vindt dat dieren gedood mogen worden voor voedsel. Datzelfde percentage geldt ook voor het geval dat dieren schade aanbrengen aan eigendommen van de mens. Ca. één derde (31%) vindt het aanvaardbaar om dieren te doden wanneer ze een gevaar vormen voor andere dieren. Hetzelfde percentage geldt voor de aanvaardbaarheid van het doden van dieren in het kader van de beheersjacht. Ongeveer een kwart van de respondenten vindt dat dieren gedood worden als vreemde diersoorten de Nederlandse diersoorten verdringen.

---

³ Opgesteld naar aanleiding van de RDA-zienswijze Agenda voor het Dierbeleid (2010)

2. OVERZICHT DODINGMETHODEN met AFWEGINGEN

2.1 Wegingsfactoren

Er zijn ongeveer tien verschillende methoden bekend om ganzen te doden. Daaronder verstaan we in het kader van dit richtsnoer ook de methoden die betrekking hebben op de legsels (eieren). Voor het beoordelen van de maatschappelijke aanvaardbaarheid van een bepaalde dodingmethode is het van belang te weten welk effect de dodingmethode, inclusief de eventueel vooraf benodigde hantering, op het welzijn van de ganzen heeft. Ook de uitvoerbaarheid, de veiligheid, de beschikbare dodingcapaciteit en de versturende effecten op de omgeving zijn voor de afweging relevante factoren. Hoewel de ganzen niet primair voor consumptie gedood worden, kan het feit dat een bepaalde dodingmethode consumeerbaar ganzenvlees oplevert wel bijdragen aan de maatschappelijke aanvaardbaarheid van die dodingmethode⁴. Dit geldt voor alle dodingmethoden met uitzondering van vergiftig lokvoer, letale injectie en dodingmethoden waarbij voorafgaand verdovend lokvoer wordt gebruikt om de ganzen in handen te krijgen.

De ideale dodingmethode voor wilde ganzen voldoet globaal gezien aan de volgende criteria:

M.b.t. dierenwelzijn:

- acuut dodelijk of acuut bewustzijnsverlies tot de dood intreedt;
- hanteren vooraf (opdrijven, vangen, etc.) niet nodig;
- geen kans op niet-dodelijke verwondingen;
- niet versturend voor andere dieren;

M.b.t. uitvoerbaarheid:

- geen bijzondere apparatuur nodig;
- geen bijzondere kwalificaties (opleiding) nodig;
- gemakkelijk uitvoerbaar;

M.b.t. veiligheid:

- selectief ten aanzien van de te doden dieren;
- veilig voor zowel de uitvoerder als de omgeving;

M.b.t. capaciteit:

- grote aantallen tegelijk mogelijk;

M.b.t. consumptie:

- het vlees is nadien nog geschikt voor consumptie.

Het versturend effect dat een dodingmethode heeft kan zowel een nadeel als een voordeel zijn: in geval van acute schade aan landbouwgewassen of bij de bevordering van de veiligheid van vliegverkeer is verstoring over het algemeen een gewenst effect. In alle andere gevallen is verstoring juist ongewenst.

Vrijwel alle dodingmethoden – met uitzondering van de methoden waar de nesten en/of legsels vernietigd worden – hebben als gevolg dat paar- en familieverbanden in de ganzenpopulatie verbroken worden. Hoewel er

---

⁴ Enkele raadsleden geven daarbij te kennen dat zij het onwenselijk zouden vinden als het produceren van ganzenvlees op termijn de belangrijkste drijvende kracht achter het doden van ganzen zou worden. Andere raadsleden zijn voorstander van een duurzame benutting van wild.

aanwijzingen zijn dat dit het welzijn van de dieren aantast is er geen wetenschappelijke literatuur over de ernst en de duur van die welzijnsaantasting.

In onderstaande tabel is voor de verschillende dodingmethoden aangegeven in hoeverre zij aan de verschillende beoordelingscriteria voldoen. Een 'J' betekent dat de methode sterk aan het criterium voldoet, een 'J/N' betekent matig en een 'N' betekent zwak. De aan de dodingmethode voorafgaande handelingen aan/met de ganzen zijn in de score meegenomen. Bij een aantal dodingmethoden staan één of meer verwijzingen naar bijbehorende kanttekeningen in paragraaf 3.2. Deze kanttekeningen zijn essentieel voor de duiding van de scores in de tabel en voor inschatting van de inzetbaarheid van de dodingmethode in een bepaalde praktijksituatie.

Methode	Acuut	Hanteren niet nodig	Geen verwonding	Grote aantallen	Selectief	Veilig	Verstorend	Geen apparatuur	Gemakkelijk	Vlees-onbreikbaar
Afschot: kogel <i>Zie 2.2: 1, 2</i>	J	J	J	N	J	J/N	J	N	J/N	J
Afschot: hagel <i>Zie 2.2: 1</i>	J	J	J/N	N	J	J/N	J	N	J/N	J
Cervicale dislocatie <i>Zie 2.2: 3, Fout!</i> Verwijzingsbron niet gevonden.	J/N	N	J	J/N	J	J	J/N	J	N	J
Decapitatie <i>Zie 2.2: 3, Fout!</i> Verwijzingsbron niet gevonden.	J	N	N	J/N	J	J	J/N	J/N	J	J
Eieren rapen/vertrappen	*	J	J	J/N	J	J	J	N	J/N	N
Eieren prikken/schudden/oliën	*	J	J	J/N	J	J	J/N	J/N	J/N	N
Elektrocucie <i>Zie 2.2: 3, 5</i>	J	N	J	J	J	J/N	J/N	N	N	J
Letale injectie <i>Zie 2.2: 3</i>	J	N	J	J/N	J	J/N	J/N	N	J/N	N
Neksteek <i>Zie 2.2: 3</i>	J	N	J	J/N	J	J	J/N	J	J/N	J
Vergassen met CO ₂ <i>Zie 2.2: 3, 5</i>	J	N	J	J	J	J	J/N	N	N	J
Vergiftigen <i>Zie 2.2: 7</i>	N	J	N	N	N	N	J	J	J	N

Tabel 1: Dodingmethoden (Inclusief voorafgaande vang- en hanteringprocedures) vergeleken.
Legenda: J = ja/veel | J/N = matig | N = nee/weinig | * = n.v.t.

2.2 Kanttekeningen bij de dodingmethoden

1. Voor de veiligheid van het doden met een **geweerschot** is de keuze van het juiste kaliber en de juiste kogel is belangrijk: het moet voldoende zijn om dodelijk te zijn, maar een té groot kaliber of een te sterke kogel geeft risico op ricochet (het afkaatsen van de kogel) en/of 'doorschot' (het doornvliegen

van de kogel) en kan daardoor gevaarlijk zijn voor de omgeving. Vanwege het gevaar van ricochet dient het kogelgeweer terughoudend gebruikt te worden bij wateroppervlakken en in vlakke omgevingen zoals polderlandschappen.

Het gebruik van een hagelgeweer is veiliger voor de omgeving, omdat afgeschoten hagelkorrels kleiner zijn en slechts enkele honderden meters vliegen (een kogel kan in sommige gevallen over meer dan een kilometer nog dodelijk zijn). Met het hagelgeweer wordt meestal geschoten op vliegende ganzen. Daardoor is het schot minder nauwkeurig en is de kans op niet-dodelijke verwondingen groter. Er is een publicatie⁵ die aangeeft dat het aandeel niet-dodelijke verwondingen ongeveer 30% bedraagt. Dat betreft vooral verwondingen met loodhagel en jacht met loodhagel is in Nederland al bijna 20 jaar verboden.

Het doden met het geweer wordt meestal uitgevoerd door jagers in een niet-beroepsmatige setting. Onder de huidige wettelijke beperkingen⁶ ten aanzien van de jacht en schadebestrijding met het geweer is de jacht weinig effectief gebleken voor het verkleinen van grote populaties ganzen. Jagers en boeren geven aan dat ganzen leren waar en wanneer ze niet bejaagd kunnen worden.

2. Het gebruik van een geluiddemper⁷, eventueel in combinatie met subsonische munitie, kan het verstorende effect van het schot met een kogelgeweer sterk verminderen. Daardoor kunnen meer ganzen worden gedood en is het verstorende effect op de omgeving minder. Het 'verdrijvende' effect van het afschot wordt dan ook minder.
3. Voor doden door middel van **letale injectie⁸, neksteek⁹, cervicale dislocatie¹⁰, decapitatie¹¹, elektrocutie en vergassing met CO₂** moeten de dieren eerst gevangen worden. De (beperkte) literatuur geeft aan dat dit alleen relatief eenvoudig en weinig verstrend is in de ruiperiode, aan het einde van het broedseizoen. Op andere momenten zijn aanvullende maatregelen zoals verdovend lokvoer of meer welzijnsaantastende vangmethoden nodig. Vanuit welzijnsoogpunt heeft het de voorkeur om complete gezinsverbanden (ouders + jongen) te vangen. Die kans is het grootst in de ruiperiode.

N.B.: de periode aan het einde van het broedseizoen wanneer de dieren nog in de rui zijn is slechts enkele weken lang. Er moeten in een relatief korte periode (3 weken) in beginsel 150.000 dieren worden gevangen, hetgeen een aanzienlijke arbeidsinzet vergt.

Er zijn signalen uit de praktijk dat het verstorende en welzijnsaantastende effect van het vangen en bijeen drijven verschilt per ganzensoort. Vooral de grauwe ganzen zouden onrustiger reageren dan andere soorten. Nader onderzoek is gewenst. Hetzelfde geldt voor het verstorende effect van het

⁵ Noer & Madsen, *Shotgun pellet loads and infliction rates in pink-footed geese Anser brachyrhynchus*. *WildlifeBiology* 2: 65-73 (1996), via Jeugd, H. van der, et al, *Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?*, SOVON (2006)

⁶ Beperkingen in de tijd (seizoen en tijd op de dag), in gebied (via vergunningplicht) en in toegelaten middelen (vrijwel uitsluitend met het hagelgeweer).

⁷ Geluiddempers kunnen alleen gebruikt worden op kogelgeweren, niet op hagel- of verdovingsgeweren.

⁸ Injectie met een euthanasiemiddel

⁹ Doorsnijden van het ruggenmerg ter hoogte van de kop-halsovergang

¹⁰ Beschadigen van het ruggenmerg door het breken van de kop-halsovergang

¹¹ Onthoofden

vangen van de ganzen op andere dieren (en planten) in deze *wetlands*, omdat significante verstoring vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn een grote belemmering kan zijn om de ruiende ganzen te mogen vangen.

Omdat ruiende ganzen zich over het algemeen niet op landbouwgronden begeven, maar zich schuilhouden in de *wetlands*, zijn deze dodingmethoden minder relevant c.q. minder geschikt voor het bestrijden van *acute* schade aan landbouwgronden. Wanneer de schade vooral veroorzaakt wordt door standganzen dan zou populatiereductie echter wel degelijk kunnen bijdragen aan het verminderen van schade aan landbouwgronden¹².

4. **Cervicale dislocatie** is niet gemakkelijk uitvoerbaar en leidt alleen wanneer deze technisch goed wordt uitgevoerd tot een snelle dood. Cervicale dislocatie en met name **decapitatie** zijn bovendien niet prettig om te zien. In een stedelijke omgeving zal daarom voorafgaand transport meestal noodzakelijk zijn bij deze dodingmethoden. Dit levert extra welzijnsaantasting op.
5. Het hanteren van natte vogels in combinatie met **elektrische stroom** roept vragen t.a.v. de veiligheid van de uitvoerders op. Over elektrocutie als *bedwelming*smethode voor pluimvee is veel wetenschappelijke informatie voorhanden. Over het gebruik van elektrocutie als *doding*smethode voor ganzen is nog onvoldoende bekend. De Raad adviseert het ministerie van Economisch Zaken om nader onderzoek te (laten) doen naar de effectiviteit en welzijnsaantasting van deze dodingmethode voor ganzen en andere watervogels.
6. Van de verschillende dodingmethoden roept het doden van ganzen door verstikking met een gasmengsel de heftigste maatschappelijke reacties op. Door sommigen worden er vergelijkingen getrokken met het massaal vergassen van mensen in de Tweede Wereldoorlog. Hoewel men vraagtekens kan zetten bij de rechtvaardiging van deze abjecte vergelijking, is erkenning van deze gevoelens in de maatschappij wel noodzakelijk. Het is overigens opmerkelijk dat deze vergelijking niet of veel minder gehoord wordt in verband met het bedwelmen van vleeskuikens en vleesvarkens voor de productie van voedsel.

Bij het doden door middel van vergassing met CO₂ is het belangrijk dat de concentratie CO₂ geleidelijk opgebouwd wordt, zodat eerst bedwelming en daarna de dood intreedt, met zo min mogelijk stuiptrekkingen. Het is essentieel dat de CO₂ concentratie voor alle ganzen in de vergassingsruimte geleidelijk opbouwt of dat een tweefasen-methode wordt toegepast. Dit moet gemonitord, geverifieerd en gehandhaafd worden. Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat de toevoeging van Argon aan het gasmengsel geen welzijnverbeterend effect heeft. Het gebruik van CO wordt uit het oogpunt van veiligheid ontraden.

Praktijkdeskundigen geven aan dat een team van drie personen in één dagdeel gemiddeld 250 tot 500 ganzen kan vangen en vergassen¹³. Dat betekent dat er 350 tot 700 dagdelen nodig zijn om de in eerste instantie beoogde aanvullende 175.000 ganzen (zie 2.3.1) te kunnen doden. De welzijnsaantasting is het kleinst wanneer de dieren aan het einde van de broedperiode in de rui gevangen en gedood worden. Dat is in de praktijk een periode van ongeveer vier weken. Om in vier weken 350 tot 700 vang- en

¹² Zie: *Pilot onderzoek grauwe ganzen op Texel*, Kleijn et al, Alterra (2012)

¹³ Guldemond, Rijk, Den Hollander, *Doorrekenen ganzenscenario G-7 en IPO*, CLM 790 – 2012; LEI-publicatie 12-082 (2012)

dodingacties uit te voeren, waarbij één team twee acties op een dag kan uitvoeren, zijn 10 tot 20 vangteams met mobiele vergassingsinstallaties nodig (350-700 dagdelen gedeeld door 2 rondes per dag, gedeeld door 4 weken van 5 werkdagen).

Desgevraagd geven de praktijkdeskundigen aan dat de beperkende factor niet de beschikbaarheid van de vergassinginstallaties, maar veeleer de beschikbaarheid van competente vangteams is. De welzijnaantasting van de te doden ganzen is direct gerelateerd aan de kundigheid van de vangers en de competentie van de vangers is dus van groot belang. Ook de vergunningverlening voor het doden met CO₂ is een belangrijke beperkende factor. Wanneer de belemmeringen daarin worden weggenomen, verwacht men met het personeel en materieel dat op dit moment voorhanden is tot 50.000 ganzen per jaar te kunnen vangen en doden met CO₂.

7. Het doden van ganzen door verspreiding van giftig lokvoer is specifiek: ook andere (water)vogels kunnen dit lokvoer opnemen. Het gif kan bovendien terecht komen in aaseters zoals de vos, maar ook in honden en katten die eventuele ganzenkadavers aanvreten. Dit is daarom geen acceptabele dodingmethode. Tot slot is vergiftiging over het algemeen een langzame en pijnlijke – en dus welzijnaantastende – dodingmethode.

2.3 Dodingmethoden per casus: afwegingen

2.3.1 Populatiereductie overzomerende standganzen in watergebieden

Zowel het IPO als de Ganzen-7 maakten voor de CLM/LEI-berekeningen de inschatting dat de komende vijf jaar bovenop het jaarlijkse afschot van ca. 250.000 ganzen er in beginsel ongeveer 175.000 (stand)ganzen extra gedood zullen moeten worden, aflopend in vijf jaar tot ca. 50.000 stuks extra per jaar. Op de lange termijn zullen dus jaarlijks 300.000 ganzen in Nederland gedood moeten worden om de populatie ganzen op een aanvaardbaar niveau te houden¹⁴. Het gaat hier om het doden van grote aantallen gezonde dieren.

Het rapen, vertrappen, prikken, schudden of oliën van eieren is niet geschikt om grote populaties ganzen te verkleinen en is bovendien verstorend voor de (broedende) vogels in de omgeving van de ganzennesten.

Afschot is het meest effectief wanneer dit broedparen zijn die in februari-maart, vlak voor het broedseizoen, worden geschoten (Van der Jeugd et al., 2006; zie ook Trouw, 26 maart 2012). Deze individuen produceren dan geen nakomelingen. Afschot na het broedseizoen tot in de herfst betreft inheemse broedvogels en draagt daarmee ook bij aan een reductie van de populatie, maar hierbij worden veel jonge vogels geschoten die van nature toch al een lagere overlevingskans hebben. Afschot in de winter kan ook overwinterende grauwe ganzen betreffen en heeft daardoor minder effect op de broedpopulatie, tenzij in gebieden wordt geschoten waarvan het bekend is dat het broedvogels betreft. Het doden van grote hoeveelheden ganzen door middel van afschot vereist grote personele inzet en een gecoördineerde aanpak. Afschot heeft bovendien verstorende effecten op de (andere dieren in de) omgeving.

---

¹⁴ Guldmond, Rijk, Den Hollander, *Doorrekenen ganzenscenario G-7 en IPO*, CLM 790 – 2012; LEI-publicatie 12-082 (2012)

Lensink et al. (2010) geven aan dat een combinatie van prikken, schudden en/of oliën van eieren met afschot/vangen van ganzen het meest effectief is. Zij hebben doding met CO₂ buiten beschouwing gelaten, omdat daar nog onvoldoende wettelijke ruimte voor is. De Raad is nadrukkelijk gevraagd zijn zienswijze niet door wettelijke bepalingen te laten inkaderen.

Het vangen van ganzen in de ruiperiode is effectief omdat in één keer een groot aantal ganzen wordt gevangen en gedood, met relatief weinig verstoring in vergelijking met het afschieten van vergelijkbare aantallen. Voor een letale injectie, neksteek, cervicale dislocatie en decapitatie is extra *handling* nodig, hetgeen aanvullende welzijnsaantasting veroorzaakt. De cervicale dislocatie is bij ganzen niet goed uitvoerbaar en bovendien zijn de dieren, net zoals bij de neksteek en de decapitatie niet meteen buiten bewustzijn en/of dood. Voor elektrocutie is nog geen praktijkrijpe methode voorhanden. Het doden van ganzen door vergassing met een oplopende concentratie CO₂¹⁵ is vooralsnog de meest aanvaardbare methode voor populatiereductie door het doden van grote aantallen standganzen in watergebieden. Deze methode wordt bij voorkeur ter plaatse in mobiele vergassingsapparatuur uitgevoerd, omdat transport een aanvullende, vermijdbare welzijnsaantasting oplevert. De uitvoering (in het bijzonder het verloop van de CO₂-concentratie) moet gemonitord en geverifieerd worden.

In vijf jaar tijd loopt de benodigde aanvullende dodingcapaciteit terug naar 50.000 stuks per jaar. Het ligt in de rede dat voor deze aanvullende capaciteit en voor een deel van de nu al jaarlijks te doden hoeveelheden ganzen extra vergassingscapaciteit wordt ontwikkeld. Met betrekking tot de overige extra te doden ganzen, in vijf jaar tijd aflopend tot 0 stuks moet een belangrijke keuze worden gemaakt: wanneer op korte termijn begonnen moet worden met het doden van 175.000 extra ganzen per jaar, zijn er nog onvoldoende vang- en dodingteams om dat met CO₂ te kunnen doen en zal een belangrijk deel van de ganzen door middel van afschot gedood moeten worden. Dit afschot betreft bij voorkeur broedparen in februari en maart, vóór het broedseizoen en vereist een gecoördineerde, regionale aanpak. Het aandeel afschot is overigens groter wanneer er niet optimaal gebruik gemaakt kan worden van de CO₂-dodingmethode als de huidige wettelijke beperkingen dienaangaande van kracht blijven. Er dient nauwkeurig gemonitord te worden of de beoogde aantallen te doden ganzen daadwerkelijk gehaald worden en of de verwachte terugloop van de jaarlijks aanvullend te doden hoeveelheden ganzen gelijk loopt met de projectie van IPO en Ganzen-7. Wanneer blijkt dat er langduriger grotere aantallen ganzen dan voorspeld gedood moeten worden, moet er blijvend ingezet worden op meer welzijnsvriendelijke dodingmethoden. Het alternatief is enkele jaren wachten met het doden van de benodigde 175.000 extra ganzen per jaar en in te zetten op maximale benutting en verdere uitbouw van de CO₂-dodingcapaciteit.

Kortom: wanneer men op korte termijn de beoogde aantallen standganzen wil doden, zal men voor een periode van ca. vijf jaar een grotere welzijnsaantasting moeten accepteren. Gezien de tijdelijkheid van deze extra welzijnsaantasting en gezien de omvang van de economische schade schat de Raad in dat deze extra welzijnsaantasting maatschappelijk aanvaardbaar is.

---

¹⁵ Conform de adviezen van dr. ing. M. Gerritzen (*Het doden van ganzen met CO₂ en Argon*, rapport 338a, WUR (2010))

2.3.2 Veiligheid van het vliegverkeer

Bij het doden van ganzen ten behoeve van de veiligheid van het vliegverkeer gaat het om het doden en verjagen van relatief grote groepen ganzen in de omgeving van vliegvelden. Omdat het hier de veiligheid van de mens (i.c. de vliegtuigpassagiers, vliegtuigbemanningen, luchthavenpersoneel en omwonenden) betreft, acht de Raad een grotere aantasting van het welzijn van de ganzen maatschappelijk aanvaardbaar dan bijvoorbeeld bij de schadebestrijding op agrarische bedrijven of voor de populatiereductie van standganzen het geval is – dit naar analogie van de aanvaardbaarheid van het doden van dieren bij de bestrijding van een voor de mens gevaarlijke dierziekte.

Het rapen, vernietigen, prikken, schudden of oliën van eieren zal de acute schade door ganzen niet verminderen. Dit zijn daarom geen relevante dodingmethoden.

Het doden van ganzen door middel van afschot heeft een afschrikkend effect dat bovendien bij herhaalde uitvoering kan leiden tot het verplaatsen van groepen ganzen. Daarbij zij aangetekend dat alleen een geografische verplaatsing (weg van de vliegvelden) een wenselijk effect is. Daarvoor is gecoördineerde, regionale samenwerking nodig. Verplaatsing in de tijd (op een later moment op de vliegvelden komen) is een ongewenst neveneffect. Beperkingen in het toegelaten tijdstip van afschot werken dat laatste in de hand en zijn daarom onwenselijk. Het doden van ganzen door middel van afschot met het hagelgeweer kan leiden tot meer niet-dodelijke verwondingen dan door middel van afschot met het kogelgeweer. Die laatste methode heeft dan ook de voorkeur, tenzij er sprake is van druk vliegverkeer of geografische omstandigheden (water, open en vlak landschap) waarbij het gebruik van een kogelgeweer onaanvaardbare risico's oplevert.

Overigens wil de Raad aantekenen dat afschot niet geschikt is voor het doden van grote hoeveelheden ganzen ineens, hetgeen betekent dat bij structurele schade door grote groepen ganzen herhaald afschot en aanvullende (doding)methoden overwogen moeten worden. Wanneer het gevaar veroorzaakt wordt door populaties standganzen, kan het wegvangen en/of doden van die populatie(s) een effectieve preventieve maatregel zijn.

De directe risico's voor het vliegverkeer worden niet veroorzaakt door ruiende ganzen, omdat deze niet kunnen vliegen. Dat betekent dat er voor het doden door middel van methoden waarvoor de dieren in handen moeten zijn (letale injectie, cervicale dislocatie, neksteek, decapitatie, elektrocutie en vergassing met CO₂) gebruik gemaakt moet worden van verdovend lokvoer of vangmethoden die het welzijn meer aantasten dan het bijeendrijven van ruiende ganzen. Anders dan bij acute schade aan agrarische bedrijven, is in dit geval deze aanvullende welzijnsaantasting acceptabel in de afweging ten opzichte van de veiligheid van de mens. Daarbij moet de additionele welzijnsaantasting vanzelfsprekend zo klein mogelijk gehouden worden. In dat licht is het doden van ganzen met een oplopende concentratie CO₂-gas de eerste keuze methode, ook als daarbij voor het vangen gebruik gemaakt moet worden van verdovend lokvoer en/of vangmethoden die meer welzijnsaantasting veroorzaken. De ganzen moeten bij voorkeur ter plaatse worden gedood, omdat transport een additionele doch vermijdbare welzijnsaantasting veroorzaakt. In dat licht dient ook overwogen te worden een standpopulatie ganzen te doden in een periode die de minste welzijnsaantasting oplevert, namelijk in de ruiperiode, waarbij zoveel mogelijk complete populaties worden weggevangen en gedood. Afschot kan gebruikt worden als aanvullende dodingmethode met een acuut verdrijvend effect. Dit afschot moet planmatig en gecoördineerd plaatsvinden.

2.3.3 In geval van acute schade bij agrarische bedrijven

Onder het doden van ganzen ter bestrijding van acute schade bij agrarische bedrijven verstaan wij het doden van ganzen die hier en nu op landbouwgronden worden aangetroffen en daar schade veroorzaken. Deze paragraaf gaat dus nadrukkelijk niet over het beheren van ganzenpopulaties ter voorkoming van die schade.

Het rapen, vernietigen, prikken, schudden of oliën van eieren zal op korte termijn de schade door volwassen ganzen niet verminderen. Op de langere termijn zouden deze methoden de groei van kleine populaties standganzen kunnen beperken. Daardoor zou de schade als gevolg van de populatie standganzen niet verder toenemen. Het heeft echter geen effect op de schade veroorzaakt door ganzen die niet in de nabije omgeving nestelen. Praktijkonderzoek op o.a. Texel (Alterra, 2012) laat zien dat prikken, schudden of oliën van eieren slechts een zeer beperkt effect op de schade bij agrarische bedrijven heeft.

Acute schade bij boerenbedrijven wordt over het algemeen niet veroorzaakt door ruiende ganzen, omdat deze zich in de *wetlands* terugtrekken en zich niet op de open graslanden begeven. Dat betekent dat er voor het doden door middel van methoden waarvoor de dieren in handen moeten zijn (letale injectie, cervicale dislocatie, neksteek, decapitatie, elektrocutie en vergassing met CO₂) gebruik gemaakt moet worden van verdovend lokvoer of vangmethoden die het welzijn meer aantasten dan het bijeendrijven van ruiende ganzen. Dat maakt deze dodingmethoden minder acceptabel voor acute schadebestrijding bij agrarische bedrijven.

Het doden van ganzen door middel van afschot heeft een afschrikkend effect dat bovendien bij herhaalde uitvoering kan leiden tot het verplaatsen van groepen ganzen. Daarbij zij aangetekend dat alleen een geografische verplaatsing weg van de agrarische gronden een wenselijk effect is. Deze vereist gecoördineerde, regionale samenwerking. Verplaatsing in de tijd (op een later moment van de dag op de agrarische gronden terugkomen) is een ongewenst neveneffect. Beperkingen in het toegelaten tijdstip van afschot werken dat laatste in de hand en moeten vermeden worden.

Het doden van ganzen door middel van afschot met het hagelgeweer kan leiden tot meer niet-dodelijke verwondingen dan door middel van afschot met het kogelgeweer. Die laatste methode is dan ook meer aanvaardbaar. Vanwege veiligheidsredenen moet het gebruik van het kogelgeweer bij wateroppervlakken en in open, vlakke landschappen terughoudend plaatsvinden.

Het versturende effect van afschot op de omgeving en de welzijnsaantasting door het verbreken van familie- en groepsverbanden acht de Raad aanvaardbaar in de afweging ten opzichte van de economische schade aan het agrarische bedrijf. Over de afweging of welzijnsaantasting door niet-dodelijke verwondingen als gevolg van afschot met het hagelgeweer opweegt tegen de economische schade aan het agrarisch bedrijf en het verkrijgen van voedsel voor de mens, is de Raad verdeeld. Tot slot wil de Raad aantekenen dat afschot niet geschikt is voor het ineens doden van grote hoeveelheden ganzen. Dit betekent dat bij structurele schade door grote groepen ganzen herhaald of langdurig afschot zal moeten plaatsvinden. Ook zullen aanvullende (doding)methoden die de populatie overlastgevend ganzen verminderen overwogen moeten worden. Voor de afwegingen inzake die aanpak verwijzen wij u naar paragraaf 3.3.3.

2.3.4 Zieke ganzen in een stedelijke omgeving

De methoden voor het vernietigen of onvruchtbaar maken van eieren zijn hier niet relevant, omdat het gaat om het vangen en doden van zieke ganzen.

Afschot veroorzaakt een behoorlijke verstoring in de omgeving en is derhalve niet erg publieksvriendelijk. Deze verstoring kan verminderd worden door bij afschot met het kogelgeweer gebruik te maken van een geluiddemper in combinatie met subsonische munitie. Daarbij blijft bij mis- of uitschot de kogel een gevaar voor de omgeving. Deze methode moet daarom ontraden worden.

Zieke ganzen zijn over het algemeen redelijk gemakkelijk in handen te krijgen. Wanneer dat niet het geval is, moet men zich afvragen of deze ganzen wel gedood zouden moeten worden. Nadat de dieren in handen gekregen zijn, is doding door middel van een letale injectie het meest welzijnsvriendelijk, tenzij de dieren daarvoor eerst op transport moeten. De neksteek, cervicale dislocatie en decapitatie zijn pijnlijk en niet meteen dodelijk. Bovendien is cervicale dislocatie moeilijk uitvoerbaar bij ganzen en is decapitatie niet publieksvriendelijk vanwege de bloederigheid.

De meest aanvaardbare methode voor het doden van zieke ganzen in een stedelijke omgeving is vergassing met CO₂ in een mobiele vergassingsunit. Daarbij is het belangrijk dat de concentratie CO₂ geleidelijk opgebouwd wordt, zodat eerst bedwelming en daarna de dood intreedt zonder dat er convulsies plaatsvinden. Dit moet gemonitord, geregistreerd en gehandhaafd worden.

Als tweede keuze methode adviseert de Raad de letale injectie en als derde keuze de neksteek. Daarbij wordt aangetekend dat eventueel transport naar een dierenarts (voor het toedienen van de letale injectie) een extra welzijnaantasting oplevert. Hetzelfde geldt voor de extra *handling* bij de neksteek en voor het feit dat deze niet meteen dodelijk is. Desondanks is enige mate van welzijnaantasting aanvaardbaar, omdat erger lijden (namelijk langzame sterfte door ziekte) voorkomen wordt.

In potentie lijkt elektrocutie ook een aanvaardbare dodingmethode. Er is echter nu nog te weinig kennis voorhanden om dat met zekerheid te zeggen. De Raad adviseert het ministerie van Economische Zaken om aanvullend onderzoek naar de effectiviteit en de welzijnsaantasting van het doden van ganzen en eenden door middel van elektrocutie te (laten) doen.

2.3.5 Invasieve exoten in een stedelijke omgeving

Het doel – het doden van gezonde dieren van specifieke populaties ganzen in een stedelijke omgeving ten behoeve van soortenregulatie – is minder zwaarwegend dan bijvoorbeeld het bestrijden van economische schade aan landbouwgewassen, het doden van zieke ganzen of het bestrijden van risico's voor het vliegverkeer. De mate van welzijnsaantasting die voor dit doel aanvaardbaar is zal daarom ook minder zijn.

Afschot veroorzaakt een behoorlijke verstoring in de omgeving en is derhalve niet erg publieksvriendelijk. Deze verstoring kan verminderd worden door bij afschot met het kogelgeweer gebruik te maken van een geluiddemper in combinatie met subsonische munitie. Daarbij blijft bij mis- of uitschot de kogel een gevaar voor de omgeving. Deze methode moet daarom ontraden worden.

In tegenstelling tot de zieke ganzen (zie 2.3.2) zijn gezonde ganzen niet gemakkelijk in handen te krijgen. Het gebruik van verdovend lokvoer kan noodzakelijk zijn, maar is niet wenselijk in een stedelijke omgeving omdat ook andere dieren dit lokvoer kunnen opnemen. Andere vangmethoden zullen het welzijn meer aantasten en zijn daarom in dit geval niet wenselijk. Dat betekent dat de dodingmethoden waarvoor de ganzen in handen moeten zijn (letale injectie, neksteek, cervicale dislocatie, decapitatie, elektrocutie en doding met CO₂-gas) niet aanvaardbaar zijn voor dit doeleinde.

Het rapen of vertrappen van eieren is niet geschikt om populaties te verminderen en is daarom geen geschikte dodingmethode voor dit doeleinde. De enige aanvaardbare methode om de populatie invasieve exoten in een stedelijke omgeving te verkleinen is het prikken, schudden of oliën van eieren. Deze methode kan soortgericht worden toegepast en heeft een minimale impact op het welzijn van de dieren. Om een effect op de hele doelpopulatie te hebben zal dit evenwel langdurig en intensief moeten plaatsvinden, waarbij het te verwachten effect op grote populaties minimaal is. Als aanvullende maatregel kan worden overwogen om afschot met een kogelgeweer met geluiddemper en subsonische munitie toe te passen.

3. RICHTSNOER

3.1 Inleiding

Het *Richtsnoer voor dodingmethoden van wilde ganzen* van de Raad voor Dierenaangelegenheden geeft aan welke dodingmethode het meest aanvaardbaar is voor respectievelijk populatiereductie van grote aantallen standganzen in watergebieden, het bevorderen van de veiligheid van het vliegverkeer, het bestrijden van acute schade bij agrarische bedrijven, het doden van zieke ganzen in een stedelijke omgeving en het bestrijden van invasieve exoten in een stedelijke omgeving.

Wanneer er alternatieve interventiemethoden voorhanden zijn is het lijden dat doden veroorzaakt in principe *vermijdbaar*; nietsdoen is daar een voorbeeld van. Beheerders (inclusief de overheid) kunnen echter mens- of diergerichte doelstellingen voor ogen hebben die ingrijpen wenselijk maken; voorbeelden daarvan zijn de veiligheid van het vliegverkeer, het economische belang van de landbouwer, het voorkomen van langzame sterfte van zieke ganzen, of de bedreiging van populaties inheemse diersoorten door invasieve exoten. Het lijden dat er ten behoeve van die doelstellingen zal plaatsvinden noemen we *noodzakelijk lijden*. Vervolgens moeten de beheerder afwegen welke soort en mate van lijden *maatschappelijk aanvaardbaar* is, indachtig de andere belangen en doelstellingen die er spelen. Een en ander staat in paragraaf 1.1 t/m 1.3 uitgewerkt.

De wetenschappelijke kennis heeft de Raad verkregen uit de rapporten van WUR Livestock Research, SOVON, het Faunafonds, het Landbouw Economisch Instituut en via de website van de Australische overheid. Een overzicht vindt u in hoofdstuk 5. Over het algemeen is de wetenschappelijke kennis over het welzijn van wilde ganzen zeer beperkt. De informatie vanuit de praktijk is bovendien zeer uiteenlopend, bijvoorbeeld ten aanzien van de mate van welzijnsaantasting die het vangen en hanteren van verschillende soorten ganzen zou veroorzaken. Dat maakt de uiteindelijke afwegingen lastig en zeker niet onomstreden. Eén van de belangrijke aanbevelingen van de Raad is dan ook dat op korte termijn meer wetenschappelijk onderzoek ten aanzien van deze aspecten moet plaatsvinden.

3.2 Richtsnoer ganzendoden

De Raad voor Dierenaangelegenheden heeft per door de staatsecretaris van EL&I aangeduide praktijksituatie de verschillende dodingmethoden op basis van de voorhanden zijnde wetenschappelijke kennis en uitgaande van de huidige maatschappelijke moraal in Nederland tegen elkaar afgewogen. Gedetailleerde informatie en een uitwerking van de afweging vindt u in Hoofdstuk 3. Deze afweging moet meegenomen worden als onderdeel van de bredere afweging over de wijzen waarop schade en overlast door wilde ganzen in Nederland bestreden zou moeten worden.

Als ***richtsnoer voor het doden van wilde ganzen*** adviseert de Raad voor Dierenaangelegenheden als volgt:

3.2.1 Populatiereductie

Ten behoeve van populatiereductie door het doden van grote aantallen overzomerende standganzen in watergebieden in Nederland is de meest aanvaardbare dodingmethode vergassing met een oplopende concentratie CO₂. Deze methode wordt bij voorkeur ter plaatse in mobiele vergassingsapparatuur uitgevoerd, omdat transport een aanvullende, vermijdbare welzijnsaantasting oplevert. Het is essentieel dat de CO₂ concentratie geleidelijk opbouwt of dat een tweefasen-methode wordt toegepast. Dit moet gemonitord, geverifieerd en gehandhaafd worden.

Volgens de projecties van IPO en Ganzen-7 moeten het eerste jaar 175.000 ganzen aanvullend op het jaarlijkse afschot van 250.000 ganzen gedood worden. Het aanvullend te doden aantal ganzen neemt in vijf jaar tijd af tot 50.000 stuks per jaar. Het lijkt praktisch onhaalbaar om de 175.000 aanvullend te doden ganzen in het eerste jaar allemaal in de ruiperiode door middel van CO₂ te doden. De Raad is van mening dat de 50.000 jaarlijks extra te doden ganzen – en de regulier jaarlijks te doden ganzen – in ieder geval op de minst welzijnaantastende methode gedood moeten worden. Met de huidige kennis is dat vergassing met CO₂ in de ruiperiode.

Aanvullend afschot – bij voorkeur van broedparen in het begin van de broedperiode – zal naar verwachting in de eerste jaren nodig zijn. De Raad schat in dat de extra welzijnaantasting die afschot ten opzichte van CO₂-doding veroorzaakt maatschappelijk aanvaardbaar kan worden gevonden, gezien het tijdelijke karakter ervan en in het licht van de omvang van de economische schade. Er dient nauwkeurig gemonitord te worden of de beoogde aantallen te doden ganzen daadwerkelijk gehaald worden en of de verwachte terugloop van de jaarlijks aanvullend te doden hoeveelheden ganzen gelijk loopt met de projectie van IPO en Ganzen-7. Wanneer blijkt dat er langduriger grotere aantallen ganzen dan voorspeld gedood moeten worden, moet er geïnvesteerd worden in meer welzijnsvriendelijke dodingmethoden.

3.2.2 Vliegverkeer

Ten behoeve van het doden van ganzen ten behoeve van de veiligheid van het vliegverkeer acht de Raad een grotere mate van welzijnsaantasting maatschappelijk aanvaardbaar dan voor andere doeleinden, omdat hier de veiligheid van mensen en mogelijk mensenlevens in het geding zijn. Wanneer het gevaar voor het vliegverkeer veroorzaakt wordt door populaties standganzen is de meest geëigende dodingmethode vergassing met CO₂ in een mobiele vergassingsunit. Het is essentieel dat de CO₂ concentratie geleidelijk opbouwt of dat een tweefasen-methode wordt toegepast. Dit moet gemonitord, geverifieerd en gehandhaafd worden. Als aanvullende methode of als alternatief voor het doden van kleinere groepen (trekkende) ganzen in de omgeving van vliegvelden adviseert de Raad afschot, bij voorkeur door middel van het kogelgeweer. Bij druk vliegverkeer, in vlakke, open landschappen en bij wateroppervlakken heeft afschot met het hagelgeweer de voorkeur vanwege de veiligheidsaspecten. Een regionaal gecoördineerde aanpak is wenselijk, om zo de ganzen naar niet-schadegevoelige gebieden te sturen. Aan het afschot moeten geen beperkingen in het tijdstip op de dag worden opgelegd. Het is aanbevelenswaardig om randvoorwaarden voor de te gebruiken munitie (minimum- en maximumkaliber, type kogel) op te stellen.

3.2.3 Landbouwschade

Ten behoeve van het doden van ganzen in geval van acute schade bij agrarische bedrijven is de meest geëigende dodingmethode afschot door middel van het (kogel)geweer. Een regionaal gecoördineerde aanpak is wenselijk, om zo de ganzen naar niet-schadegevoelige gebieden te sturen. Aan dit afschot moeten geen beperkingen in het tijdstip op de dag worden opgelegd. Het is aanbevelenswaardig om randvoorwaarden voor de te gebruiken munitie (minimum- en maximumkaliber, type kogel) op te stellen. In open, vlakke landschappen en bij wateroppervlakken moet het kogelgeweer terughoudend worden ingezet en heeft het hagelgeweer de voorkeur. Bij structurele schade door grote groepen ganzen kan ook ingezet worden op aanvullende dodingmethoden die de populatie overlastgevende ganzen verkleinen.

3.2.4 Zieke ganzen

Ten behoeve van het doden van zieke ganzen in een stedelijke omgeving is de meest geëigende dodingmethode vergassing met CO₂. Deze methode wordt bij voorkeur ter plaatse in mobiele vergassingsapparatuur uitgevoerd, omdat transport een aanvullende, vermijdbare welzijnsaantasting oplevert. Het is essentieel dat de CO₂ concentratie geleidelijk opbouwt of dat een tweefasenmethode wordt toegepast. Dit moet gemonitord en geverifieerd worden. Als tweede keuze methode adviseert de Raad de letale injectie en als derde keuze de neksteek. Daarbij wordt aangetekend dat eventueel transport naar een dierenarts een extra welzijnsaantasting oplevert. Hetzelfde geldt voor de extra *handling* bij de neksteek en voor het feit dat deze niet meteen dodelijk is. Desondanks is enige mate van welzijnsaantasting aanvaardbaar, omdat erger (namelijk langzame sterfte door ziekte) voorkomen wordt.

3.2.5 Invasieve exoten

Ten behoeve van het reduceren van populaties ganzen in geval van invasieve exoten in een stedelijke omgeving is de meest aanvaardbare methode het prikken, schudden of oliën van eieren. Om een effect op de hele doelpopulatie te hebben zal dit evenwel langdurig en intensief moeten plaatsvinden, waarbij het te verwachten effect op grote populaties minimaal is. Als aanvullende maatregel kan worden overwogen om afschot met een kogelgeweer met geluiddemper en subsonische munitie toe te passen.

3.2.6 Samenvattend overzicht

Methode	Populatiereductie	Vliegverkeer	Landbouwschade	Zieke ganzen	Invasieve exoten
Afschot: kogel	2	2	1		2
Afschot: hagel	3	3	2		
Cervicale dislocatie	NGU	NGU	NGU	NGU	NGU
Decapitatie	NA	NA	NA	NA	NA
Eieren rapen/vertrappen					1
Eieren prikken/schudden/oliën					1
Elektrocutie	NGU	NGU	NGU	NGU	NGU
Letale injectie				2	
Neksteek				3	
Vergassen met CO ₂	1	1		1	
Vergiftigen	NA	NA	NA	NA	NA

Tabel 2: *Prioritering dodingmethoden per context*
 1, 2, 3 = prioritaire dodingsmethode
 NA = Niet aanvaardbaar
 NGU = Niet goed uitvoerbaar

4. MINDERHEIDSSTANDPUNTEN

De Raad voor Dierenaangelegenheden bestaat uit raadsleden met zeer verschillende (maatschappelijke) achtergronden en expertises. Alle raadsleden hebben op persoonlijke titel en zonder last of ruggespraak zitting in de Raad. De brede variatie in kennis en opvattingen onder de raadsleden draagt bij aan de kwaliteit van de zienswijzen van de Raad. Tegelijkertijd betekent deze brede variatie dat niet altijd unanieme standpunten in de Raad bereikt kunnen worden, maar dat naast een meerderheidsstandpunt ook minderheidsstandpunten kunnen blijven bestaan. Deze minderheidsstandpunten worden expliciet in de zienswijze vermeld, omdat zij aangeven op welke punten in het politieke en maatschappelijke debat er grote kansen bestaan op conflicterende meningen. De Raad is van mening dat het expliciteren van minderheidsstandpunten bijdraagt aan de kwaliteit van een zienswijze van de Raad voor Dierenaangelegenheden.

Minderheidsstandpunten 'Ganzendoden'

In het kader van de voorliggende zienswijze bestaan de volgende minderheidsstandpunten:

- 1) Hoewel veel raadsleden graag hadden gezien dat de adviesvraag de gehele breedte van het ganzenvraagstuk, inclusief de alternatieven voor doden, had omvat, heeft de Raad ingestemd met het opstellen van een zienswijze binnen de beperkte kaders van de actuele vraagformulering. Een minderheid van de raadsleden is echter van mening dat de beperking van de vraagstelling een zinvol advies (in het bijzonder met betrekking tot de maatschappelijke acceptatie en de effectiviteit) niet toestaat.
- 2) Een daaraan aansluitend standpunt is dat de Raad op dit moment geen uitspraken zou moeten doen over de maatschappelijke aanvaardbaarheid van dodingmethoden voor wilde ganzen, om reden van het ontbreken van voldoende wetenschappelijke informatie, in het bijzonder over de welzijnaantastende effecten van het verbreken van paar- en gezinsverbanden.
- 3) Een derde minderheidsstandpunt is dat veel van de in deze zienswijzen overwogen en uiteindelijk geadviseerde dodingmethoden zodanig conflicteren met de weidelijkheidsregels voor de jacht dat de zienswijze in zijn geheel niet onderschreven kan worden en dat andere methoden pas overwogen kunnen worden als blijkt dat het toestaan van de jacht zonder allerlei beperkingen onvoldoende effect heeft.

5. LITERATUUR

- Bommel F.P.J. *Literatuur over de stuurbaarheid van ganzen d.m.v. bejaging of ondersteunend afschot*. Memo, Faunafonds Dordrecht (2010)
- De Cock Buning et al, *Trendanalyse Denken over Dieren*. (2012)
- EFSA, *The welfare aspects of the main systems of stunning and killing applied to commercially farmed deer, goats, rabbits, ostriches, ducks, geese and quail*. (2005)
- Gerritzen, dr. ing. M., *Het doden van ganzen met CO₂ en Argon*, rapport 338a, WUR (2010)
- Guldemond, Rijk, Den Hollander, *Doorrekenen ganzenscenario G-7 en IPO*, CLM 790 – 2012; LEI-publicatie 12-082 (2012)
- Jeugd, H. van der, et al, *Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?*, SOVON (2006)
- Kleijn et al, *Pilot onderzoek grauwe ganzen op Texel*, Alterra, in opdracht van Faunafonds (2012) + *Bestuursreactie* Faunafonds (2012)
- Lensink, R., P.W. van Horssen & J. de Fouw, *Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland. Hoofddocument bij zeven regioplannen*. Bureau Waardenburg (2010)
- Zijlstra, J. et al, *Overzomerende ganzen op melkveebedrijven*, rapport 267, WUR (2009)
- Australische overheid, website: <http://www.daff.gov.au/animal-plant-health/welfare/aaws/humaneness-of-pest-animal-control-methods>
- Raad voor Dierenaangelegenheden, *Zorgplicht Natuurlijk Gewogen* (2012)

Colofon

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) is een raad van deskundigen die op verzoek van de minister en staatssecretaris van Economische Zaken en op eigen initiatief adviseert over vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn, diergezondheid en dierethiek. De Raad baseert zich daarbij op de meest recente wetenschappelijke, maatschappelijke en ethische ontwikkelingen. De RDA bestaat uit wetenschappelijke experts en praktijkdeskundigen die op persoonlijke titel, zonder last of ruggespraak, zitting hebben in de Raad.

Deze zienswijze van de Raad is voorbereid door het ambtelijk bureau van de RDA. De conceptzienswijze is tweemaal ter beoordeling voorgelegd aan alle raadsleden. Uiteindelijk heeft de RDA-voorzitter met inachtneming van de reacties uit deze *Horizontale Toetsing* de zienswijze vastgesteld. Deze zienswijze is – daarmee – nadrukkelijk een product van de gehele Raad.

De Raad voor Dierenaangelegenheden bestaat uit de volgende deskundigen:

De heer prof. dr. ir. J.A.M. van Arendonk
Mevrouw dr. H.M.G. van Beers-Schreurs
De heer dr. F.W.A. Brom
De heer W.H.B.J. van Eijk
Mevrouw prof. mr. A.A. Freriks
De heer prof. dr. L.J. Hellebrekers
De heer prof. dr. ir. W.H. Hendriks
Mevrouw dr. S.A. Hertzberger
Mevrouw J.E. Hesterman
De heer A.J.M. van Hoof
De heer dr. ing. H. Hopster
De heer prof. dr. ir. R.B.M. Huirne
De heer ir. M.J.B. Jansen
De heer prof. dr. ir. M.C.M. de Jong
Mevrouw ir. M. de Jong-Timmerman
De heer J.Th. de Jongh
De heer drs. J. Kaandorp
De heer prof. dr. F. van Knapen
De heer prof. dr. P.A. Koolmees
De heer ir. J. Lokhorst
Mevrouw prof. dr. F. Ohl, *voorzitter*
Mevrouw drs. P.I. Polman, MPH
De heer ir. P. Poortinga
De heer ir. F.C. van der Schans
Mevrouw dr. M.M. Sloet van
Oldruitenborgh - Oosterbaan
De heer prof. dr. J.A. Stegeman
De heer ir. M.H.A. Steverink, MFM
De heer H.W.A. Swinkels
Mevrouw drs. H.M. van Veen
De heer P.J. Vingerling
De heer W. Zwanenburg

Meer informatie over de Raad voor Dierenaangelegenheden vindt u op onze website: www.RDA.nl Daar kunt u ook alle eerder uitgebrachte adviezen downloaden. U kunt zich tevens abonneren op onze nieuwsbrief.

Raad voor Dierenaangelegenheden
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
T: 070-3785266
www.RDA.nl

NOTITIE

Bestemd voor: FBE Noord-Holland
Afkomstig van: Sovon Vogelonderzoek Nederland,
H. Schekkerman, K. Koffijberg & J. Stahl
Datum: 12 december 2022; definitief na enkele kleine correcties
Notitie-nummer: 2022/47

Betreft: **Voorstel provinciale gunstige referentiewaarden voor de standpopulaties van Grauwe Gans en Brandgans**

Inleiding

In februari 2022 heeft Sovon Vogelonderzoek Nederland ('Sovon') op verzoek van de Provincie Noord-Holland een advies uitgebracht over de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie. Onderdeel van dat advies was het voorstel om een provincie-specifieke gunstige referentiewaarde voor het aspect populatie van de Staat van Instandhouding (SvI) vast te stellen (Gunstige Referentie Populatie GRP), die de ruimte voor populatiebeheer begrenst gegeven de op dat moment in de provincie voorkomende aantallen ganzen. Een vergelijkbare aanpak wordt ook gehanteerd in de flyway-beheerplannen zoals die door AEWA zijn ontwikkeld en in welk kader voor Nederland GRPs zijn vastgesteld (zie verderop). De GRP is een relevant instrument bij het beoordelen van de toelaatbaarheid van menselijke activiteiten die invloed hebben op populaties, maar is in de Nederlandse natuurwetgeving en jurisprudentie op dit moment alleen landelijk gedefinieerd en niet op de schaal van provincies. In het Sovon advies werd gesignaleerd dat het nuttig zou zijn als provincies gezamenlijke afspraken zouden maken over een 'verdeling' van de nationale GRP over provincies en een uniforme omgang hiermee in het ganzenbeheer.

De Faunabeheereenheden in Nederland hebben hierop in onderlinge afstemming Sovon gevraagd een onderbouwd voorstel te doen voor de partitionering over de 12 provincies van de nationale GRPs voor de standpopulaties van Grauwe Gans en Brandgans. Hiermee beogen ze te komen tot een werkwijze die waarborgt dat beheer op Provinciaal niveau niet leidt tot een nadelig effect op nationaal niveau. Deze notitie bevat dit voorstel.

Waarom een provinciale partitionering van de nationale GRP?

Een kernvraag bij beoordeling van en verlening van ontheffingen voor activiteiten die invloed kunnen hebben op ganzenpopulaties door provincies is of kan worden uitgesloten dat de nationale SvI verslechtert door de uitvoering ervan, bijvoorbeeld doordat de populatiegrootte daalt tot onder de GRP. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met 'cumulatieve effecten' van andere plannen en projecten die al zijn vastgesteld of in uitvoering zijn. In Nederland wordt in de meeste provincies met standganzenpopulaties populatiebeheer toegepast of ganzen onttrokken ter voorkoming van schade of vanuit oogpunt van vliegveiligheid, zoals vastgelegd in de faunabeheerplannen op provinciaal niveau.

Als alléén een nationale GRP beschikbaar is als referentie, dan is een nationaal gestructureerde uitvoering van beleid noodzakelijk met daaraan gekoppeld beoordelingen op nationaal niveau. Als de nationale GRP zou worden doorvertaald naar provinciale referentiewaarden, zouden provincies deze kunnen toepassen bij beoordelingen. Mits de provinciale GRPs goed zijn gekozen (d.w.z. optellen tot minimaal de nationale GRP) èn alle provincies deze werkwijze toepassen is het behoud van een populatie boven de nationale GRP daarmee in principe gegarandeerd. Te verwachten negatieve effecten van activiteiten in andere provincies kunnen dan immers niet meer cumuleren tot een niveau dat de landelijke populatie onder de GRP brengt, zodat die effecten niet meer expliciet behoeven te worden meegenomen in de beoordelingen per provincie. Dit maakt het beoordelingsproces eenvoudiger en transparanter.

Een effectieve uitvoering van het bevoegd gezag door provincies zou dus belangrijk gefaciliteerd kunnen worden door provinciale GRPs te formaliseren. Deze stap kan ook worden gezien als een doorvertaling van de AEWA flyway-beheerplannen voor de Nederlandse situatie, waar de uitvoering wordt belegd op provinciaal niveau. Hierop vooruitlopend zouden provincies gezamenlijke afspraken kunnen maken over een verdeling van de nationale GRP en een uniforme werkwijze bij het vaststellen van ruimte voor onttrekking van ganzen voor populatiebeheer en schadebestrijding. Dit past geheel binnen de beoogde werkwijze in AEWA/EGMP verband en is ook actueel geworden nu de broedpopulatie van de Brandgans in *management unit* 3 (de Noordzeepopulatie) onder 200% van de GRP ligt, het niveau waaronder lidstaten hebben afgesproken hun beheer onderling te gaan coördineren².

Afleiding van provinciale GRPs

Grondslag

De nationale GRPs voor Grauwe Gans en Brandgans zijn bepaald in het kader van AEWA-EGMP¹. Ze zijn uitgedrukt in aantallen broedparen. In het provinciale beleid wordt echter meestal gewerkt met populatiegroottes uitgedrukt in aantallen individuen (inclusief jonge en niet-broedende adulte vogels). Hierom wordt de GRP na partitionering over de 12 provincies ook nog omgerekend tot aantallen individuen, met behulp van soort-specifieke conversiefactoren.

Een basale vraag bij de partitionering van de nationale GRP naar provincies is welke grondslag hierbij te gebruiken. Dit kan immers op verschillende manieren, bijvoorbeeld evenredig (elke provincie even veel), naar rato van de hoeveelheid geschikt leefgebied, of op enige andere wijze. Wij stellen voor om als grondslag de actuele (recente) verdeling van de populatie-aantallen over de provincies te kiezen. De argumentatie hiervoor is dat de huidige verspreiding van de ganzen een indicatie geeft van de combinatie van oppervlak en kwaliteit van het aanwezige leefgebied per provincie: waar veel ganzen aanwezig zijn, is in het algemeen ook veel en/of goed geschikt habitat voorhanden.

Een kanttekening die bij deze argumentatie gemaakt kan worden is dat in de huidige verspreiding hier en daar ook nog een historische component aanwijsbaar kan zijn. In sommige regio's die vroegtijdig door de ganzen zijn gekoloniseerd, of waar Grauwe Ganzen zijn geïntroduceerd, lijkt het voorkomen relatief dicht te zijn, terwijl in sommige later bezette regio's de aantallen wellicht nog wat 'achter lopen'. Met name bij Brandgans zou dit kunnen spelen. Hiermee rekening houden is echter lastig, onder meer omdat niet duidelijk is welk deel van de regionale variatie in dichtheden wordt veroorzaakt door de verspreidingsgeschiedenis en welk deel door ecologische omstandigheden.

---

¹ Dit betreft de nationale invulling van GRPs voor *management units* MU1 van Grauwe Gans en MU3 van de Brandgans. Zie AEWA-EGMP 2020a,b, Foppen & Koffijberg 2020, van Roomen *et al.* 2020.

² Zie Jensen *et al.* 2022.

Een tweede kanttekening is dat de huidige verdeling van ganzen over provincies kan zijn beïnvloed door verschillen in hun recente beleid. Denkbaar is dat provincies waar in de afgelopen jaren relatief zwaar is ingezet op populatiereductie daardoor nu een kleiner deel van het landelijke totaal aantal herbergen dan zonder die inzet het geval zou zijn geweest. Dat leidt dan tot een relatief kleine provinciale GRP en navenant grotere ruimte voor voortzetting van populatiebeheer. Het omgekeerde kan ook hebben gespeeld, bij de toepassing van de zogenaamde 'winterrust' in een aantal provincies. Merk echter op dat een dergelijke terugkoppeling van recent beleid alleen consequenties heeft voor de provinciale GRPs als verschillen tussen provincies in de inzet en/of de effectiviteit van beheer merkbare gevolgen hebben gehad voor de relatieve verdeling van de ganzen over het land. En dit lijkt niet het geval (zie verderop).

Verspreidingsgegevens

Er zijn twee bronnen van informatie over de recente verdeling van standpopulaties van ganzen over de provincies. Voor de Vogelatlas van Nederland (Sovon 2018) zijn schattingen gemaakt van de broedpopulaties van alle vogelsoorten voor de periode 2013-2015; deze zijn ook uitgesplitst per provincie (hoewel niet opgenomen in het gepubliceerde boek). Daarnaast worden sinds 2012-2013 jaarlijks in vrijwel alle provincies gebiedsdekkende ganzentellingen uitgevoerd in juli. De juli-tellingen geven het meest complete beeld van de totale grootte van de standpopulaties omdat in die maand het broedseizoen net achter de rug is (juvenielen vliegvlug, sterfte nog beperkt), de vogels zich concentreren in groepen en niet meer verspreid in slecht overzienbare broedhabitats verblijven maar doorgaans nog wel in dezelfde regio, en er nog geen menging met overwinterende trek ganzen heeft plaatsgevonden.

Voor dit advies is een overzicht gebruikt van de resultaten van juli-tellingen per provincie in de jaren 2013 t/m 2021, bijeengebracht door de FBE's en Sovon. Het gaat om dezelfde telgegevens die ook worden gebruikt in de geïntegreerde populatiemodellen voor de beheerplannen van AEWA (Jensen *et al.* 2022). Vooral in de eerste jaren van de reeks bevatte de dataset enkele 'gaten' in de vorm van ontbrekende provinciecijfers (9 ontbrekende waarden in 108 provincie/jaar-combinaties; 8%). Aantallen ganzen in deze gaten zijn 'handmatig' bijgeschat op basis van de ontwikkeling in de betreffende provincies (de bij-schattingen vormen respectievelijk 3.4% en 4.4% van de totale aantallen in de datasets van Grauwe Gans en Brandgans). Tabellen 1 en 2 tonen de getelde juli-aantallen per provincie als percentage van de landelijke totalen per jaar. Omdat toevallige fluctuaties en telfouten een rol kunnen spelen in de cijfers per jaar zijn deze aandelen ook gemiddeld over meerdere jaren, voor eerste drie (2013-2015) en de laatste vijf jaren (2017-2021) van de reeks. Daarnaast zijn de aandelen per provincie van het nationale aantal broedparen in 2013-2015 weergegeven.

De verdeling op basis van de broedpaarschattingen kunnen worden vergeleken met die gemiddelden van de juli-tellingen in dezelfde periode (2013-2015). Voor de Grauwe Gans komen de aandelen per provincie volgens de twee bronnen nauw overeen (correlatiecoëfficiënt $r=0.97$; $r=1$ als exact gelijk), bij Brandgans is de overeenkomst iets kleiner maar toch ook aanzienlijk ($r=0.88$). Omdat de onzekerheden rondom de broedpaarschattingen per provincie vermoedelijk groter zijn dan die rond de (gemiddelde) juli-tellingen, hechten we aan deze laatste meer waarde. Bovendien zijn de atlascchattingen inmiddels bijna 10 jaar oud, maar zijn juli-tellingen ook beschikbaar voor de meest recente jaren (en zullen ook de komende jaren worden uitgevoerd).

De verdeling over provincies gebaseerd op juli-tellingen in de meest recente vijf jaren lijkt zeer sterk op die op basis van juli 2013-2015 (Brandgans en Grauwe Gans resp. $r=0.99$ en $r=0.95$). Eventuele verschillen tussen provincies in intensiteit of effectiviteit van beheer in de tussenliggende (ca. 7) jaren hebben dus kennelijk niet geleid tot duidelijk zichtbare verschuivingen in de verdeling van de aantallen

ganzen over het land. Een zelfversterkend effect van verschillen in beleid tussen provincies lijkt dus hoogstens beperkt te zijn.

Dit alles betekent dat de gemiddelde verdeling zoals vastgesteld in juli van de laatste vijf jaar een bruikbare grondslag vormt voor de partitionering (vet gedrukte regels in tabellen 1 en 2).

Tabel 1. Verdeling (in %) van aantallen Grauwe Ganzen over 12 Nederlandse provincies in 2013-2021, op basis van tellingen in juli en broedpaarschattingen in 2013-2015 ('bp.', Sovon 2018). De (vet weergegeven) verdeling in 2017-2021 is gebruikt als grondslag voor de partitionering van de GRP over provincies.

telling	Dr	Fl	Fr	Ge	Gr	Li	NB	NH	Ov	Ut	Zl	ZH	N _{totaal}
juli 2013	0.6	1.9	9.3	22.8	2.3	3.7	7.1	19.1	4.9	8.5	2.8	16.9	430254
2014	0.8	1.9	11.1	21.0	2.3	3.8	5.2	19.0	5.9	6.2	2.6	20.3	453192
2015	1.2	2.3	7.5	18.8	3.0	4.3	7.1	22.4	6.9	6.8	2.9	16.8	431902
2016	1.6	1.5	8.4	16.5	2.5	3.6	8.1	23.5	7.0	6.3	3.2	17.8	442232
2017	2.0	2.7	10.1	14.0	2.8	3.3	7.3	24.7	5.9	6.0	3.6	17.7	469322
2018	1.0	2.1	10.0	14.8	2.0	3.2	6.2	26.0	6.4	5.3	4.3	18.5	495216
2019	1.3	0.5	10.8	17.1	2.2	3.1	6.9	23.8	6.2	5.0	4.0	19.1	466314
2020	2.0	2.8	11.0	11.3	3.1	2.6	7.4	23.4	7.8	5.5	3.4	19.6	543661
2021	1.3	2.4	10.1	15.8	2.3	2.1	7.0	23.4	7.5	6.9	3.6	17.5	565457
bp. 2013-15	2.5	3.6	11.7	18.2	2.5	4.5	8.4	17.5	7.2	6.5	3.9	13.5	54717
juli 2013-15	0.9	2.0	9.3	20.9	2.6	3.9	6.5	20.2	5.9	7.2	2.8	18.0	438449
juli 2017-21	1.5	2.1	10.4	14.6	2.5	2.9	7.0	24.3	6.8	5.8	3.8	18.5	507994

Tabel 2. Verdeling (in %) van aantallen Brandganzen over 12 Nederlandse provincies in 2013-2021, op basis van tellingen in juli en op basis van broedpaarschattingen in 2013-2015 ('bp.', Sovon 2018). De (vet weergegeven) verdeling in 2017-2021 is gebruikt als grondslag voor de partitionering van de GRP over provincies.

telling	Dr	Fl	Fr	Ge	Gr	Li	NB	NH	Ov	Ut	Zl	ZH	N _{totaal}
juli 2013	0.3	0.1	4.6	8.2	0.4	1.5	4.5	22.1	1.7	13.6	8.2	35.0	54453
2014	0.2	0.1	4.8	5.1	0.1	0.8	2.5	35.2	1.2	7.5	7.0	35.5	61616
2015	0.8	0.2	3.6	5.4	0.9	2.1	5.9	13.9	1.8	7.7	7.5	50.2	55558
2016	0.5	0.0	4.5	8.4	0.6	1.8	5.1	22.3	1.3	7.9	8.5	39.1	52053
2017	0.5	0.0	3.8	4.3	0.2	1.8	3.3	28.7	1.5	8.7	7.6	39.6	59844
2018	0.4	1.0	4.3	6.7	0.6	1.3	1.7	25.0	2.2	11.4	13.7	31.9	61999
2019	0.3	0.2	4.4	5.4	0.5	2.1	3.1	24.3	1.4	6.2	13.0	39.1	53219
2020	0.5	0.0	3.8	3.6	0.8	2.4	3.6	24.4	2.1	7.3	12.4	39.2	54513
2021	0.7	0.1	5.5	6.9	0.3	1.7	4.6	18.6	3.3	8.2	8.0	42.2	56391
bp. 2013-15	1.6	4.0	12.0	6.0	2.5	2.7	5.2	23.8	5.2	7.3	8.7	21.0	6892
juli 2013-15	0.4	0.1	4.3	6.2	0.4	1.5	4.3	23.7	1.6	9.6	7.6	40.3	57209
juli 2017-21	0.4	0.3	4.3	5.4	0.5	1.9	3.3	24.2	2.1	8.4	10.9	38.4	57193

Van provinciale populatie-aandelen naar GRPs

De nationale GRPs voor Grauwe Gans en Brandgans zijn vastgesteld op respectievelijk 21000 en 11000 broedparen. Voor de provinciale GRPs worden deze verdeeld over de provincies naar rato van de juli-aantallen in 2017-2012 (tabellen 1 en 2). Uit deze GRPs in broedparen volgen door vermenigvuldiging met een soort- en seizoensspecifieke conversiefactor de GRPs voor de totale populatiegrootte (aantal individuen) bij de start van het broedseizoen en onmiddellijk van afloop daarvan. Deze conversiefactoren zijn bepaald met behulp van een populatiemodel voor de soorten geparametriseerd met Nederlandse gegevens (Schekkerman *et al.* 2018). De factoren voor de situatie direct na afloop van het broedseizoen (Grauwe Gans 4.09, Brandgans 3.76) zijn hoger omdat de populaties op dat moment in de jaarcyclus hun maximale grootte bereiken (inclusief alle net vliegvlugge jongen). In het hierop volgende (bijna) jaar leidt sterfte geleidelijk tot een minimale populatieomvang bij de start van het volgende broedseizoen, en dus een lagere conversiefactor (Grauwe Gans 3.27, Brandgans 3.13). Voor gebruik in beoordelingen voor ontheffingverlening is de GRP bij aanvang van het broedseizoen het meest relevant, juist omdat de populatie dan zijn minimale omvang bereikt en omdat dit aansluit bij de definitie van de nationale GRP die ook gericht is op het broedseizoen (broedparen).

Tabel 3. Voorstel voor GRPs per provincie voor Grauwe Gans en Brandgans. De nationale GRPs zijn resp. 21000 en 11000 broedparen; deze zijn verdeeld over provincies naar rato van de juli-aantallen in 2017-2021 (tabellen 1 en 2). Uit de GRPs in broedparen volgen door vermenigvuldiging met een vaste factor (zie tekst) de GRPs voor de totale populatiegrootte (aantal individuen) bij de start van het broedseizoen en onmiddellijk van afloop daarvan. De GRPs zijn afgerond op 10-tallen (broedparen en individuen Brandgans) of 50-tallen (individuen Grauwe Gans).

	Dr	Fl	Fr	Ge	Gr	Li	NB	NH	Ov	Ut	Zl	ZH	totaal
Grauwe Gans													
broedparen	320	440	2180	3060	520	600	1460	5100	1420	1210	800	3890	21000
ind. start broedseiz.	1050	1450	7150	10000	1700	2000	4800	16650	4650	3950	2600	12700	68700
ind. na broedsz.	1300	1800	8900	12550	2150	2450	6000	20850	5800	4950	3250	15900	85900
Brandgans													
broedparen	40	110	470	740	60	140	190	2750	240	1250	1510	3510	11010
ind. start broedseiz.	120	360	1460	2300	190	450	580	8590	750	3930	4720	10980	34430
ind. na broedsz.	160	470	1910	3010	250	590	760	11230	980	5130	6170	14340	45000

Discussie

De in deze notitie voorgestelde GRPs vormen een feitelijke onderbouwing voor de partitionering van de in AEW-verband voor Nederland vastgestelde GRPs. De voorgestelde grondslag voor de partitionering over provincies is ons inziens goed te verdedigen vanuit een ecologische achtergrond, aannemende dat de huidige verspreiding van beide ganzensoorten vooral de ruimtelijke verdeling van geschikte habitats weerspiegelt. Een extra ondersteuning daarvoor is dat de relatieve verdeling van de ganzen over de provincies in de afgelopen negen jaar geen opvallende verschuivingen heeft laten zien (en er een sterke correlatie is tussen de verspreiding op basis van broedpaar-gegevens en juli-tellingen). De gebruikte conversiefactoren om vanuit broedparen naar individuen te komen zijn eveneens gebaseerd op realistische gegevens over overleving en broedsucces van de Nederlandse ganzenpopulaties, die tezamen hun leeftijdsopbouw bepalen (Schekkerman *et al.* 2018).

Deze notitie doet bewust geen uitspraken over hoe de partitionering moet doorwerken in het beleid dat in de verschillende provincies zal worden uitgevoerd. De hier beschreven partitionering is een voorstel om te waarborgen dat de nationale GRP niet in het geding komt, maar provincies kunnen in theorie onderlinge afspraken maken over toepassing van de GRP met daarbij een andere partitionering, zonder dat de nationale GRP wordt aangetast.

Voor de verdere toepassing van een interprovinciaal afgestemd ganzenbeheer is aan te bevelen dat wordt nagedacht over een routinematige evaluatie en terugkoppeling van het uitgevoerde beheer. Zo kan een werkwijze van 'lerend beheren' vorm krijgen die voortdurend wordt afgestemd met ontwikkelingen in het veld. In AEWA-verband wordt zo'n *assessment* voor de Brandgans eens in de drie jaar uitgevoerd (Nagy *et al.* 2021a), voor de Grauwe Gans is ze nog in ontwikkeling omdat voor deze soort op flyway-schaal nog niet alle monitoringgegevens beschikbaar zijn (Nagy *et al.* 2021b). Mochten zich in de toekomst belangrijke verschuivingen voordoen in de verspreiding van ganzen over Nederland, dan kan dat aanleiding zijn om de partitionering van de GRPs over provincies aan te passen. Gezien het nogal stabiele verspreidingsbeeld in de afgelopen jaren is er geen noodzaak om dit vaak te doen. Er is juist veel voor te zeggen om hierin alleen iets te veranderen als het echt nodig is, en vooral moet daarbij worden vermeden dat een zelfversterkende terugkoppeling ontstaat tussen uitgevoerd beheer en de provinciale GRPs. Dit kan door herzieningen alleen door te voeren als de verspreiding van ganzen verandert door aanwijsbare andere oorzaken dan verschillen in provinciaal beleid. Belangrijk is in deze context uiteraard dat de juli-tellingen in Nederland jaarlijks blijven worden uitgevoerd met een goede kwaliteit en ruimtelijke dekking.

Literatuur

- AEWA EUROPEAN GOOSE MANAGEMENT PLATFORM 2020a. Defining favourable reference values for the NW/SW European population of the Greylag Goose.
https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/information_documents/aewa_egm_iwg_inf_6_10_defining_FRVs_for_GG.pdf
- AEWA EUROPEAN GOOSE MANAGEMENT PLATFORM 2020b. Defining favourable reference values for the population of the Barnacle Goose (*Branta leucopsis*).
https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/information_documents/aewa_egm_iwg_inf_6_11_FRVs_BG.pdf
- FOPPEN R. & KOFFLIJBERG K. 2020. Notitie advies "Favourable Reference Values" voor Grauwe Ganzen in Nederland. Notitie 2020-92, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- JENSEN G.H., JOHNSON F.A., BAVECO H., KOFFLIJBERG K., GOEDHART P.W., MCKENZIE R. & MADSEN J. 2022. Population Status and Assessment Report 2022. EGMP Technical Report No. 20, Bonn.
- NAGY S., HELDBJERG H., JENSEN G.H., JOHNSON F.A., MADSEN J., THERKILDSEN O., MEYERS E. & DERELIEV S. (compilers). AEWA EGMP 2021a. Adaptive Flyway Management Programme for Russia/Germany & Netherlands Population of the Barnacle Goose (*Branta leucopsis*). AEWA EGMP Programme No. 3., Bonn.
- NAGY S., HELDBJERG H., JENSEN G.H., JOHNSON, MADSEN J., THERKILDSEN O., MEYERS E. & DERELIEV S., (Compilers). AEWA EGMP 2021b. Adaptive Flyway Management Programme for the NW/SW European Population of the Greylag Goose (*Anser anser*). AEWA EGMP Programme No. 1. Bonn.
- VAN ROOMEN M., KOFFLIJBERG K. & FOPPEN R. 2020. Notitie advies "Favourable Reference Values" voor Brandganzen in Nederland. Notitie 2020-93, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SCHIEKERMANN H., VAN DEN BREMER L., KOFFLIJBERG K. & STAHL J. 2018. Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 Noord-Holland. Sovon-rapport 2018/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos, Utrecht/Antwerpen.

Bepaling aandeel standganzen in de winterpopulatie Fryslân

Percentage trek- en standvogels in de winterperiode

Gezien de omvang van de landbouwschade veroorzaakt door grauwe ganzen, is het van belang om onderscheid te maken tussen het aandeel stand- en trekvogels in de winterpopulatie. Deze verhouding is relevant voor de inschatting van de effectiviteit van beheermaatregelen die specifiek in de winterperiode worden getroffen, gericht op de standpopulatie.

Voor de berekening van het aandeel standvogels binnen de totale winterpopulatie is een schatting gemaakt van de omvang van de standvogelpopulatie op basis van de beschikbare onafhankelijke data en tellingen van Sovon.

Schatting op basis van broedparentellingen

Om vanuit het aantal broedparen een inschatting te maken van de totale populatieomvang in individuen, zijn conversiefactoren gehanteerd zoals beschreven in Schekkerman et al. (2018)¹. Deze conversiefactoren zijn gebaseerd op Nederlandse gegevens over onder andere reproductiesucces en jaarlijkse sterfte.

Voor de grauwe gans gelden de volgende conversiefactoren:

- **4,09** per broedpaar kort na het broedseizoen (wanneer het aantal vliegvlugge jongen maximaal is), en
- **3,27** per broedpaar aan het begin van het volgende broedseizoen (wanneer natuurlijke sterfte in de populatie heeft opgetreden).

Omdat het exacte moment waarop de winterpopulatie wordt geteld ligt tussen deze twee momenten, is voor de berekening van de winterstandpopulatie het gemiddelde van deze twee waarden gehanteerd.

Daarnaast is gebruikgemaakt van zowel de onder- als bovengrens van het aantal broedparen zoals gerapporteerd door Sovon. Deze waarden zijn respectievelijk 11.700 en 19.310 broedparen (Tabel 1), wat resulteert in een gemiddelde van **15.505 broedparen** (Tabel 2). Door dit te combineren met de gemiddelde conversiefactor wordt een globale inschatting verkregen van de omvang van de standvogelpopulatie in de winter.

Bij deze benadering is aangenomen dat de gehele Nederlandse broedpopulatie van grauwe ganzen jaarrond in Nederland verblijft. Op basis hiervan is een grove schatting gemaakt van het aandeel standganzen in de totale winterpopulatie. Deze berekening is weergegeven in Tabel 2, waarin het gemiddelde aantal broedparen, de berekende winter-standpopulatie, het totaal aantal in de winter getelde ganzen, en het daaruit afgeleide percentage standganzen zijn opgenomen.

Tabel 1. Brondata aantallen grauwe ganzen via Sovon².

Data Sovon - Friesland	Grauwe gans
Broedpopulatie	11.700-19.310, 12% van Nederland (2018-2020)
Geschat maximum winter	61.700 (januari), 11% van Nederland (2016-2021)
Geschat maximum voorjaar	35.300 (maart), 15% van Nederland (2016-2021)
Geschat maximum najaar	66.100 (november), 11% van Nederland (2016-2021)
Seizoensgemiddelde	34.200 (juli-juni), 11% van Nederland (2014-2020)

¹ Schekkerman, H., van den Bremer, L., Koffijberg, K., & Stahl, J. (2018). Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 Noord-Holland. Sovon-rapport 2018/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

² <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1610/?prov=FR>

Tabel 2. Het gemiddelde aantal broedparen gebaseerd op Sovon tellingen (gemiddelde 2018-2020), het geschatte aantal standganzen in de winter, het maximaal totaal aantal getelde ganzen in de winter (gemiddelde 2016-2021) en de hieruit volgende grove schatting van het percentage standvogels in de winter.

Provincie Fryslân	Broedpopulatie (b)	Berekende standvogels (winter) (Sw)	Geschat maximum winter (Wm)	Percentage standvogels winter
Grauwe gans	15.505	57.058	61.700	92,48%

De berekeningen zijn als volgt uitgevoerd:

$$\text{Berekende standvogels winter (Sw)} = ((4,09 \cdot b) + (3,27 \cdot b)) / 2$$

$$\text{Berekend percentage standvogels} = (Sw \cdot 100) / Wm$$

Tabel 3. De berekende uitbetaalde schade door de geschatte populatie standganzen grauwe gans in de verschillende perioden grasschade.

Grassnede			
Jaar	Najaar+zomer	Aandeel winter (totaal voorjaar*0,92)	Totaal
2015	€233.312	€1.463.576	€1.696.888
2016	€248.414	€1.351.247	€1.599.661
2017	€231.941	€1.862.128	€2.094.069
2018	€205.226	€1.220.379	€1.425.605
2019	€277.298	€1.267.612	€1.544.910
2020	€320.949	€1.831.124	€2.152.073
2021	€434.729	€2.096.573	€2.531.302
2022	€669.387	€2.640.880	€3.310.267
2023	€1.003.223	€3.861.682	€4.864.905
2024	€1.525.910	€4.786.698	€6.312.609

